

# საქართველოს მთავრობის

## დადგენილება №413

2015 წლის 5 აგვისტო

ქ.თბილისი

### ტექნიკური რეგლამენტის - მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე

პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსის 58-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 და 25-ე მუხლების და „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის მე-4 პუნქტის საფუძველზე:

#### მუხლი 1

დამტკიცდეს თანდართული „ტექნიკური რეგლამენტი – მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა“.

#### მუხლი 2

ძალადაკარგულად გამოცხადდეს „ტექნიკური რეგლამენტის – მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 16 იანვრის №82 დადგენილება.

#### მუხლი 3

დადგენილება ამოქმედდეს გამოქვეყნებისთანავე.

პრემიერ-მინისტრი

ირაკლი ღარიბაშვილი

### მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა

#### თავი I შესავალი

#### მუხლი 1. მენეჯმენტის გეგმის მიზნები და მოქმედების ტერიტორიული სფერო

წინამდებარე მენეჯმენტის გეგმა შემუშავდა მტირალას ეროვნული პარკისთვის, დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ საქართველოს კანონის მოთხოვნის შესაბამისად, რომლის მიხედვითაც მენეჯმენტის გეგმა სავალდებულოა ყველა დაცული ტერიტორიისთვის. მენეჯმენტის გეგმა იქმნება დაცული ტერიტორიებისთვის გრძელვადიანი მიზნების დასასახად, რომლებიც უნდა განახორციელოს პასუხისმგებელმა უწყებამ მენეჯმენტის გეგმის მეშვეობით, შედეგების მისაღწევად მის მიერ შესასრულებელი კონკრეტული ქმედებებისა და პროგრესის მონიტორინგის შეფასების ინდიკატორების განსაზღვრის გზით.

#### მუხლი 2. ეროვნული პარკის შექმნის მთავარი მიზნები

მტირალას ეროვნული პარკი შეიქმნა 2006 წლის 25 მაისს „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონით და ემსახურება შემდეგ მიზნებს:

- ა) უნიკალური ბიოლოგიური და ლანდშაფტური მრავალფეროვნების შენარჩუნება;
- ბ) კოლხური ტყეების ეკოსისტემების გრძელვადიანი დაცვა;
- გ) ეკოლოგიური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა;

დ) რეკრეაციული საქმიანობის განვითარების უზრუნველყოფა ქობულეთის, ხელვაჩაურისა და ქედის ადმინისტრაციული რაიონების საზღვრების ფარგლებში.

#### მუხლი 3. მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების პროცესი

მენეჯმენტის გეგმის შემუშავება შემდეგი ეტაპებისაგან შედგება:

- ა) 2013 წლის ოქტომბერში ჩატარდა სამუშაო შეხვედრა, რათა მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების სხვადასხვა



ეტაპისთვის განსაზღვრულიყო ეროვნული პარკის ადგილობრივი პარტნიორები.

ბ) მენეჯმენტის გეგმის I და II თავები შემუშავდა მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე 2014 წლის მარტში.

გ) საწყისი სამუშაო შეხვედრა და პირველი დაგეგმვის სემინარი ჩატარდა 2014 წლის მარტში გარე დაინტერესებულ პირებთან ერთად. დაგეგმვის სემინარის განმავლობაში განიხილეს მენეჯმენტის გეგმის პროექტის I და II თავები, განსაზღვრეს ეროვნული პარკის ძირითადი ღირებულებები და შეთანხმდნენ გრძელვადიანი მიზნების შესახებ, ასევე გამოავლინეს პრობლემები და შესაძლებლობები, რაც მენეჯმენტის გეგმაში უნდა აისახოს.

დ) მენეჯმენტის გეგმის I და II თავები გადაიხედა, ხოლო III და IV თავები შემუშავდა 2014 წლის მაისში პირველი დაგეგმვის სემინარის შედეგების საფუძველზე.

ე) 2014 წლის 1-2 ივლისს გაიმართა დაგეგმვის სამუშაო შეხვედრა პარტნიორებთან ერთად ჩაქვში, ეროვნული პარკის ადმინისტრაციაში. აღნიშნულ შეხვედრაზე III და IV თავები გადაიხედა და ჩამოყალიბდა საშუალოვადიანი მიზნები და პროგრამები. V და VI თავები შემდეგ შემუშავდა.

ვ) 11 და 12 ნოემბერს მოხდა მენეჯმენტის გეგმის პირველი სრულყოფილი პროექტის განხილვა დაცული ტერიტორიების სააგენტოს თანამშრომლებთან ერთად. საჭირო ცვლილებები შეტანილ იქნა ტექსტში.

ზ) 2015 წლის 28 თებერვალს მართვის გეგმის პროექტი გამოქვეყნდა საჯარო განხილვისთვის.

თ) 2015 წლის 23 მარტს შედგა საკონსულტაციო შეხვედრა დაინტერესებული ორგანიზაციების მონაწილეობით დაცული ტერიტორიების სააგენტოში, თბილისში.

ი) 2015 წლის 24 მარტს ჩატარდა საჯარო განხილვა ეროვნული პარკის ადმინისტრაციაში.

#### **მუხლი 4. მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების პერიოდი**

მენეჯმენტის გეგმა მოქმედებს ძალაში შესვლიდან 6 წლის განმავლობაში.

#### **მუხლი 5. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა და განახლება**

1. მენეჯმენტის გეგმაში ცვლილებების შეტანა უნდა განხორციელდეს მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.
2. მენეჯმენტის გეგმის ძალაში შესვლიდან, არაუგვიანეს მეექვსე წლის პირველი კვარტალისა, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ უნდა დაიწყოს ახალი მენეჯმენტის გეგმის მომზადება, რომელიც მიღებული უნდა იქნეს მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

### **თავი II დაცული ტერიტორიების აღწერა**

#### **მუხლი 6. ადგილმდებარეობა**

1. მტირალას ეროვნული პარკი მდებარეობს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, ბათუმიდან დაახლოებით 20 კმ-ის მანძილზე, შავი ზღვის სიახლოვეს (მანძილი ზღვიდან პარკის უახლოეს პუნქტამდე 12 კმ-ია). პარკი წარმოადგენს სხვადასხვა მდინარეებით დაქსაქსულ მთაგორიან ტერიტორიას (უმაღლესი წერტილი მდებარეობს ზღვის დონიდან 1762 მ. სიმაღლეზე, რომელიც ახლოსაა მთა მორვილის მწვერვალთან და ეროვნული პარკის გარეთ იმყოფება) – ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე არსებული მდინარეებიდან ყველაზე დიდია მდ. ჩაქვისწყალი. მტირალა მცირე კავკასიონის უკიდურეს დასავლეთ ნაწილად შეიძლება ჩაითვალოს. იგი განეკუთვნება აჭარა-იმერეთის ქედის დასავლეთ ნაწილს და ქობულეთი-ჩაქვის ქედზე მდებარეობს. ერთადერთი დასახლება პარკის საზღვრებს შიგნით არის სოფელი ჩაქვისთავი, რომელიც პარკის შუაგულში მდებარეობს და რომლის ტერიტორია პარკს არ მიეკუთვნება. მტირალას ეროვნული პარკი ტყით დაფარულ ტერიტორიას წარმოადგენს და ჩრდილო-აღმოსავლეთით კინტრიშის ნაკრძალს ესაზღვრება.
2. „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული ფართობი შეადგენს 15,698.8 ჰა-ს. მტირალას ეროვნული პარკი დაყოფილია სამ: ქობულეთის, ხელვაჩაურისა და ქედის უბნებად. ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლებია: ქობულეთის მუნიციპალიტეტში: ჩაქვისთავი, ხალა, გორგამეები, ჩაისუბანი, ზედა აჩკვა, ქვედა აჩკვა, დაგვა; ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტში: ყოროლისთავი, მასაური, ჩაისუბანი, აგარა, განთიადი, კაპრეშუმი, სამება, ახალმენი, ხეკრუ, ზემო ჯოჭო, კაპნისთავი; ქედის მუნიციპალიტეტში: ზუნდაგა, მახუნცეთი, აგარა, გულები, წონიარისი, ზვარე, პირველი მაისი, ზენდიდი, ხუნკუდა. (იხ. მტირალას ეროვნული პარკის რუკა დანართში 2).
3. ეროვნული პარკი სამ ფუნქციონალურ ზონად იყოფა: მკაცრი დაცვის ზონა (ეროვნული პარკის ტერიტორიის



15,7%), ვიზიტორთა ზონა (51,4 %), ტრადიციული გამოყენების ზონა (32,9 %).

## **მუხლი 7. ეროვნული პარკის ადგილმდებარეობა ეროვნულ დონეზე**

1. მტირალას ეროვნული პარკი საქართველოში დღესდღეობით არსებული 11 ეროვნული პარკიდან ერთ-ერთია. აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მტირალას ეროვნული პარკის გარდა ასევე მდებარეობს მაჭახელას ეროვნულ პარკი, კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი, კინტრიშის დაცული ლანდშაფტი, ქობულეთის ნაკრძალი და აღკვეთილი. აღნიშნული დაცული ტერიტორიები მცირე კავკასიონის მთიანი ლანდშაფტებისა და ჭარბტენიანი ტერიტორიების დაცვას უზრუნველყოფს.
2. მტირალას ეროვნული პარკი მაჭახელას ეროვნულ პარკთან და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან ერთად კოლხეთის მთიანი ეკოსისტემების კონსერვაციას უზრუნველყოფს. ეს ძალზედ მნიშვნელოვანია იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნულ რეგიონში არსებობს რელიქტური სახეობის შემორჩენილი ხელუხლებელი ტყეები. კოლხეთის დაბლობი და ზღვისპირეთის ფენომენი წარმოდგენილი და დაცულია კოლხეთის ეროვნულ პარკში.
3. მტირალას ეროვნული პარკის სამხრეთით მდებარე ტერიტორიის ნაწილი ფრინველთა კონსერვაციის მნიშვნელოვანი ტერიტორიის ნაწილია (IBA) GEO 14 "Batumi", რომელიც შეიქმნა 2002 წელს და ფართობი შეადგენს 41938 ჰა-ს.
4. საქართველო იმყოფება ეროვნული ჰაბიტატების კლასიფიცირების პროცესში ევროკავშირის (დანართი I) ჰაბიტატების დირექტივისა და ასევე ბერნის კონვენციის № 4 (1996) და № 6 (1998) რეზოლუციების მიხედვით. მას შემდეგ, რაც ჰაბიტატები კლასიფიცირდება და რუკაზე დაიტანება, სავარაუდოა, რომ მტირალას ეროვნული პარკი ან მისი ფართობის ნაწილი რეკომენდებული იქნება დაცული ტერიტორიების ზურმუხტის ქსელში შესაყვანად.

## **მუხლი 8. ეროვნული პარკის ადგილმდებარეობა საერთაშორისო დონეზე**

1. მტირალას ეროვნული პარკი მცირე კავკასიონის დასავლეთი ნაწილის დაცულ ტერიტორიებს შორის ერთ-ერთია აჭარაში კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებსა და მაჭახელას ეროვნულ პარკთან და თურქეთში ჯამილის ბიოსფერულ რეზერვატთან ერთად. მიუხედავად იმისა, რომ მტირალა-კინტრიშის დაცული ტერიტორიების კომპლექსი გამოყოფილია მდინარე აჭარისწყლის ხეობით, ბათუმი-ახალციხის საავტომობილო მაგისტრალით, დასახლებებით, გაუტყვევებელი და დამუშავებული მიწებით მაჭახელა-ჯამილის დაცული ტერიტორიების კომპლექსიდან, ისინი ერთმანეთთან საკმარისად ახლოსაა განთავსებული სახეობათა ქვეპოპულაციებს შორის კომუნიკაციის შესაბამისად, ასევე ცალსახად დაცული ეკოსისტემების სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად.
2. კოლხურ რეგიონს საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს, როგორც გამყინვარების პერიოდში მრავალი სახეობის რეფუგიუმსა და შემდგომში ამ სახეობების თავმოყრის ცენტრს. მტირალას ეროვნულ პარკში კონსერვირებულია კოლხური ეკოსისტემების მთის ტიპი. ეროვნული პარკის ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი ბუნებრივ მდგომარეობას ინარჩუნებს.

## **მუხლი 9. ეროვნული პარკის ისტორია**

1. ცისკარას ნაკრძალი 1959-დან 1961 წლამდე არსებობდა. მისი ფართობი დაახლოებით 1400 ჰა-ს შეადგენდა და მდინარე ყოროლისწყალისა და მტირალას მთის შემოგარენში მდებარეობდა. ამჟამად ეს ტერიტორია მტირალას ეროვნულ პარკს განეკუთვნება.
2. მტირალას ეროვნული პარკი დაარსდა 2006 წლის 25 მაისს „მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ“ საქართველოს კანონის საფუძველზე.
3. მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია შეიქმნა 2007 წლის 27 ივნისს.

## **მუხლი 10. გეოლოგია, ნიადაგები და ჰიდროლოგია**

1. ეროვნული პარკის ტერიტორია გეოლოგიური აგებულების მხრივ დიდად არ განსხვავდება აჭარის დანარჩენი ნაწილებისგან: აქ ძირითადად გავრცელებულია მესამეულის ანდეზიტური შემადგენლობის ტუფოგენური ქანები.
2. პარკის ტერიტორიაზე ძირითადად 3 ტიპის ნიადაგს ვხვდებით. ზღვის დონიდან 600 მ-მდე გავრცელებულია კავკასიისათვის მეტად იშვიათი ნიადაგები – წითელმიწები; წითელმიწა ნიადაგების მცირე ფართობები წარმოდგენილია პარკში (მის დასავლეთ საზღვართან), რომლებზეც შერეული ფართოფოთლოვანი ტყეებია გავრცელებული. წითელმიწების ორი ტიპი არსებობს: წითელი ზედაპირული („ჰაპლიკ ფერასოლს“) და ეწერი („ჰაპლიკ ჰისტოსოლს“ ან „როდიკ აკრისოლს“). აბსოლუტური სიმაღლის მატებასთან ერთად წითელმიწები იცვლება ყვითელმიწა ყომრალი და ტყის ყომრალი ნიადაგებით, რომლებიც ძირითადად დაფარულია წიფლნარებითა და წიფლნარ-წაბლნარების შერეული ტყეებით. ეს ნიადაგები წარმოდგენილია „უმბრიკ კამბისოლს“ და „დისტრიკ



კამბისოლს“ - ტიპის ნიადაგებით წიფლნარის ტყეებისა და შქერიანის ბუჩქნარის ქვეშ, ხოლო წაბლნარის ტყეში ძირითადად წარმოდგენილია ყვითელმიწა ტყის ნიადაგები („ოკსიკ კამბისოლს“). გარდა ამისა, ქალებში ფრაგმენტულად გვხვდება აგრეთვე ალუვიური ნიადაგებიც.

3. პარკის ტერიტორიაზე გვხვდება საშუალო და მცირე ზომის მდინარეები. ძირითადი ჰიდროარტერიებია ქობულეთ-ჩაქვის ქედის ზღვისკენ მიქცეულ ფერდობზე მდინარეები ჩაქვისწყალი და ყოროლისწყალი, რომლებიც შავ ზღვაში უშუალოდ ჩაედინებიან, ხოლო ქედის სამხრეთ ფერდობზე – მდინარე აჭარისწყლის შენაკადები დოლოგანი, ზუნდაგისწყალი და ზოგიერთი სხვა. ბევრი მათგანი თვალწარმტაც ხეობებში მიედინება, ჭორომებსა და ჩანჩქერებს ქმნის. ტერიტორიაზე ასევე გვხვდება მინერალური და მტკნარი წყლის წყაროები, რომლებიც სამკურნალო თვისებებითაა გამორჩეული.

## მუხლი 11. კლიმატი

1. ატმოსფერული ნალექების საშუალო წლიური მაჩვენებელი ზღვისპირა ნაწილში 2000 მმ-ზე მეტია, დიდი მტირალას ზღვისკენ მიქცეულ ფერდობებზე კი 4000 მმ-მდეც აღწევს. ატმოსფერული ნალექების მაღალი მაჩვენებელი მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ადგილობრივი ბიოტის უნიკალურობას. ჰაერის ტენიანობა 80–85%-ს შეადგენს, ხშირია ნისლიანი დღეები, რაც თავისებურ ელფერს ანიჭებს მარადმწვანე ქვეტყით მოცულ, გაუვალ კოლხურ ტყეებს. ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურა მერყეობს ზღვის დონიდან 500-600 მ-ზე 10–12°C-დან 1000-1200 მ-ზე 5–6°C-მდე.

2. მთის ქვედა სარტყელში ყველაზე თბილი თვის (აგვისტო) საშუალო მაჩვენებელია 20°C, ხოლო ყველაზე ცივი თვის (იანვარი) – -2°C. აბსოლუტური მინიმუმი ზღვის დონიდან 1000-1200 მ-ზე -13,6°C -ს აღწევს. პარკის ტერიტორიაზე უყინვო დღეთა რიცხვი საშუალოდ 274-ია. თოვლის საფარის სიმძლავრე მთის შუა და ზედა სარტყლებში ხშირად 3-4-მ-ს (ზოგან მეტსაც) აღწევს.

## მუხლი 12. ლანდშაფტები

1. ქობულეთ-ჩაქვის ქედი ოროგრაფიულად აჭარას დასავლეთ (ზღვისპირა) და აღმოსავლეთ (შიდა მთიან) ნაწილებად ყოფს. პარკის ტერიტორიაზე, რომელიც ძირითადად ზღვისპირა აჭარის ზონას მოიცავს, გამოიყოფა:

ა) მთისწინეთის გორაკბორცვიანი სარტყელი (ზღვის დონიდან 500-600 მ-მდე);

ბ) მთის ქვედა სარტყელი (წინასთან შედარებით მაღალია 600-1200 მ-მდე);

გ) შუა სარტყელი (წინასთან შედარებით მაღალია 1200-1500 მ-მდე);

დ) ზედა სარტყელი (წინასთან შედარებით მაღალია 1500-1600 მ-ზე ზემოთ).

2. უმაღლესი ჰიფსომეტრიული ნიშნულები 1700 მ-ის სიახლოვესა და მიესადაგება მორვილის ქედს, რომელსაც პარკის აღმოსავლეთის საზღვარი გასდევს (მთა მორვილის სიმაღლეა ზღვის დონიდან 1733 მ, ხოლო პარკის უმაღლესი წერტილია 1762 მეტრი). მთები დიდი მტირალა, ტირათი და ზოგიერთი სხვა 1300 მ-ს აღემატება. რელიეფი მეტად დანაწევრებულია: რელიეფურ ფორმაციებს შორის გამოირჩევა თვალწარმტაცი ვიწრო ხეობები (მათ შორის, კანიონები).

## მუხლი 13. ჰაბიტატები

1. ტერიტორიის თითქმის 100% ტყითა და გაუვალი ბუჩქნართაა დაფარული. ჰიფსომეტრულად ტყეები შემდეგნაირადაა განაწილებული:

ა) < 500-600 მ: მთისწინეთის გორაკბორცვიანი სარტყლის შერეული ფართოფოთლოვანი კოლხური ტყეები;

ბ) 500 (600)-1000 (1200) მ: მთის ქვედა ზონის წაბლის სარტყელი (*Castanea sativa*);

გ) > 1000 (1200) მ: მთის შუა და ზედა (>1500 მ) ზონების წიფლის სარტყელი (*Fagus orientalis*).

2. პარკის ტერიტორიის უდიდესი ნაწილი უჭირავს ტყის ფიტოცენოზებს წიფლის დომინირებით: ქვედა სარტყელში გვხვდება წაბლნარ-წიფლნარები, სადაც პირველ იარუსში ხშირია, ასევე რცხილა (*Carpinus caucasica*), იფანი (*Fraxinus excelsior*) და სხვ. ქვეტყეში ხშირია ჯონჯოლი (*Staphylea colchica*), ბუხა (*Buxus colchica*), პონტოს შქერი (*Rhododendron ponticum*), იელი (*Rh. luteum*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*) და სხვ. (იხილეთ ცხრილი 1)

3. ამავე სარტყელშია გავრცელებული ცენოზები წაბლის დომინირებით, რომლებიც კომპოზიციურად ბევრად არ განსხვავდება წიფლნარებისაგან (იხილეთ ცხრილი 1).



**ცხრილი 1. ტყის ტიპების განაწილება მტირალას ეროვნულ პარკში**

(„კავკასიაში ბუნების მსოფლიო ფონდის“/WWF 2014, გ. ბერუჩაშვილი მონაცემების თანახმად)

ტყის ტიპი	ფართობი (ჰა)	ფართობი (%)
წიფელი	10104.8	64.12
თხმელა (მურყანი)	1852.6	11.76
წაბლი და კაკალი	1262.8	8.01
რცხილა	315.1	2.00
ნეკერჩხალი, ივანი, თელა	5.7	0.04
ხეხილი	46.0	0.29
ბუჩქნარი	2127.6	13.50
არასატყეო ფართობი	44.7	0.28

4. ზღვის დონიდან 1000-1200 მ-ზე მაღლა გვხვდება წიფლნარების უნიკალური ცენოზები უნგერნის შქერი (*Rhododendron ungerii*) და სხვა ტიპის მარადმწვანე და ფოთოლმცვენი ქვეტყით (*Rhododendron ponticum*, *Laurocerasus officinalis*, *Vaccinium arctostaphylos*, *Rhododendron luteum*, *Viburnum orientalis*, *Rubus caucasicus*).

5. ხეობებში ტიპურია თხმელნარები (მურყნარები) *Alnus barbata*-ს დომინირებით ტყის ქვედა სარტყელში და ნაცარა მურყანას (*A. incana*) დომინირებით შუა სარტყელში.

6. ტერიტორიას განსაკუთრებულ ორიგინალობას ანიჭებს მარადმწვანე, მაღალ ბუჩქნართა ფორმაცია პონტური შქერიანი (*Rhododendron ponticum*), სადაც გაუვალი რაყები მრავლად არის წარმოდგენილი. ამ ცენოზს შქერიანი ეწოდება. პონტური შქერიანის (*Rhododendron ponticum*) ფარგლებში კოლხური რელიქტური სახეობების მონაწილეობის გამო ბევრი იშვიათი მცენარეული ერთობა გამოიყოფა. იგი წარმოდგენილია სახეობებით: პონტური შქერი (*Rhododendron ponticum*), უნგერნის შქერი (*Rh. Ungerii*), იელი (*Rh. Luteum*), ბამგი (*Ilex colchica*), წყავი (*Laurocerasus officinalis*), კოლხური მაცვალი (*Ruscus colchicus*). ყველაზე თვალსაჩინოდ ეს მცენარეული ერთობები გამოსახულია მდინარე ყოროლისწყლის ხეობაში (მისი მარჯვენა შენაკადის ნამწვავისწყლის სათავეებში), სადაც შქერიანში გვხვდება აჭარა-ლაზეთის უიშვიათესი სახეობა გაულთეროიდული ეპიგეა (*Epigaea gaultherioides*.) ბალახოვანი საფარით შქერიანი მდიდარი არ არის, რაც ბუჩქნარის სიხშირითაა გამოწვეული, თუმცა ჩრდილისა და ნესტის ამტანი ზოგიერთი სახეობა მაინც გვხვდება. ესენია: *Dryopteris oreopteris*, *Athyrium filix-femina*, *Blechnum spicant*, *Oxalis villosa* და სხვა.

**მუხლი 14. ბიომრავალფეროვნება**

1. ბოლო გამყინვარების პერიოდში კოლხეთის რეგიონი თერმოფიტური და მეზოფილური ტყეების რეფუგიუმს წარმოადგენდა, რომლებსაც ამ პერიოდიდან მოყოლებული ზრდა აღარ შეუჩერებია. მრავალი რელიქტური სახეობა აქ დღესაც გვხვდება. აჭარა-თურქეთის საზღვრის მიმდებარე ტერიტორიები მდიდარია უძველესი ენდემური სახეობებით. ყოველივე ზემოაღნიშნული მტირალას ეროვნულ პარკს გლობალურ მნიშვნელობას ანიჭებს.

2. ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გავრცელებული მცენარეებისა და ცხოველების მრავალი სახეობა შეტანილია საერთაშორისო თუ საქართველოს წითელ ნუსხაში. დეტალური ინფორმაცია მოცემულია მომდევნო მუხლებში.

3. მტირალას ეროვნული პარკის ფაუნისა და ფლორის მრავალფეროვნება ბუნების მოყვარული ტურისტებისა და უცხოელი მკვლევარების მოზიდვის შესანიშნავი საშუალებაა. აქ შეიძლება მოეწყოს სპეციალური ტურები ფრინველებზე დაკვირვებისათვის (განსაკუთრებით გადაფრენის პერიოდში) და ფლორის მოყვარულთათვის რელიქტური როდოდენდრონების ყვავილობის პერიოდში. როდოდენდრონები ყვავილობს აპრილ–მაისში და გვიან ზაფხულში, ნაყოფი მწიფდება ზაფხულის ბოლოს, გავრცელებულია ტყის სარტყელის ყველა საფეხურზე და ქმნის სხვა ბუჩქებთან (წყავი, ბამგი) ერთად მარადმწვანე ქვეტყეს. შემოდგომით თბილი დღეების დადგომისთანავე ახასიათებს მეორეული ყვავილობა.



## მუხლი 15. ფლორის და მცენარეულობის ტიპები

ეროვნული პარკის ტერიტორია ენდემურ და რელიქტურ მცენარეთა იშვიათი მრავალფეროვნებით ხასიათდება. საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი იშვიათი რელიქტური ენდემებია, მაგალითად: პონტოური მუხა (*Quercus pontica*), მედვედევის არყი (*Betula medwedewii*), უნგერნის შქერი (*Rhododendron ungeronii*), ეპიგეა (*Epigaea gaultherioides*) (იხ. ცხრილი 2). ეს უკანასკნელი ორი მარადმწვანე ბუჩქი და მედვედევის არყი მსოფლიოში მხოლოდ აჭარასა და თურქეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე გვხვდება.

**ცხრილი 2. საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი ხეებისა და ბუჩქების მერქნიანი მცენარეების სახეობები, რომლებიც გვხვდება მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე**

ლათინური დასახელება	ქართული დასახელება	ეროვნული სტატუსი
<i>Betula medwedewii</i>	მედვედევის არყი	VU
<i>Buxus colchica</i>	კოლხური ბუჩა	VU
<i>Castanea sativa</i>	ჩვეულებრივი წაბლი	VU
<i>Corylus colchica</i>	კოლხური თხილი	VU
<i>Epigaea gaultherioides</i>	გაულთეროიდული ეპიგეა	VU
<i>Juglans regia</i>	კაკლის ხე	VU
<i>Quercus hartwissiana</i>	კოლხური მუხა	VU
<i>Q. pontica</i>	პონტოური მუხა	VU
<i>Rhododendron ungeronii</i>	უნგერნის შქერი	VU
<i>Staphylea colchica</i>	კოლხური ჯონჯოლი	VU
<i>Taxus baccata</i>	უთხოვარი	VU
<i>Ulmus glabra</i>	შიშველი თელადუმა	VU

## მუხლი 16. ფაუნა

1. ტერიტორია გამოირჩევა ფაუნის სახეობათა მრავალფეროვნებით, მათ შორის ათობით სახეობაა ჩამოთვლილი საქართველოს წითელ ნუსხაში. (იხ. ცხრილი 4 კრიტიკული გადაშენების საფრთხის წინაშე და გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი კატეგორიებისთვის). პარკის ტერიტორიაზე მსხვილი ძუძუმწოვრებიდან გავრცელებულია შველი (*Capreolus capreolus*), მურა დათვი *Ursus arctos*, გარეული ღორი (*Sus scrofa*) და სხვა. შედარებით დიდი ზომის სხვა ფრინველებიდან გვხვდება: ჩია არწივი (*Hieraaetus pennatus*), ბერა (*Milvus migrans migrans*), ირაო (*Pernis apivorus*), ქორი (*Acipiter gentilis marginatus*).

**ცხრილი 3. ფაუნის IUCN-ის წითელ ნუსხაში შეტანილი (CR, EN და VU კატეგორიები) და საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი სახეობები, რომლებიც გვხვდება ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე**

ლათინური დასახელება	ქართული დასახელება	IUCN-ის კატეგორია	ეროვნული სტატუსი



<b>Mammals</b>			
<i>Rhinolophus mehelyi</i>	მეჭელის ცხვირნალა	VU	VU
<i>Lynx lynx</i>	ფოცხვერი		CR
<i>Ursus arctos</i>	მურა დათვი		EN
<i>Rupicapra rupicapra</i>	არჩვი		EN
<b>Birds</b>			
<i>Aquila clanga</i>	დიდი მყვიანი არწივი	VU	VU
<i>Aquila heliaca</i>	ბეგობის არწივი	VU	VU
<i>Falco cherrug</i>	გავაზი	EN	CR
<i>Falco vespertinus</i>	თვალშავი		EN
<i>Haliaeetus albicilla</i>	თეთრკუდა ფსოვი		EN
<b>Reptiles</b>			
<i>Darevskia clarkorum</i>	თურქული ხვლიკი	EN	EN
<b>Amphibians</b>			
<i>Mertensiella caucasica</i>	კავკასიური სალამანდრა	VU	VU
<b>Invertebrates</b>			
<i>Acherontia atropos</i>	სფინქსი მკვდართავა	EN	EN
<i>Daphnis nerii</i>	ოლენდრის სფინქსი	EN	EN
<i>Parnassius apollo</i>	აპოლონი	VU	VU
<i>Parnassius nordmanni</i>	კავკასიური აპოლონი	EN	EN
<i>Phassus shamil</i>	კავკასიური წმინდადგახვიარა	EN	EN
<i>Zerynthia caucasica</i>	კავკასიური ზერინთია	VU	VU
<i>Inotrechusinjaevae</i>	ინჯაევას ბზუალა	EN	CR
<i>Omophron limbatum</i>	მრგვალი ბზუალა	EN	EN
<i>Rosalia alpina</i>	ალპური ხარაბუზა	VU	EN
<i>Allobophora kintrishiana</i>	კინტრიშის ჭიაყელა		EN

CR – გადაშენების კრიტიკული საფრთხის ქვეშ მყოფი; EN – გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი; VU – მოწყვლადი სახეობა.

2. საქართველოსთვის ენდემურ სახეობას წარმოადგენს - კინტრიშის ჭიაყელა (*Allobophora kintrishiana*). ფაუნის





## **მუხლი 17. მეცნიერება და განათლება**

1. ეროვნული პარკი არის საუკეთესო საშუალება სამეცნიერო კვლევებისა და სწავლებისათვის მისი უნიკალური ბუნებრივი პირობების და მისი დიდ ქალაქთან სიახლოვის გამო, სადაც განლაგებულია აკადემიური ინსტიტუტები (ბათუმი).
2. ეროვნულ პარკს გააჩნია სხვადასხვა ტიპის ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობების ორგანიზების პოტენციალი, ძირითადად მიმდებარე სოფლების სკოლებისა და ზოგადად აჭარის რეგიონის მოსახლეობისთვის. ეროვნული პარკის მისადგომი ადგილები მნახველს სთავაზობს ბუნებრივ მახასიათებლებზე დაკვირვების შესაძლებლობას. წარსულში ინტენსიური ჭრის შედეგად დაზიანებული დიდი ტერიტორიები შეიძლება გამოყენებული იქნეს ბუნებრივსა და ზედმეტად გაჩეხილ ტყეებს შორის განსხვავების, ჭრის აქტივობების გრძელვადიანი ზეგავლენისა და დამცავი რეჟიმის პირობებში გართულებული რეგენერაციის სადემონსტრაციოდ.

## **მუხლი 18. მიწათსაკუთრება და მიწათსარგებლობა**

1. ეროვნული პარკის მთელი ტერიტორია განეკუთვნება სახელმწიფო ტყის ფონდს, რომელიც სახელმწიფო საკუთრებას წარმოადგენს. დაცული ტერიტორიების სააგენტო და მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია პასუხისმგებელია სახელმწიფო საკუთრების უფლებების განხორციელებაზე.
2. ეროვნული პარკის ტერიტორიის დაახლოებით 65% დაფარულია ნაკლებად სახეცვლილი ტყეებითა და ბუჩქნარით, სადაც ჭრები მხოლოდ დაბალი ინტენსივობით მიმდინარეობდა. დანარჩენი სხვა ადგილები ხე-ტყის ჭრასთან დაკავშირებული საქმიანობები ხორციელდებოდა სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ინტენსივობით.
3. 90-იან წლებამდე ხე-ტყის დამზადებას ძირითადად სამრეწველო ხასიათი ჰქონდა, ხოლო 90-ანი წლებიდან მხოლოდ შემოს დამზადება ხდებოდა მიმდებარე სოფლების მოსახლეობის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად. ხე-ტყის ჭრა ძირითადად ხდებოდა სპეციალურად გაყვანილი ტყესაზიდი სამანქანე და სატრაქტორე გზების მიმდებარედ (100-150 მ. ზოლში გზის თითოეულ მხარეს). ხშირად ადგილი ჰქონდა ჭრის წესების დარღვევის ფაქტებს. ჭრები ინტენსიურად ხორციელდებოდა გავაკებულ ტერიტორიებზე. ზოგიერთ შემთხვევაში 1 ჰა-მდე ცალკეულ ფართობებზე ადგილი ჰქონდა ხეების პირწმინდად ჭრას. აღინიშნებოდა ბრაკონიერობის განხორციელება. ეს ყოველივე ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობაზე მკაცრი კონტროლის რეჟიმის შესუსტებისა და დაბალი ჯარიმების, არამედ შექმნილი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შედეგი იყო. სიტუაცია უკანასკნელი წლების მანძილზე რადიკალურად გაუმჯობესდა: ადმინისტრაციამ აღკვეთა უკანონო ჭრები და შეამცირა ტყეკაფების გამოყოფა პარკის ტერიტორიაზე. მომიჯნავე სოფლების მოსახლეობის სასიცოცხლო პირობების გაუმჯობესებისა და, შესაბამისად, შემაზე მოთხოვნილების კლების კვალდაკვალ, ამჟამინდელი სიტუაცია კიდევ უფრო გაუმჯობესდება.
4. ხელსაყრელი კლიმატური პირობებიდან გამომდინარე ტყეების განახლება მეტწილად დამაკმაყოფილებელია. არის შემთხვევები, როდესაც ჭრაგავლილი ტერიტორიები დაფარულია მაყვლით, გვიმრითა და სხვა მაღალბალახეულობით და ბუჩქნარებით. ჭრაგავლილ ტერიტორიებზე ნიადაგის ეროზიული პროცესები არ მიმდინარეობს, თუმცა, რამდენიმე ადგილას დაფიქსირდა გზების დამეწყვრა.
5. ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ძალზედ უმნიშვნელოდ ხდება საქონლის მიერ ტყეების დაზიანება: დასახლებული პუნქტების სიშორის და ეროვნული პარკის შესასვლელებთან ბარიერების არსებობის გამო აქ საქონელი მეტად შეზღუდული რაოდენობით იმყოფება. ძოვების გავლენა ტყეების მდგომარეობაზე უმნიშვნელოა.
6. ჩაქვისთავში იწარმოებოდა თამბაქო, რაც თავლის წარმოებასთან შეუთავსებელი იყო ფუტკრებზე ზემოქმედების გამო. სოფლის მოსახლეობამ გადაწყვიტა შეეჩერებინა თამბაქოს წარმოება და ამჟამად ადგილობრივი პროდუქტებიდან თავლი ყველაზე დამახასიათებელი პროდუქტია მტირალას ეროვნული პარკისთვის.

## **მუხლი 19. ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა**

1. იმ სამი მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე, რომელსაც მტირალას ეროვნული პარკი მოიცავს – ქობულეთის, ხელვაჩაურისა და ქედას მუნიციპალიტეტები – ისტორიისა და კულტურის მრავალი მნიშვნელოვანი ძეგლია წარმოდგენილი. აქ გვხვდება ნასახლარები, ეკლესიების, ციხე-სიმაგრეების, სასაფლაოებისა და სამსხვერპლოების ნანგრევები, არქეოლოგიური არტეფაქტები, უძველესი ხიდები, ლითონისა და თიხის ნაკეთობები, ძველი სარწყავი არხები - თითოეულ მათგანს უძველესი და შთამბეჭდავი ისტორია აქვს. ამავე რეგიონში იქნა აღმოჩენილი მაკედონური და რომაული მონეტები.
2. პეტრა-ციხისძირის ციხე-სიმაგრე ეროვნული პარკის მომიჯნავე ტერიტორიაზე, ქობულეთიდან 5 კმ-ში მდებარეობს. პეტრა-ციხისძირს გადმოცემით ციხე-სიმაგრისა და ეკლესიის ფუნქციებიც ჰქონდა. სამხედრო და სავაჭრო კუთხით მისი მნიშვნელოვანი სტრატეგიული ადგილმდებარეობის გამო ბიზანტიის იმპერატორმა იუსტინიანემ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე VI საუკუნეში ამ ციხე-სიმაგრის გაფართოება და გაძლიერება ბრძანა.





ციხისძირში მდებარე ციხიდან კონტროლდებოდა როგორც სანაპირო ზონაში გამავალი გზა, რომელიც ამ რეგიონს ბიზანტიასთან, სპარსეთთან და სომხეთთან აკავშირებდა, ასევე ბიზანტიიდან შავ ზღვაზე გამავალი აბრემუმის გზა.

3. აჭარაში აქამდე მოღწეულ არქიტექტურულ ძეგლებს შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია მრავალრიცხოვანი თაღოვანი ხიდები. ხიდების მშენებლობის ტრადიცია ჩვენი წელთაღრიცხვის IV-V საუკუნეებიდან იწყება - მას შემდეგ, რაც ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად იქნა გამოცხადებული და ადგილობრივ ეკონომიკაში, ცხოვრების წესში, კულტურასა და არქიტექტურაში ახალი მიმართულებები დამკვიდრდა. საქართველოსათვის და აჭარისთვისაც ქვის თაღოვანი ხიდების მშენებლობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა, ვინაიდან ქვეყანაში აბრემუმის დიდი გზა გადიოდა. დღესდღეობით ამგვარი ხიდები ძირითადად აჭარაში მდინარეების აჭარისწყალისა და კინტრიშის ხეობებშია შემორჩენილი. ხიდების საერთო რაოდენობა დაახლოებით 30-ს აღწევს.

4. დღემდე მოღწეულ ძეგლებს შორის აღსანიშნავია ჩაქვის წმინდა გიორგის ეკლესია, რომელიც ჩვენი წელთაღრიცხვის XIII-XIV საუკუნეებით თარიღდება, სადაც ასევე შენარჩუნებულია ფრესკები. საინტერესო ძეგლს წარმოადგენს ასევე მტირალას ეროვნულ პარკთან მომიჯნავე სოფელ ზენითის მონოლითური ქვის საწნახელი, რომელიც ბერძნული ეპოქის ძეგლია და ჩვენს წელთაღრიცხვამდე III ათასწლეულით თარიღდება. აღნიშნული 8 მ-ის სიგრძისა და 3 მ-ის სიგანის მონოლითური ფორმის ქვ საწნახელს წარმოადგენს, სადაც მოთავსებული იყო ოწინარები / ბერკეტები და წნეხი. ზენითის საწნახელი დიდი მოცულობისაა, რაც რეგიონში მევენახეობა-მეღვინეობის საუკუნოვან ტრადიციებს ადასტურებს. ჩაქვისწყლის ხეობაში მევენახეობის განვითარებას მოწმობს ასევე აქ მდებარე თითქმის ყველა სოფელში შემორჩენილი უძველესი ღვინის მარნების ნანგრევები.

5. ლეგენდის თანახმად, სოფელი ჩაქვისთავი ჩვენი წელთაღრიცხვით VII ან VIII საუკუნეში, მკვლევლობის თანამონაწილეობის გამო მეზობელი რეგიონიდან - გურიიდან გამოქცეული ოთხი ძმის მიერ იქნა დაარსებული. ის ტერიტორია, რომელზედაც მაშინ სოფელი ჩაქვისთავი დაარსდა, ფაქტობრივად უცნობი და აუთვისებელი იყო: იგი შავი ზღვის სანაპიროდან მოჭრილი იყო წყალდიდობების დროს წყლით დაფარული ჭალებითა და ბამბუკის გაუვალი ტყეებით. ერთადერთი გზა, რომლითაც აქ მისვლა შეიძლებოდა, იყო კინტრიშის მხრიდან ტყეებით დაფარულ ქედზე გამავალი, ძნელად სავალი ბილიკი. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მდინარე ჩაქვის დაბალ წყლებში მყოფმა რამდენიმე მეთევზემ ხელით გადაჭრილი ხეები შეამჩნია, გავრცელდა ხმები, რომ მდინარის აყობებზე სოფელი უნდა ყოფილიყო. სოფლის ოთხმა დამაარსებელმა მეუღლეები სავარაუდოდ ტრადიციულად, მოტაცების გზით ახლომდებარე სოფლებიდან მოიყვანეს, რის შედეგადაც მრავალი წლის შემდეგ აქ დიდი თემი ჩამოყალიბდა. 1870-იან წლებში, რეგიონში ოსმალების ბატონობის დასასრულს, დასახლებაში 650 კომლი სახლობდა, თუმცა აჭარაში ჩაის პლანტაციების განვითარებასთან ერთად მოსახლეობამ იწყო მიგრაცია ზღვის სანაპიროს მიმართულებით, რის შედეგადაც სოფელი დაპატარავდა. მტირალას ეროვნული პარკის დაარსებითა და ტურისტებისათვის ადგილობრივი პროდუქციის თუ მომსახურების შეთავაზების გზით ყოფილი თუ ამჟამადინდელი მოსახლეობა სოფლის კვლავაც აღორძინების შესაძლებლობას ხედავს.

6. „დიდი მტირალას“ მთის მწვერვალის სიახლოვეს არსებობს საკაერო თავდაცვის სამხედრო ბაზის ნანგრევები (რადიოლოკაციის კომპლექტი და სხვა შენობები). მტირალას მთაზე ასევე არსებობს 2000 წლის ოქტომბერში ამ მთის ქვედა ფერდობზე რუსული თვითმფრინავის ჩამოვარდნის შედეგად დაღუპულთა მემორიალი.

## **მუხლი 20. ტურიზმი და რეკრეაცია**

1. აქ არსებული მთებისა და ტყეების ლანდშაფტების კომბინაცია და მდიდარი ბიომრავალფეროვნება სხვადასხვა ეროვნების, ასაკისა და ინტერესების ვიზიტორებს იზიდავს. სხვადასხვა ჯგუფების მოზიდვის მაღალი პოტენციალი არსებობს, როგორცაა: მთაში მოგზაურობის, ბუნებისა და ექსტრემალური სპორტის მოყვარულები, ადამიანები, რომელთაც სურთ დასვენება წყნარ ადგილას და აინტერესებთ ადგილობრივი კულტურა და პროდუქტები.

2. ტერიტორიის მიმზიდველობის კიდევ უფრო გაზრდა შესაძლებელია გაუმჯობესებული ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურით, სერვისებით.

3. ტურიზმი ეროვნულ პარკში ძირითადად ჩაქვისთავის გარშემო იყრის თავს. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ შექმნა ვიზიტორთა ცენტრი და სხვა სავსე ინფრასტრუქტურა ვიზიტორებისთვის ამ ტერიტორიაზე (დეტალებისთვის იხილეთ მუხლი 28). სოფელი ჩაქვისთავის მაცხოვრებლებიც ვიზიტორებს ასევე სთავაზობენ სერვისებს.

4. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციულ შენობასთან ახლოს ჩაქვში მუშაობს თაფლისა და საჩუქრების პატარა მაღაზია, რომელიც ადგილობრივი სათემო ორგანიზაციის მიერ იმართება. აქ შეთავაზებული ყველა პროდუქტი ეროვნულ პარკთან მომიჯნავე სოფლებიდან მოაქვთ.

5. ტურისტული რუკები პერიოდულად ურიგდებათ პარტნიორებსა და ვიზიტორებს. ეროვნულ პარკში არსებობს ორი მარკირებული ბილიკი ვიზიტორებისათვის, რომლისთვისაც არსებობს შესაბამისი რუკები და ვრცელდება დაინტერესებულ პარტნიორებსა და ვიზიტორებს შორის. ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია უტარებს პრევენტივებს ტურისტულ სააგენტოებსა და ჟურნალისტებს.



6. რამოდენიმე ადგილობრივი ტურისტული სააგენტოს მიერ მტირალას ეროვნულ პარკში ეწყობა ერთდღიანი ექსკურსიები.

## მუხლი 21. ადგილობრივი ეკონომიკა ეროვნული პარკთან მიმართებაში

მტირალას ეროვნულ პარკს ადგილობრივ ეკონომიკაზე სხვადასხვა ზეგავლენა აქვს და შემდეგ ასპექტებს მოიცავს:

ა) ეროვნული პარკი, როგორც ბრენდი, იზიდავს ტურისტებს, რაც წარმოშობს შესაძლებლობებს ადგილობრივი საოჯახო ტიპის სასტუმროებისა და რესტორნებისთვის, ცხენზე ჯირითის, სამთო ველოსიპედების გაქირავების, ტურისტული გიდების, სახლში დამზადებული პროდუქციისა და სხვა სერვისების ხელშეწყობის მიზნით;

ბ) მიმდებარედ მცხოვრები ადგილობრივი მოსახლეობის საშემე მერქნით უზრუნველყოფა;

გ) მეფუტკრეობა ნებადართულია თაფლის საწარმოებლად, რაც მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, როგორც საკვები პროდუქტი, არამედ ტურისტებზე რეალიზაციის კუთხით.

## თავი III

### მტირალას ეროვნული პარკის გრძელვადიანი მიზნები და მისი მენეჯმენტის განმსაზღვრელი ზოგადი პრინციპები

## მუხლი 22. გრძელვადიანი მიზნები

მტირალას ეროვნული პარკის გრძელვადიანი მიზნები (მაგ: მდგომარეობა, რომლის მიღწევასაც დაცული ტერიტორიების სააგენტო მიზნად ისახავს 20-25 წლის განმავლობაში) შემდეგია:

ა) მტირალას ეროვნული პარკი, როგორც საქართველოსა და აჭარის ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნაწილი, კავკასიის ეკორეგიონის ერთ-ერთ ცხელ წერტილს წარმოადგენს, მტირალას ეროვნული პარკი ეკოლოგიური დერეფნებით დაკავშირებულია საქართველოს სხვა დაცულ ტერიტორიებთან და ბუნებრივ ლანდშაფტებთან, რაც ერთ მთლიან ქსელს ქმნის.

ბ) მტირალას ეროვნული პარკის სახეობათა მრავალფეროვნება კონსერვირებულია და ჰაბიტატები შენარჩუნებულია ბუნებრივ პირობებთან მიახლოებულად, ხოლო ინვაზიური სახეობები მხოლოდ იშვიათად ან საერთოდ არ გვხვდება, ან არ ახდენს ნეგატიურ ზემოქმედებას გარემოზე, განსაკუთრებით ადგილობრივ ენდემურ სახეობებზე. საკვანძო სახეობების პოპულაციები (კერძოდ, წითელ ნუსხაში შეტანილი და ენდემური სახეობები) ხელსაყრელი საკონსერვაციო სტატუსის ქვეშ იმყოფებიან ტერიტორიაზე მათი ბუნებრივი და ისტორიული გავრცელების შესაბამისად. სისტემატურად ვითარდება გრძელვადიანი მიზნები და ღონისძიებები ბუხასთან (*Buxus colchica*) და მასთან დაკავშირებულ სიკვდილიანობის გამომწვევ დაავადებებთან მიმართებაში.

გ) შენარჩუნებულია ტერიტორიის ადგილობრივი კულტურა, სამხარეულო, მემკვიდრეობა და ტრადიციები, რასაც მხარს უჭერენ და ხელს უწყობენ. ადგილობრივი პროდუქტები გარდა იმისა, რომ იმსახურებს ვიზიტორების მოწონებას, ასევე ვრცელდება საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში. კარგადაა ორგანიზებული მარკეტინგული, გაყიდვებისა და მომსახურების სისტემები.

დ) მტირალას ეროვნული პარკი მეცნიერებისთვის უწყვეტი ინტერესის საგანს წარმოადგენს მისი ბიომრავალფეროვნების, მათ შორის ენდემური და რელიქტური სახეობების, ბუნებრივი და ხელუხლებელი ლანდშაფტების გამო. ეროვნული პარკი შესწავლის ობიექტს წარმოადგენს როგორც ადგილობრივი, ასევე უცხოელი მკვლევარებისთვის. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციაში წარმოდგენილია ყველა კვლევის შედეგები, ანგარიშები და სტატიები ასევე იგზავნება ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასა და დაცული ტერიტორიების სააგენტოში. ყველა მონაცემი გროვდება და ინახება ერთიან მონაცემთა ბაზაში.

ე) მტირალას ეროვნული პარკის ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობა და ღირებულებები ცნობილია ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და ისინი გამოხატავენ ინტერესს ეროვნული პარკის მართვაში. ადგილობრივი მოსახლეობა, სკოლის მოსწავლეები და სტუდენტები აქტიურად იღებენ მონაწილეობას დაცვითი ხასიათის ღონისძიებებში. საქართველოს/აჭარის მოსახლეობა დაინტერესებულია გარემოს დაცვის, მათ შორის ბუნების კონსერვაციის საკითხებით.

ვ) ეკოტურიზმისა და დასვენების თვალსაზრისით მტირალას ეროვნული პარკი ძირითადი ცენტრია აჭარის ვიზიტორებისთვის. პროდუქტებს, სერვისებსა და ვიზიტორთა გამოცდილებას აქვს შემდეგი მახასიათებლები:

ვ.ა) კონფერენციები და სემინარები ეროვნული პარკის ბიომრავალფეროვნებისა და უნიკალური ლანდშაფტების შესახებ ადგილზე ეწყობა. ადგილობრივი პროდუქციით რეალიზაციის ხასიათის ღონისძიებები და ბაზრობები (საკვები პროდუქტები და ხელნაკეთი ნივთები) იმართება მიმდებარე სოფლებში, არსებობს ასევე მსგავსი ტიპის მაღაზიები, რომლებიც მდებარეობს ახლომდებარე სოფლებში.



ვ.ბ) მტირალას ეროვნულ პარკში ვიზიტორთა ინფრასტრუქტურა კარგადაა გამართული, რომელიც აკმაყოფილებს თანამედროვე მოთხოვნილებებს. ტერიტორიის გარშემო არსებობს საოჯახო ტიპის სასტუმროები და კვების ობიექტები, რომლებიც მნახველს სთავაზობს ადგილობრივ ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქტებისგან დამზადებულ ადგილობრივი სამზარეულოს კერძებს. ყველა სერვისი მომხმარებელზე მაღალი ხარისხითაა მიწოდებული.

ვ.გ) სპეციალური დასვენების სახეობებია შეთავაზებული სპორტის, თამაშებისა და გუნდური მუშაობისთვის. ეროვნული პარკის შიგნით და მის გარშემო სხვადასხვა ადგილას შესაძლებელია მრავალფეროვანი აქტივობების შეთავაზება, მათ შორის ცხენით ჯირითი, მთის ველოსიპედით გასეირნება, ფრინველებზე დაკვირვება, ბინოკლები ხედების დასათვალიერებლად, მუზეუმი, საინფორმაციო ცენტრი და მაღაზიები.

ვ.დ) მდგრადი ტურიზმი ხორციელდება გარემოზე ნეგატიური ზეგავლენის გარეშე, ბუნებრივი ეკოსისტემების გამტარუნარიანობისა და ეროვნული პარკის ზონირების საკითხის გათვალისწინებით.

ვ.ე) აქტივობები ეროვნულ პარკში და მის შემოგარენში ხორციელდება ძირითადად ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ და ემსახურება ადგილობრივ ეკონომიკაში წვლილის შეტანას. ტურიზმი შემოსავლებისა და გადასახადების წყაროა, რაც ეხმარება ადგილობრივ და სახელმწიფო ეკონომიკას.

ვ.ვ) მტირალას ეროვნულ პარკს მართავს ეფექტური ადმინისტრაცია, რომელსაც გააჩნია საჭირო ფინანსური და ტექნიკური საშუალებები, ასევე ჰყავს კვალიფიციური და შესაბამისი უნარებით აღჭურვილი საჭირო რაოდენობის პერსონალი.

### **მუხლი 23. ეროვნული პარკის მენეჯმენტის ზოგადი პრინციპები**

მტირალას ეროვნულ პარკზე ზეგავლენას ახდენს სხვადასხვა ბუნებრივი მოვლენა და პროცესი. ეროვნული პარკის განსაკუთრებულ მახასიათებლებზე მოკლე და გრძელვადიანი ზემოქმედებების თვალსაზრისით ყველაზე მნიშვნელოვანია დაავადებები და მეწყერები. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ უნდა შეინარჩუნოს ბალანსი, ერთი მხრივ, ბუნებრივი პროცესების საშუალებით ეროვნული პარკის განმსაზღვრელ ეკოლოგიურ მდგომარეობასა და, მეორე მხრივ, განსაკუთრებული ღირებულებების მოვლას შორის, რომელთა დაცვაზე, შენარჩუნებასა თუ გაძლიერებაზე დაცული ტერიტორიების სააგენტოა პასუხისმგებელი მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასთან ერთად. ეროვნული პარკის მართვა განხორციელდება შემდეგი ძირითადი პრინციპების თანახმად:

ა) დაავადებები: ბზაზე და წაბლზე შეინიშნება სოკოვანი დაავადებები. მკაცრი დაცვის ზონაში ეს დაავადება შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც ბუნებრივი პროცესი, ხოლო დანარჩენ ზონებში სადაც დაზიანებული სახეობები გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფ სახეობებს განეკუთვნება, მიზანშეწონილია მათი დაცვის მიზნით განხორციელდეს გამაჯანსაღებელი ღონისძიებები. არასპეციფიური დაცვის ღონისძიებები გამოყენებული შეიძლება იქნეს იმ ადგილებში, სადაც მიმდებარე მცენარეული საფარი დაბალი კონსერვაციული ღირებულებისაა. თუ რომელიმე კონკრეტული ბრძოლის ღონისძიება იქნება იდენტიფიცირებული, რომელიც ზეგავლენას მხოლოდ დაავადების გამომწვევ მიზეზებზე მოახდენს, მას მიენიჭება უპირატესობა და შეიძლება გამოყენებული იქნეს ყველგან ვიზიტორთა და ტრადიციული ზონების მთლიან ფართობზე, რაც შეეხება გამორჩეულ ასაკოვან ხეებს, მათი კონსერვაციაც სპეციალურად უნდა განხორციელდეს ეროვნული პარკის მკაცრი დაცვის ზონაშიც კი. მტირალას ეროვნული პარკის გენეტიკური ფონდიდან უნდა გაძლიერდეს გენეტიკურად რეზისტენტული მცენარეული მასალის იდენტიფიკაცია და გამრავლება.

ბ) გამორჩეული, გიგანტური და ხანდაზმული ხეების კონსერვაცია: დაბერება ყველა ცოცხალი ფენომენის ერთ-ერთ მთავარ ბუნებრივ პროცესს წარმოადგენს. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი ყველაზე დიდხნოვანი ხე ეროვნულ პარკში, რომელმაც მრავალ საუკუნეს გაუმლო, შეიძლება ჩაითვალოს როგორც გამორჩეული ინდივიდი და შესაბამისად დაცული უნდა იყოს განადგურებისგან, ასევე ხელი უნდა შეეწყოს მსგავსი ხეებისთვის უკეთესი საცხოვრებელი პირობების შექმნას, მაგ: მიმდებარედ არსებული ხეების გატანა. ასეთი გამორჩეული ხეები განსაკუთრებულად უნდა აღიწეროს, დაწესდეს მათზე მონიტორინგი, საჭიროების შემთხვევაში ჩაუტარდეს სპეციალური მოვლის პროცედურები და ეს ხეები აღინიშნოს ველზე და რუკებზეც. ინფორმაცია მათ შესახებ უნდა გავრცელდეს როგორც ადგილობრივ მოსახლეობას, ასევე ვიზიტორებს შორის და გამოყენებული უნდა იქნეს ბიომრავალფეროვნების ინტერპრეტაციისთვის. ეროვნული პარკის მთელ ტერიტორიაზე უნდა ჩატარდეს გამორჩეული ხეების აღწერა მეცნიერული კვლევების გათვალისწინებით (მაგ. ბოლაშვილი, წიქარიშვილი და სხვები, 2009წ).

გ) ტყის განახლება: მიუხედავად იმისა, რომ კოლხურ ტყეს განახლების მაღალი უნარი აქვს, რამდენიმე ადგილზე ადრე გაკაფული ფართობები კვლავ ხეების გარეშე არის დარჩენილი და მჭიდროდაა დაფარული გვიმრებით (*Pteridium tauricum*) და ბუჩქებით (ძირითადად *Rubus* spp., *Rhododendron* spp., *Laurocerasus officinalis* და სხვები). თუ სიტუაცია ასე გაგრძელდა, მცენარეულობა შეიძლება მოიჭრას და ადგილობრივი ბუნებრივად დამახასიათებელი ხის ჯიშები დაირგას.



## მუხლი 24. ბიომრავალფეროვნებისა და ლანდშაფტების კონსერვაცია

1. ეროვნული პარკის ეკოსისტემების მდგომარეობა და მათზე ზეწოლა:

ა) ბუნებრივი რესურსების გამოყენება:

ა.ა) თაფლის წარმოება ეროვნული პარკის ტერიტორიის ტრადიციული გამოყენების ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს. თაფლის წარმოებას მისდევენ ჩაქვისთავსა და ეროვნული პარკის გარეთ მდებარე სოფლებში. ფუტკრების მიერ ნექტრის აღება არ იწვევს ზიანს, პირიქით ეს განიხილება, როგორც დადებითი შედეგის მომტანი მცენარეულობისთვის. ფუტკრის სკების განთავსებას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე არ აქვს ნეგატიური გავლენა იმ შემთხვევაში, თუ არ ხდება ხეების მოჭრა ან ახალი გზების შექმნა, მაშასადამე, უნდა იყოს ნებადართული ტრადიციული გამოყენების ზონაში. ფუტკრის სკების განთავსება იმ ადგილებში, რომლებიც ტრადიციულად წარმოადგენდა ფუტკრის სკების განთავსების ადგილს და დღესდღეობით განეკუთვნება ვიზიტორთა ზონას, არ უნდა იყოს შეზღუდული, ვინაიდან იქ ფუტკრის არსებობა არ იწვევს არანაირ ზიანს.

ა.ბ) კაკლისა და წაბლის ხეების ნაყოფის პირადი მოხმარების მიზნით შეგროვება ასევე ტრადიციულია, რომელიც არ ახდენს რაიმე სახის ნეგატიურ გავლენას ბუნებრივ ეკოსისტემებზე და დაშვებულია მხოლოდ ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში. სხვადასხვა მცენარის ფოთლებისა და ხილის შეგროვება ჩაისთვის და მსგავსი მიზნებისთვის ასევე ნებადართულია ტრადიციული გამოყენების ზონაში.

ა.გ) ხე-ტყის გამოტანა შეიძლება განიხილებოდეს როგორც ტრადიციული გამოყენება, მაგრამ მას აქვს პოტენციალი, რომ ადვილად გაანადგუროს ეროვნული პარკის ბუნებრივი მცენარეული თანასაზოგადოება. ტრადიციული გამოყენების ზონაში ტყეების მნიშვნელოვანი ნაწილის არსებული მდგომარეობა არის არასახარბიელო, რადგან ხდებოდა ეროვნული პარკის დაარსებამდე ხეების უკონტროლო ჭრა, ტყის ბილიკების გასწვრივ არსებული წიფლის კორომები განსაკუთრებით ცუდ მდგომარეობაშია. მეორე მხრივ, ტრადიციული გამოყენების ზონის უფრო შორეულ ნაწილებში, ტყის ბილიკებიდან 50 მეტრზე უფრო დიდ მანძილზე, ტყის მდგომარეობა არის კარგი და ბუნებრივთან საკმაოდ მიახლოებული. ეროვნული პარკიდან შემის სახით მოჭრილი ხის 95%-ზე მეტი არის წიფელი. დღეისათვის ყველა მომაკვდავი, მნიშვნელოვნად დაზიანებული, დამტვრეული ან წაქცეული ხე, რომელიც მდებარეობს ტყის ბილიკებთან ახლოს (როგორც წესი 30-40 მეტრის მანძილზე) არის მონიშნული და გამოიყოფა მხოლოდ როგორც საშემე მერქანი. ზეზემდგომი, ჯანსაღი ხეები არ იჭრება. ბილიკებიდან უფრო მეტი მანძილით დაშორებული ხეები ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესის საგანს არ წარმოადგენს მათი ტრანსპორტირებისთვის საჭირო ხარჯების სიდიდის გამო. საშემე მერქნის მოპოვების კონტროლის მიზნით თითოეულ ხეს აქვს ნომერი ხის იდენტიფიკაციისთვის. შეშა გაიცემა მტირალას ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლების მოსახლეობაზე - ოჯახზე - 10 მ<sup>3</sup> მდე ოდენობით წლის განმავლობაში.

**ცხრილი 4. გასული 7 წლის განმავლობაში მონიშნული და გაცემული შეშის რაოდენობა**

(კუბური მეტრი)

წელი	მონიშნული	ათვისებული
2008	3,232.02	1,040.03
2009	2,298.55	1,050.10
2010	2,798.99	1,420.04
2011	1,519.07	205.39
2012	1,776.61*	922.48
2013	1,028.85**	278.17
2014	1226.20	654.45

\* მოიცავს 2011 წლიდან დარჩენილ 1313.68 მ<sup>3</sup>



\*\* მოიცავს 2011-2012 წლებიდან დარჩენილ 854.13 მ<sup>3</sup>

\*\*\* ახლად მონიშნული შეშის მაქსიმალური სავარაუდო რაოდენობა

ა.დ) 2008-2014 წლებში მონიშნული და რეალურად გაცემული სამეშე მერქნის ოდენობა მოცემულია IV ცხრილში. ზემოთ მოცემული ციფრები ნათლად გვიჩვენებს, რომ მოპოვებული შეშის წლიური რაოდენობა ბევრად ნაკლებია ველზე მონიშნულ რაოდენობაზე. ეს არის იმის გამო, რომ ხის მოპოვება ძირითადად ხდება სატყეო გზების სიახლოვეს, მაგრამ ხეების მონიშვნა ხორციელდება მთლიან ტრადიციულ გამოყენების ზონაში.

ბ) ხანძრები: მტირალას ეროვნულ პარკში მაღალნალექიანი ტენიანი კლიმატის გამო ხანძარი ხშირად არ ჩნდება. მიუხედავად ამისა, პატრულირების ან სხვა აქტივობების დროს რეინჯერები და სხვა ადამიანები ყურადღებით უნდა დააკვირდნენ ტერიტორიას და მინიმუმამდე შეამცირონ ხანძრის გაჩენის რისკი, რადგან წარსულში რამდენჯერმე გაჩენილა ხანძარი ეროვნული პარკის ტყეში. ეროვნულ პარკსა და მის შემოგარენში კოცონის დანთების დასაშვები ადგილები ისე უნდა იყოს მოწყობილი, რომ არ დაუშვან დიდი ცეცხლის დანთება.

გ) წყალი: ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე არსებობს რამდენიმე მდინარე. ადგილობრივ მოსახლეობას უფლება აქვს (გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს ნებართვის მიღების შემთხვევაში ტრადიციული გამოყენების ზონაში) მოიპოვოს წყალი საყოფაცხოვრებო მოხმარების მიზნით და განათავსოს შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, რათა წყალი მიიყვანოს საკუთარ სახლებსა და ბაღებში. ამჟამად ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე წყლის მოპოვება ხდება ხელვაჩაურის მე-8, მე-9, 24-ე, 25-ე და ქობულეთის 48-ე, 66-ე, მე-13, მე-14 კვარტლებში. წყლის მოპოვების შედეგად ზიანი არ დაფიქსირებულა ბუნებრივ მახასიათებლებზე.

დ) სამოვრები: მცირე რაოდენობით საქონელი ძოვს ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, რაც ნებადართულია მხოლოდ ტრადიციული გამოყენების ზონაში. არსებული რაოდენობით საქონლის ძოვება გარემოზე მნიშვნელოვან ზეგავლენას არ ახდენს.

ე) ფლორა : ფართოდ გავრცელებულია 593 სახეობა და ქვესახეობა, მათ შორის 28 სახეობის ხე და 35 სახეობის ბუჩქი. სულ მცირე 76 სახეობა რელიქტურია. 66 სახეობა არის ენდემური (იხ. ცხრილი რეგიონის ენდემური სახეობების შესახებ).

#### ცხრილი 5. მტირალას ეროვნული პარკის ფლორის სახეობათა ენდემიზმი

რეგიონი	ენდემური რიცხვი	სახეობების
კავკასია	26	
საქართველო	7	
კოლხეთი	25	
აჭარა-ლაზეთი	6	
აჭარა	2	
<b>სულ</b>	<b>66</b>	

ვ) ფაუნა: უახლესი დაკვირვებებისა და კვლევების შედეგების მიხედვით პარკის ცხოველთა სამყარო წარმოდგენილია 275 სახეობით. აქედან 71 ძუძუმწოვარია, 121 ფრინველის სახეობა, 10 ამფიბია, 22 რეპტილია, 17 თევზი და 34 უხერხემლოთა სახეობაა. პარკში გავრცელებულ სახეობებს შორის 12 სახეობა IUCN-ის წითელ ნუსხაშია შესული როგორც გლობალური საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობა (გადაშენების კრიტიკული საფრთხის წინაშე მყოფი, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი და მოწყვლადი კატეგორიები - იხ. ცხრილი 3). 66 სახეობა შესულია საქართველოს წითელ ნუსხაში (5 გადაშენების კრიტიკული საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობა, 16 გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი და 45 მოწყვლადი სახეობა).

## 2. დაცვა

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია საკმარისად აღჭურვილია იმისათვის, რომ უზრუნველყოს ტერიტორიის ძირითადი დაცვა (რეინჯერთა აღჭურვილობის ჩათვლით - კვადროციკლი, 4WD ავტომობილები, ცეცხლსასროლი



იარაღი, უნიფორმები, ა.შ.), ასევე ეფექტური დაცვისათვის ადმინისტრაციას გააჩნია ფოტოხაფანგები. თანამშრომლებს შეუძლიათ GPS-ების გამოყენება, თუმცა ყველა მათგანს არ აქვს საკმარისი გამოცდილება, თუ როგორ გამოიყენონ ისინი ეფექტურად. არსებობს მხოლოდ რეინჯერთა ერთი სადგური - ეროვნული პარკის საზღვარზე ჩაქვსა და ჩაქვისთავს შორის - და ეს საკმარისია დღეისათვის. ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია განიცდის მაღალხარისხიანი რუკების ნაკლებობას დაცვის განყოფილების თანამშრომლებისთვის.

ბ) მუნიციპალიტეტებთან და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მთავრობასთან დამყარებულია მეგობრული თანამშრომლობა. ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე პირუტყვის მიერ ძოვების თავიდან ასაცილებლად რამდენიმე ბარიერი აშენდა. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ დააყენა ნიშნები და სასაზღვრო ნიშნულები, რომელიც მოსახლეობას მიუთითებს ეროვნული პარკის საზღვრებსა და ტერიტორიებს, თუმცა საჭიროებს დამატებას. არსებობს რიგი სხვა საკითხები, კერძოდ:

გ) ბრაკონიერობის ინტენსივობა შემცირდა, მაგრამ არის შემთხვევები ბრაკონიერობის მცდელობის, რამაც შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას გადაშენების საფრთხის პირას მყოფი სახეობების პოპულაციებს.

დ) უკანონო ჭრებს იწვევს მიმდებარე სოფლებში მცხოვრები მოსახლეობისთვის ალტერნატიული საწვავი საშუალების არარსებობა და საშემე მერქნის მცირე რაოდენობით ხელმისაწვდომობა.

### 3. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის კვლევა და მონიტორინგი:

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის რეინჯერები განსაკუთრებული ყურადღებით აკვირდებიან ეროვნულ პარკში ცხოველთა შემდეგ სახეობებს: არჩვი, მურა დათვი, კვერნა, მაჩვი, შველი, მგელი, გარეული ტახი, ტურა, ზღარბი, წავი და ფოცხვერი. მონაცემები ამ სახეობათა არსებობის შესახებ უკავშირდება რეინჯერების მიერ მოპოვებულ ინფორმაციას და მოიცავს დაფიქსირებული ინდივიდების რაოდენობას (ფოტოხაფანგი, ვიზუალურად) ან კვალს.

ბ) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისთვის ხელმისაწვდომია სხვადასხვა ქვეყნის მკვლევართა მიერ განხორციელებული სამეცნიერო კვლევის შედეგები. ჩამოსულ მეცნიერებთან მჭიდროდ თანამშრომლობენ ადმინისტრაციის თანამშრომლები, თუმცა ზოგიერთი კვლევითი საქმიანობის შედეგი დაკარგულია.

გ) ეროვნულ პარკში დამონტაჟებულია ცხრა ფოტოხაფანგი. მოპოვებული ფოტოები გვაწვდიან საინტერესო მასალას არა მხოლოდ ცხოველთა სახეობების არსებობის შესახებ (მურა დათვი, შველი და ა.შ.), არამედ ეროვნული პარკის წესების დამრღვევი ადამიანების, მათ შორის ბრაკონიერების შესახებ.

დ) ბათუმის ბოტანიკური ბაღის წარმომადგენლები თავიანთი სამეცნიერო საქმიანობიდან გამომდინარე (მაგ: ბზის დაავადება) აქტიურად თანამშრომლობენ ეროვნულ პარკთან. მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ არ დამყარებულა ოფიციალური ურთიერთობა ბათუმის ბოტანიკურ ბაღსა და მტირალას ეროვნულ პარკს შორის.

ე) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის თანამშრომლების ცოდნა ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე გავრცელებული სახეობებისა და მათი პოპულაციების მდგომარეობის შესახებ არასაკმარისია;

ე.ა) დეტალური ინვენტარიზაცია (ტყე, ფლორა, ფაუნა, ჰაბიტატები) არ არსებობს. მტირალას ეროვნული პარკის ფაუნისა და ფლორის სახეობების სიები შეიძლება ჩაითვალოს მეტნაკლებად სრულყოფილად, თუმცა არ განასხვავებს ეროვნული პარკის სხვადასხვა ნაწილებს ერთმანეთისგან;

ე.ბ) სახეობათა გამოვლენის დამადასტურებელი ინფორმაცია არასისტემატური დაკვირვებებიდან მომდინარეობს, ნაწილობრივ რეინჯერების მიერ კეთდება და ამიტომ შემოიფარგლება სახეობების შესახებ მათი ცოდნით (ძირითადად ეს არის მხოლოდ რამდენიმე სახეობის ძუძუმწოვარი). ზოგიერთ მონაცემს ფოტოხაფანგების ან სამეცნიერო კვლევების საშუალებით იღებენ;

ე.გ) მეთოდოლოგია მონიტორინგის, მონაცემთა შეგროვებისა და შესაფერისი კონსერვაციის შესახებ არადაამაკმაყოფილებელია. ასევე არ არსებობს კვლევის მასალები და ტექნოლოგიები (მაგ: შესაფერისი მონაცემთა ბაზები);

ე.დ) მონაცემები არ არსებობს პოპულაციების მდგომარეობის შესახებ - აღნიშნული ინფორმაცია საჭიროა სულ მცირე საქართველოს წითელ ნუსხაში შეტანილი სახეობებისთვის;

ე.ე) ყველაზე სრულყოფილი მონაცემები არის ძირითადად ბათუმის ბოტანიკური ბაღის და ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მკვლევართა მიერ წარმოებული. არც ეს აღნიშნული მონაცემებია დეტალური იმისათვის, რომ მოხდეს ეროვნული პარკის ბიომრავალფეროვნების ადეკვატური აღწერა;

ე.ვ) საქართველო იმყოფება ჰაბიტატების კლასიფიცირების პროცესში EUNIS-ის ჰაბიტატების კლასიფიკაციის სისტემის მიხედვით, რათა გამოვლინდეს პრიორიტეტული ჰაბიტატების კონსერვაციის საიტები ევროკავშირის ორი ბუნების დირექტივის (ჰაბიტატების დირექტივა და ფრინველების დირექტივა), აგრეთვე დაცული ტერიტორიების





ზურმუხტის ქსელის შექმნის შესახებ ბერნის კონვენციის თანახმად. ეროვნულ დონეზე, როგორც განსაზღვრის საფუძველი, მიმდინარეობს მუშაობა წინაპირობების შესაქმნელად (მონაცემთა ბაზები და მონიტორინგის მონაცემები).

ვ) ასევე არადაამაკმაყოფილებელია ცოდნა ჰაბიტატების გავრცელებისა და მდგომარეობის შესახებ;

ვ.ა) ბოლო ტყის ინვენტარიზაციის ინფორმაცია მოძველებულია. ინვენტარიზაციის შედეგად მიღებული ინფორმაცია ძირითადად საჭიროა ტრადიციული გამოყენების ზონისათვის, სადაც ნებადართულია ხე-ტყის მოჭრა. ამ სიტუაციაში, მანამ სანამ განხორციელდება ტყის დეტალური ინვენტარიზაცია, საჭიროა განხორციელდეს შეფასება ხე-ტყის დასაშვები ჭრის შესახებ ტყის ინდივიდუალურ მონაკვეთებზე.

ვ.ბ) ეროვნული პარკისთვის და მისი მიმდებარე ზონისთვის მცენარეულობის რუკა შემუშავდა ეროვნული პარკის შექმნის დაგეგმარების პერიოდში. როგორც ერთ-ერთი მცირე ინფორმაციათაგანი ეროვნული პარკის შესახებ, იგი ხელმისაწვდომია GIS პროგრამის ფენის სახით.

4. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასთან დაკავშირებული პრობლემები და შესაძლებლობები:

ა) საბაზისო ინფორმაცია და მონიტორინგი, კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა მონაცემების შეგროვებისა და მონიტორინგისთვის. ეს ნაწილობრივ გამოწვეულია დაბალი ხელფასით და შესაბამისად პერსონალის დენადობით. ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის საშტატო ნუსხაში არ არსებობს ბოტანიკოსის, ზოოლოგისა და ასევე სხვადასხვა სამეცნიერო სფეროს სპეციალისტთა კადრები.

ბ) ინვაზიური სახეობები: ზოგიერთი ინვაზიური სახეობა გვხვდება მტირალას ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე და მის შემოგარენში (*Spiraea japonica*, *Paspalum dilatatum* and *Robinia pseudacacia*). მიუხედავად ამისა, კოლხური ტყე საკმაოდ სტაბილურად გამოიყურება, იმისათვის რომ ბუნებრივად ხელი შეუშალოს არაადგილობრივი სახეობების შეღწევას და შესაბამისად ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე ისინი გავრცელებული არიან მხოლოდ რამდენიმე ბილიკის გასწვრივ. ვინაიდან ეს შეიძლება იყოს მხოლოდ მცენარეულობის ინვაზიური ქცევის ნატურალიზაციის ეტაპი, უნდა განხორციელდეს ამ სახეობების გავრცელების მონიტორინგი. ეროვნულ პარკში არსებული ბზის (*Buxus colchica*) ტყეები დაზიანებულია სხვადასხვა დაავადებებითა და პათოგენებით, როგორცაა ნიადაგის ფიტოპათოგენი (phytopathogen) - ფიტოფტორა (*phytophthora* genus), რომელიც იწვევს ფესვების ლპობას, ასევე სოკოვანი დაავადება - *Cylindrocladium buxicola*, რომელიც იწვევს ბზის დაზიანებას და მუხლუხა - *Cydalima perspectalis*. სხვადასხვა კვლევა ჩატარდა ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში, მას შემდეგ, რაც დაფიქსირდა ბზის ხეების გაზრდილი სიკვდილიანობა 1990-იანი წლების ბოლოს. დღესდღეობით ეროვნულ პარკში ბზის ხეების 70%-ზე მეტი დაზიანებულია და თითქმის მთლიანი ბზის პირველყოფილი ტყე მიძიმედა დაავადებული. ტყის არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით არ არსებობს მიზანშეწონილი მართვის ურთიერთქმედება დარჩენილი ტყის გადასარჩენად, რადგან ფუნგიციდებისა და ინსექტიციდების მასშტაბური გამოყენება (მაგ: საჰაერო შეწამვლის მეთოდით) არ არის ტექნიკურად შესაძლებელი და იმედის მომცემი, ისევე როგორც არ არის სასურველი ყველა სხვა სოკოსა და მწერებზე დამლუპველი გავლენის გამო. ქიმიური დამუშავება წარმატებით განხორციელდა მცენარეთა სანერგესა და პარკის ლანდშაფტებზე, სადაც თითოეულ მცენარეს შეიძლება უმკურნალონ ინდივიდუალურად მაგრამ არა ბუნებრივ ტყეებში. მენეჯმენტის ღონისძიებები შეზღუდულია და ფოკუსირება უნდა მოხდეს შემდგომი კვლევების ჩატარებაზე, რათა მოხდეს გენეტიკურად რეზისტენტული მცენარეული მასალის იდენტიფიცირება. კვლევები ამ თემაზე დაფინანსდა ევროპის სამეზობლო და პარტნიორობის ინსტრუმენტის აღმოსავლეთის ქვეყნების სატყეო სექტორში კანონდარსებებისა და მართვის II პროგრამის ფარგლებში; Matsiakh, I. (2014) ტყის მავნებლების შეფასება და დაავადებები საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე, დასკვნითი ანგარიში. ENPI FLEG EAST II.

გ) წაბლის ხეებს (*Castanea sativa*) აზიანებს სხვა დაავადებები, როგორცაა სოკოვანი დაავადება - *Cryphonetria parasitica*.

დ) ადამიანსა და მტაცებელს შორის კონფლიქტი: ინფორმაცია ამ პრობლემის შესახებ არაა სანდო. მურა დათვის მიერ დაფიქსირდა თავდასხმის რამდენიმე შემთხვევა პირუტყვსა და ფუტკრის სკებზე. სოფლის მოსახლეობის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, 145 ასეთი შემთხვევა მოხდა მტირალას ეროვნულ პარკში და მის შემოგარენში 2011-2013 წლებში. მხოლოდ ერთი შემთხვევა იყო პირუტყვზე 2011 წელს და ფუტკრის სკების 12 შემთხვევა, რომლებიც განადგურდა მურა დათვის მიერ სოფელ ჩაქვისთავში 2013 წელს, რაც დადასტურებულია რეინჯერის მიერ.

ე) მენეჯმენტის სტრატეგიები:

ე.ა) მონაცემთა შეგროვების და მონიტორინგის მეთოდები უნდა იყოს შედგენილი და განხორციელებული, როგორც ყოველდღიური რუტინული საქმიანობა ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისთვის;

ე.ბ) ფლორის, ფაუნისა და ჰაბიტატების დეტალური ინვენტარიზაციის სტრატეგია უნდა შეიქმნას;

ე.გ) ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების სტრატეგია უნდა შეიქმნას ეროვნული პარკის ტრადიციული





გამოყენების ზონაში, რომელმაც ძირითადად უნდა განსაზღვროს წლიური დასაშვები ჭრების ოდენობა;

ე.დ) მტაცებლების (მურა დათვი, მგელი და ფოცხვერი) მიერ გამოწვეული ზიანის შემცირებისა და პრევენციის სტრატეგია უნდა შემუშავდეს;

ვ) მერქნიან მცენარეთა საბაზისო კვლევა;

ვ.ა) ზუსტი ინფორმაციის ნაკლებობა;

ვ.ბ) კვლევის განხორციელებისთვის საჭირო სპეციალური აღჭურვილობის ნაკლებობა (მაგ: GPS მიმღებები, ზუსტი რუკები, მეთოდოლოგია).

## **მუხლი 25. კულტურული მემკვიდრეობა, ტრადიციები და სამზარეულო**

1. ეროვნული პარკის გარშემო არსებული თემების კულტურა, ტრადიციები და სამზარეულო მიმზიდველია ვიზიტორებისთვის. სოფლის ზოგიერთმა მაცხოვრებელმა გამოიყენა ეს შესაძლებლობა და ვიზიტორებს შესთავაზა ღამის გათევის მომსახურება, ადგილობრივი პროდუქციის გაყიდვა და ერთ შემთხვევაში გაიხსნა რესტორანი, რომელიც მნახველს სთავაზობს ტრადიციულ კერძებს. თუმცა ამ პროდუქციისა და სერვისების ხარისხსა და ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით არსებობს რიგი პრობლემები:

ა) ადგილობრივ მოსახლეობაში არ არსებობს სამეწარმეო კულტურა, ძირითადად თუ როგორ უნდა მოახდინოს ტერიტორიის, პროდუქტებისა და სერვისების მარკეტინგი (ეს ეხება ადგილობრივი პროდუქტების შეფუთვასაც);

ბ) საკვები პროდუქტების უსაფრთხოების სტანდარტები ყოველთვის არაა დაცული;

გ) სერვისების ხარისხი ხშირად არ შეესაბამება ვიზიტორების მოლოდინს;

დ) ადგილობრივი პროდუქციის მარკეტინგი და გაყიდვა არ არის კარგად ორგანიზებული.

2. ისტორიისა და კულტურის შესახებ ცნობები არა არის საკმარისი. არ არსებობს ინფორმაცია ზოგიერთი ისტორიული მემკვიდრეობის შესახებ. ისტორიული წყაროებიდან ცნობილი ზოგიერთი მახასიათებელი, ჯერ კიდევ არ არის ადგილზე გამოვლენილი და შესწავლილი.

## **მუხლი 26. ეკოგანათლება**

1. ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობების მართვა:

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია ახორციელებს ეკოსაგანმანათლებლო პროგრამებს, რომლის ფარგლებშიც ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია რეგულარულად ატარებს ეკოსაგანმანათლებლო ლექციებს და სემინარებს საჯარო სკოლებსა და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში და ხვდება მიმდებარე ტერიტორიების მოსახლეობას. ამ აქტივობების მთავარი მიზანია ეროვნული პარკის დაარსების მიზნის განმარტება და ადამიანებისთვის ეროვნული პარკის ღირებულებების გაცნობა.

ბ) დასუფთავების აქციები რეგულარულად ეწყობა ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ. ყოველწლიურად ადმინისტრაცია აწყობს რამდენიმე დასუფთავების აქციას. ტურისტული რუკების და ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაცია ვრცელდება რეგიონში არსებულ სასტუმროებში.

გ) ხდება ეკოტურებისა და ეკობანაკების ორგანიზება სხვადასხვა უნივერსიტეტის სტუდენტებისა თუ ახალგაზრდების სხვა ჯგუფებისათვის. ღონისძიებები ხორციელდება სკოლებისა და საზოგადოებისთვის მწვანე კალენდრის მიხედვით. დისკზე ჩაწერილი ეკოთამაში და საინფორმაციო ბუკლეტი გამოიცა 2012 წელს და დაურიგდა პარტნიორებს.

2. ეკოგანათლებასთან დაკავშირებული პრობლემები და შესაძლებლობები:

ა) არ არსებობს საკმარისი ინფორმაცია ეროვნული პარკის როგორც ეკოგანათლებისთვის შესაფერისი ადგილის შესახებ;

ბ) ეკოგანათლების კულტურა რეგიონში ძალიან ზოგადია (წიგნების, სახელმძღვანელოების ნაკლებობა);

გ) ეროვნულ პარკში ექსკურსიების ნაკლებობა (ექსკურსიები, როგორც წესი, მხოლოდ ეროვნული პარკის გარეთ არსებულ კულტურულ ძეგლებზე ეწყობა);



დ) ადმინისტრაციას სჭირდება მეტი რესურსი ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებების განსახორციელებლად. ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობები ამჟამად ბუნებრივი რესურსების მართვის სპეციალისტის პასუხისმგებლობაა. ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობების ორგანიზება და განხორციელება მოითხოვს სპეციალურ უნარებს და პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს შესაბამის კვალიფიციურ სპეციალისტს;

ე) ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებების მრავალფეროვნების ნაკლებობა, მაგ: ბუნების შემეცნებითი თამაშები.

## **მუხლი 27. წვლილის შეტანა ადგილობრივ ეკონომიკაში**

1. ადგილობრივ ეკონომიკაში ეროვნული პარკის მიერ წვლილის შეტანა ხდება ტურიზმის განვითარების მეშვეობით, რომლებიც იყენებენ ეროვნული პარკის მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობის მიერ წარმოებულ პროდუქტებსა და შეთავაზებულ სერვისებს.

2. ადმინისტრაციის შესაძლებლობები, შეიტანოს წვლილი ადგილობრივ ეკონომიკაში შემოიფარგლება ტურიზმის, რეკრეაციისა და ადგილობრივი პროდუქტების მარკეტინგით მტირალას ეროვნული პარკის ბრენდის სახელის გამოყენებით.

3. არასამთავრობო ორგანიზაციამ „მთა-ბარი“ დაარსა თაფლის მწარმოებელთა ქსელი, რომელიც ემსახურება ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლებს. თაფლი იყიდება სხვა ადგილობრივ პროდუქტებთან ერთად ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასთან მდებარე პატარა მაღაზიაში.

4. ყოველ წელს 2012 წლიდან მოყოლებული ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია ატარებს სოციალურ-ეკონომიკურ გამოკითხვებს ადგილობრივ მოსახლეობას შორის. კითხვარი შეიცავს ადგილობრივი ეკონომიკისა და ეროვნული პარკის დამოკიდებულებასთან დაკავშირებულ კითხვებს. რესპოდენტების მიერ კითხვარებზე გაცემული პასუხები არათანმიმდევრულია და შესაძლოა, რომ ისინი არ ასახავდეს არც მათ აზრებს და არც რეალობას. დამატებით, შედეგები სათანადოდ არაა დამუშავებული და მონაცემთა ნაწილი დაკარგულია. კვლევის შედეგები ნაკლებად ფასეული და საიმედოა. არ არსებობს მტირალას ეროვნული პარკის მიერ ადგილობრივ ეკონომიკაში შეტანილი წვლილის რაოდენობრივი მონაცემები.

## **მუხლი 28. ტურიზმი და რეკრეაცია**

1. მტირალას ეროვნული პარკის შექმნიდან, პარკის ადმინისტრაციამ პარტნიორებთან თანამშრომლობით შექმნა ინფრასტრუქტურა და სერვისების ფართო სპექტრი, როგორცაა:

ა) ვიზიტორთა ცენტრი ღამის გასათევი ოთახებით, საგამოფენო დარბაზითა და სამზარეულოთი (აშენდა 2008 წელს). საბანაკე ადგილებისა და სხვა ტურისტული აღჭურვილობის (საძილე ტომრები, ზურგჩანთები, პარალონები, კარვები) შეთავაზება;

ბ) მოწყობილია ორი ბილიკი, რომელიც მარკირებულია და განთავსებულია საინფორმაციო დაფები. ბილიკი ჩაქვისთავიდან მიუყვება ერთი ჩანჩქერამდე „წაბლნარის მარშრუტი“ და მეორე - ტურისტული თავშესაფრისკენ „ცივწყაროს მარშრუტი“

გ) ტურისტული თავშესაფარი (აშენებულია 2011 წელს) და მოწყობილია რამოდენიმე ადგილზე საპიკნიკე;

დ) „ზიპლაინი“;

ე) „კანიონინგი“;

ვ) საინფორმაციო მასალები და ბროშურები ეროვნული პარკის შესახებ.

2. ადგილობრივი მოსახლეობა ვიზიტორებს სთავაზობს რამდენიმე მომსახურებას ეროვნული პარკის შემოგარენში, როგორცაა:

ა) საოჯახო ტიპის სასტუმროები;

ბ) რესტორნები;

გ) გიდის მომსახურება;

დ) საცხენოსნო სერვისი;

ე) სამთო ველოსიპედების გაქირავება;



ვ) ადგილობრივი პროდუქციის გაყიდვა.

ზ) 2014 წელს გაეროს მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაციის პროექტმა ჩაუტარა ტრენინგები ზოგიერთ ადგილობრივ მოსახლეს პროექტის მიერ დამონტაჟებული „ზიპლაინისა“ და „კანიონინგის“ მარშრუტის ფუნქციონირების შესახებ.

3. ეროვნული პარკისა და ტურიზმის ინფრასტრუქტურის დაარსებიდან, ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია აწვდის ინფორმაციას დაინტერესებულ პირსა და ორგანიზაციას პრეზენტაციებისა თუ სხვადასხვა ღონისძიებაში მონაწილეობის მუშაობით (მაგ: 2012 წელს სპეციალური პრეზენტაცია მომზადდა და წარედგინა 24 ტურ-სააგენტოს, ხოლო 2013 წელს - ასევე ჟურნალისტებს ბელორუსიდან და უკრაინიდან). პრეზენტაცია ეროვნული პარკის შესახებ რეგულარულად ეწყობა ტურიზმისა და სასტუმრო მომსახურების საკითხებზე გამართულ ექსპო-ბათუმის საერთაშორისო გამოფენაზე.

4. ზოგიერთი ადგილობრივი ტურისტული სააგენტო აწყობს ერთდღიან ტურებს ტრანსპორტითა და გიდის თანხლებით მტირალას ეროვნულ პარკში. მომხმარებელთა უმრავლესობას წარმოადგენენ ტურისტებს პოლონეთიდან, უკრაინიდან, რუსეთიდან და სომხეთიდან.

5. 2010 წლიდან ჩაქვისთავში არსებულ ვიზიტორთა ცენტრში ვიზიტორებს სთხოვენ კითხვარის შევსებას. 2010 წელს კითხვარი შეავსო 51-მა ვიზიტორმა, 2011-ში - 94-მა, 2012-ში - 350-მა, ხოლო 2013-ში - 250-მა ვიზიტორმა. სამწუხაროდ, პასუხების ნაწილი დაკარგულია, 2010-2011 წლების კვლევების ზოგიერთი შეკითხვა განსხვავდებოდა და ამიტომ შეუძლებელია კვლევის მთლიანი პერიოდის ფარგლებში შედარების გაკეთება. კიდევ ერთი კვლევა განხორციელდა ტურისტულ სააგენტოებს შორის 2013 წელს.

6. ფაქტები და რიცხვები ვიზიტორთა შესახებ:

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის ჩაქვისთავში არსებული ვიზიტორთა ცენტრის ჩანაწერების თანახმად, ვიზიტორთა რაოდენობა 2010-2013 წლების პერიოდისთვის ნაჩვენებია VI ცხრილში. ამ რიცხვებიდან გამომდინარე ნათელია, რომ უცხოელთა თანაფარდობა განუწყვეტლივ იზრდება (6% - 13% - 15% - 25%). 2013 წელს ვიზიტორთა 10-15 %-მა ღამე გაათია ადგილზე (ჩვეულებრივ 2-3 ღამე). ძირითადი ტურისტული სეზონის დროს დაახლოებით 25 ადამიანი ყოველდღიურად სტუმრობს პარკის ადმინისტრაციის სათაო ოფისს ჩაქვში, მაგრამ მათი რაოდენობა მნიშვნელოვნად დაბალია სეზონის შემდგომ პერიოდში. ეროვნული პარკის სხვა ადგილებში არ არსებობს სანდო ინფორმაცია ვიზიტორთა შესახებ, რადგან მათი აღრიცხვა ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მათ ეროვნული პარკის რეინჯერები ხვდებიან პატრულირების დროს.

**ცხრილი 6. ვიზიტორთა რაოდენობა მტირალას ეროვნულ პარკში**

	2010	2011	2012	2013	2014
საქართველოს მოქალაქეები	14,461	16,803	18,731	12,353	16763
უცხოელები	889	2,597	3,219	4,100	6205
<b>სულ</b>	<b>15,350</b>	<b>19,400</b>	<b>21,950</b>	<b>16,453</b>	<b>22968</b>

ვიზიტორების აღრიცხვა სისტემატურად ხდება ჩაქვისთავის ვიზიტორთა ცენტრში. ცხრილში მოცემული რიცხვები მოიცავს ასევე რეინჯერების მიერ სხვადასხვა ადგილიდან მოწოდებულ არასისტემატურად შეკრებილ მონაცემებს.

ბ) ვიზიტორთა შორის ჩატარებული გამოკითხვიდან მიღებული მონაცემების თანახმად ეროვნულ პარკში ვიზიტის ძირითად მოტივაციას წარმოადგენს ლაშქრობა ველურ ბუნებაში (44 %). 42%-ს ურჩევნია ფეხით გასეირნება მანქანებისა და ცხენების გამოყენების გარეშე. გამოკითხულთა 39%-ს ურჩევნია კარავში ღამის გათენება, 28 %-ს - საოჯახო ტიპის სასტუმროებში, ხოლო 20%-ს ვიზიტორთა ცენტრში. გამოკითხულთა 65%-მა უპასუხა, რომ ტურისტული ინფრასტრუქტურა არის კარგი და არ საჭიროებს გაუმჯობესებას. ვიზიტორთა უმრავლესობამ ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაცია მიიღო ინტერნეტის საშუალებით ან პირადი რეკომენდაციით (ორივე თანაბრად 32%), 13%-მა ტელევიზიის ან რადიოს საშუალებით. კვლევის შედეგების მიხედვით, ეროვნული პარკის ტიპური ვიზიტორი არის 26-დან 35 წლამდე, რომელიც მოგზაურობს მეგობრებთან ერთად ფეხით და უპირატესობას ანიჭებს უბრალო, მაგრამ სრულყოფილად განვითარებულ ინფრასტრუქტურას.



7. სერვისებისა და შეთავაზებების გამოყენების დონე:

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია ვიზიტორებსა და ტურიზმით დაინტერესებულ პარტნიორებს რეგულარულად სთავაზობს ბუკლეტებს. 2012-2014 წწ. რაოდენობა მოცემულია VII ცხრილში.

**ცხრილი 7. მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ დარიგებული ბუკლეტების რაოდენობა**

წელი	ბუკლეტების რაოდენობა
2012	11500
2013	3590
2014 (I.-VI.)	3700

2012 წლამდე ბუკლეტები გაიცემოდა უფასოდ, ხოლო 2013 წლის მეორე ნახევრიდან ბუკლეტები გახდა ფასიანი (2 ლარი)

ბ) ჩაქვისთავის ვიზიტორთა ცენტრში სხვადასხვა სერვისის შეთავაზება ხდება. სერვისებით მოსარგებლე ადამიანების რაოდენობის აღრიცხვა ხორციელდება შემოსული თანხის მიხედვით, თუმცა მომხმარებელთა ზუსტი სტატისტიკა არ არის ცნობილი. მე-8 ცხრილში ნაჩვენებია 2011-2013 წლების მონაცემები („სასტუმრო ოთახი“ იგივე შემოსავალს აღნიშნავს, რაც შემდგომში მოხდა საიჯარო ხელშეკრულების გზით („იჯარა“).

**ცხრილი 8. სერვისებით სარგებლობა ჩაქვისთავის ვიზიტორთა ცენტრში (ლარებში, ბოლო მარჯვენა სვეტის გამოკლებით)**

	2011	2012	2013	2014	2014 მომხმარებელთა რაოდენობა
კარავი	17	40	210	166	83
საძილე ტომარა	0	66	227	212.84	42
ზურგჩანთა	5	10	0	0	0
კვადროციკლი	70	0	0	0	0
საპიკნიკე ადგილი	400	520	600	2410	2000
საბანაკე ადგილი	160	130	273	908	540
ტურისტული თავშესაფარი	0	525	255	725	48
სასტუმრო ოთახი	3,950	1,700	0	1480	58
იჯარა	0	1,389	2,953	0	



Zip-line	0	0	0	2115	141
სულ	4,602	4,591	4,550	8016.84	

გ) არ არსებობს ინფორმაცია როგორც სხვა ორგანიზაციების, ასევე არც ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ შეთავაზებული სერვისებით სარგებლობის ინტენსივობის შესახებ.

8. ვიზიტორთა სერვისების მართვა:

ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციული განყოფილება პასუხისმგებელია ვიზიტორთა სერვისების განვითარებასა და მართვაზე. აღნიშნულ განყოფილებაში არის ვიზიტორთა მომსახურების მხოლოდ ერთი სპეციალისტი. ადმინისტრაციული განყოფილების ვიზიტორთა მიმართულების ძირითადი ფუნქციები და პასუხისმგებლობებია:

ა.ა) სრული პასუხისმგებლობის აღება ვიზიტორთა პროგრამის შემუშავებასა და განხორციელებაზე;

ა.ბ) ვიზიტორთა პროგრამებისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების მიმართულებით წინადადებების შემუშავება და ვიზიტორების ინფრასტრუქტურის მდგომარეობის მონიტორინგი და მოვლა-შენარჩუნება;

ა.გ) ეკოტურისტული სერვისებით ტურისტების უზრუნველყოფა დაცულ ტერიტორიაზე;

ა.დ) პარკის ადმინისტრაციის ვიზიტორთა ცენტრის მართვა;

ა.ე) საინფორმაციო მასალების მომზადება და გავრცელება;

ა.ვ) სტატისტიკის წარმოება.

9. ტურიზმთან და ვიზიტორთა სერვისებთან დაკავშირებული პრობლემები და შესაძლებლობები:

ა) ზოგიერთი ობიექტისა და სერვისის სტანდარტი არაა მაღალი;

ბ) რთული მისასვლელი გზა:

ბ.ა) ჩაქვიდან ჩაქვისთავმდე მიმავალი 15 კმ-იანი გზის მონაკვეთის მხოლოდ 10 კმ-ია ჯერჯერობით დაგებული. ეროვნულ პარკში მიმავალი სხვა მისასვლელი გზა არ არსებობს. პარკირების ადგილები არ არის არც ჩაქვისთავში, გარდა ვიზიტორთა ცენტრის გვერდით მდებარე შეზღუდული პარკინგის ადგილებისა და არც ეროვნული პარკის საზღვრების მახლობლად;

ბ.ბ) სოფელ ჩაქვისთავს მხოლოდ ზაფხულის სეზონზე ემსახურება ერთი ავტობუსი. სეზონის დასრულების შემდეგ კი ტრანსპორტირება მხოლოდ კვირის ზოგიერთ დღეს ხორციელდება. სხვა არანაირი საზოგადოებრივი ტრანსპორტი არ მიდის ეროვნულ პარკში;

გ) ეროვნული პარკის თანამშრომლებს და ადგილობრივ მოსახლეობას უცხო ენების ცოდნის პრობლემა აქვთ;

დ) კვალიფიციური გიდების ნაკლებობა;

ე) ეროვნული პარკის შესახებ საინფორმაციო მასალის, მათ შორის რუკების ნაკლებობა;

ვ) არსებობს მარკირებული ტურისტული ბილიკების რაოდენობის გაზრდის საშუალება ჩაქვისთავისა და კინტრიშის დამაკავშირებელი გზის ჩათვლით;

ზ) სუვენირების / საჩუქრების მაღაზიების ნაკლებობა;

თ) სერვისების ინტერნეტით დაჯავშნის სისტემის არარსებობა;

ი) ტურისტული ინფრასტრუქტურა ჯერჯერობით მხოლოდ ჩაქვისთავში და მის შემოგარენში გვხვდება, ვიზიტორთათვის სხვა ინფრასტრუქტურა არ აშენებულა ეროვნული პარკის მიდამოებში.



## თავი V ზონირება

### მუხლი 29. მტირალას ეროვნული პარკის ფუნქციონალური ზონირება

მტირალას ეროვნული პარკის განსაკუთრებული თვისებების, მათი ამჟამინდელი მდგომარეობის, მათზე ზემოქმედების და არსებული მენეჯმენტის გეგმის შემუშავებამდე მოქმედი ფუნქციონალური ზონების გათვალისწინებით მტირალას ეროვნული პარკის ფუნქციონალური ზონები უნდა იყოს შემდეგი: (მტირალას ეროვნული პარკის ზონირება დატანილია რუკაზე დანართში 2.)

#### ა) ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა

ა.ა) ბუნების მკაცრი დაცვის ზონა შექმნილია იმ ხელუხლებელი ბუნებისა და ჰაბიტატის შესანაჩუნებლად, რომლებიც ძალიან ახლოს არიან თავიანთ ბუნებრივ მდგომარეობასთან, ასევე არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევებისა და ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობების ჩასატარებლად. ზონა შედგება ეროვნული პარკის იმ ნაწილებისგან, რომლებზეც ანთროპოლოგიური ზეგავლენა ძალიან უმნიშვნელოდ იყო. ეს ზონა წარმოადგენს იშვიათი, ხელუხლებელი ეკოსისტემების (წიფლნარების), იშვიათი ან გადაშენების პირას მისულ ცხოველთა და მცენარეთა ძირითად ჰაბიტატებს, ცხოველთა ასეთ სახეობებს განეკუთვნებიან: მურა დათვი (*Ursus arctos*), ფოცხვერი (*Lynx Lynx*), არჩვი (*Rupicapra rupicapra*). მცენარეებს შორის გვხვდება ურთხელი (*Taxus baccata*), წაბლი (*Castanea sativa*), კაკალი (*Juglans regia*), ბზა (*Buxus colchica*), ეპიგეა (*Epigea*) და *Rhododendron ungerii*.

#### ბ) ვიზიტორების ზონა

ბ.ა) ვიზიტორების ზონა ეწყობა გარემოს დაცვის, რეკრეაციისა და საგანმანათლებლო ღონისძიებების განხორციელების მიზნით. ეს ზონა მოიცავს ტერიტორიებს, რომლებმაც განიცადეს მეტნაკლები ცვლილებები ადამიანის ჩარევის შედეგად, მაგრამ არ არის დაშვებული ხის ჭრა და სადაც წარმოდგენილია ეკოსისტემის ყველაზე მეტად დამახასიათებელი ნიმუშები. საჭიროებისამებრ, შესაძლოა მოხდეს აღდგენა ან კონსერვაციის მართვა. ამ ზონაში მდებარეობს ვიზიტორებისთვის საინტერესო და მიმზიდველი ადგილები, როგორცაა: მაღალი სარეკრეაციო ღირებულებისა და ხელმისაწვდომი ბუნებრივი მახასიათებლებით გამორჩეული ადგილები. ვიზიტორთათვის განკუთვნილი ინფრასტრუქტურა არის პრაქტიკული, ადვილად გამოსაყენებელი, კონტროლის ქვეშ და მოვლილი, ამავდროულად – მრავალფეროვანი და მიმზიდველი. ამ ზონაში ასევე შედის ტერიტორიები, რომლებიც წარმოადგენენ სხვადასხვა ცხოველების ჰაბიტატებს და სამიგრაციო ბილიკებს.

#### გ) ტრადიციული გამოყენების ზონა

გ.ა) ტრადიციული გამოყენების ზონა ეწყობა გარემოს დაცვის, ასევე განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციული გამოყენების მიზნით. ზონა მოიცავს ეროვნული პარკის იმ ნაწილებს, რომლებიც ტრადიციულად გამოიყენება პარკის მიმდებარე ტერიტორიებზე მცხოვრები მოსახლეობის მიერ შეშის მოგროვების, სამოვრისა და თხილის თუ კენკრის შეგროვებისთვის. აღდგენითი ღონისძიებები შესაძლოა განხორციელდეს იმ ტერიტორიებზე, სადაც ადგილი ჰქონდა ადამიანის ჩარევას, რათა მოხდეს ეკოსისტემების მათთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი გზით განვითარების ხელშეწყობა. შეიძლება განხორციელდეს საჭიროების შემთხვევაში კონსერვაციის მენეჯმენტი. ყველა ამ საქმიანობის განხორციელება, გარკვეული ლიმიტირების ფარგლებში, ნებადართულია ტრადიციული გამოყენების ზონაში.

### მუხლი 30. მტირალას ეროვნული პარკის ფუნქციონალური ზონების ტერიტორია და საზღვრები

მტირალას ეროვნული პარკის ფუნქციონალური ზონებია:

ა) მკაცრი დაცვის ზონა - 2452,0 ჰა;

ბ) ტრადიციული გამოყენების ზონა - 5133,5 ჰა;

გ) ვიზიტორების ზონა - 8022,8 ჰა.

### მუხლი 31. მტირალას ეროვნული პარკის ზონებში დაშვებული საქმიანობა

1. ბუნების მკაცრი დაცვის ზონაში აკრძალულია ყოველგვარი საქმიანობა, გარდა:

ა) არამანიპულაციური სამეცნიერო კვლევის, მონიტორინგისა და ინვენტარიზაციისა;

ბ) ეკოსაგანმანათლებლო საქმიანობისა;



გ) დაცვის ღონისძიებების გატარების (დაცვის ინფრასტრუქტურის, ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით გადაადგილება, მავნებლებთან და დაავადებებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა).

2. ვიზიტორთა ზონაში აკძლულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:

ა) ტერიტორიაზე არსებული ეკოსისტემებისა და მის ფარგლებში გავრცელებულ გარეულ ცხოველთა და ველურ მცენარეთა სახეობების კონსერვაცია, მოვლა და აღდგენა;

ბ) ტერიტორიის ჰიდროლოგიური სისტემის დაცვა და მონიტორინგი; ტყის ეკოსისტემების დაცვა და აღდგენა;

გ) სამეცნიერო კვლევა და მონიტორინგი;

დ) გარემოს მონიტორინგი და კვლევა, საჭირო აპარატურის დაყენების ჩათვლით;

ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

ვ) სტიქიური უბედურების, კატასტროფის, საგანგებო მდგომარეობისა და აღდგენითი სამუშაოების დროს, სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელების მიზნით, ავტო - მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება;

ზ) საკადასტრო სამუშაოთა განხორციელება;

თ) ვიზიტორებისთვის კონტროლირებადი და რეგლამენტირებული დაშვება, ფეხით, ცხენით, ველოსიპედით, თოვლის ფეხსაცმელების გადაადგილება ძირითად ბილიკებზე. გადაადგილება ნაწილობრივ სახეშეცვლილი ბუნების ტერიტორიაზე, ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით;

ი) დაცვისა და ეკოტურიზმისათვის აუცილებელი ინფრასტრუქტურის მშენებლობა, მოვლა და სარგებლობა;

კ) ხილ-კენკროვნებისა და სოკოს შეგროვება მხოლოდ ვიზიტორთა პირადი მოხმარების მიზნით;

ლ) ფუტკრის სკების განთავსება, თუ იგი არ იწვევს სხვა საქმიანობის შეფერხებას. ფუტკრის სკების განთავსების შემთხვევაში არ უნდა მოხდეს მცენარეების მოჭრა, ნიადაგის ზედაპირის მოსწორება ან დამუშავება, დროებითი შენობა ნაგებობებისა და ინფრასტრუქტურის განთავსება და სხვა. ასევე სკების განთავსების ადგილები დამორებული უნდა იყოს ძირითადი ტურისტული მარშრუტებიდან იმ მანძილზე, რომ საფრთხე არ შეექმნას ვიზიტორთა გადაადგილებას.

მ) დაცვის ღონისძიებების გატარება (ხანძრებთან, მავნებლებთან და დაავადებებთან ბიოლოგიური მეთოდებით ბრძოლა).

ნ) მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა საქმიანობები;

3. ტრადიციული გამოყენების ზონაში აკძლულია ყოველგვარი საქმიანობა გარდა:

ა) ტერიტორიის ეკოლოგიური ბალანსის შენარჩუნება;

ბ) არსებული ეკოსისტემის საზღვრებში გავრცელებული გარეული ცხოველების, მცენარეებისა და ჰაბიტატის სახეობების კონსერვაცია, დაცვა და აღდგენა;

გ) ტერიტორიის ჰიდროლოგიური დაცვა და მონიტორინგი, დეგრადირებული ეკოსისტემების დაცვა და აღდგენა;

დ) არამანიპულაციური და მანიპულაციური სამეცნიერო კვლევა;

ე) საგანმანათლებლო საქმიანობა;

ვ) ავტო-მოტო და საჰაერო სატრანსპორტო საშუალებებით შეზღუდული გადაადგილება ადმინისტრაციასთან შეთანხმებით, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ამ მენეჯმენტის გეგმით განსაზღვრული რესურსებით სარგებლობის დროს, ტურისტების გადაადგილებისას გამყოლის/გიდის თანხლებით, ადმინისტრაციისათვის სამსახურებრივი საჭიროებისას;

ზ) ვიზიტორებისთვის დასაშვებია ფეხით, ცხენებით, ველოსიპედებით გადაადგილება;

თ) დაცვისა და ეკოტურიზმისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის შექმნა და შენარჩუნება;





ი) საკადასტრო ღონისძიებების განხორციელება;

კ) დაცული ტერიტორიების მიმდებარე მოსახლეობის მიერ არამერქნული პროდუქტების გამოყენება მათი პირადი საჭიროებებისთვის მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრული წესების შესაბამისად.

ლ) მონიტორინგის სამუშაოთა წარმოება;

მ) საკადასტრო სამუშაოთა განხორციელება;

ნ) უმოტორო ტრანსპორტით გადაადგილება;

ო) მიმდებარე დასახლებული პუნქტების მოსახლეობისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით პირადი მოხმარების მიზნით ტყის არამერქნული რესურსებით სარგებლობის, ტყის მერქნიანი მცენარეების პროდუქტებით სარგებლობის, ხის მეორეხარისხოვანი მასალებით სარგებლობის, სოციალური ჭრების შედეგად მიღებული მერქნით სარგებლობის (არსებული რესურსის გათვალისწინებით გამოყოფილი ტყეკაფიდან ერთ კომლზე გაიცემა 10 მ<sup>3</sup>-მდე საშუალო მერქანი), ძოვებისა და თიბვის (ტყით დაუფარავ ფართობებზე), საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს №242 დადგენილებით დამტკიცებული „ტყითსარგებლობის წესის“ 27<sup>1</sup> მუხლის „ა“, „ბ“, „გ“, „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტებით განსაზღვრულ შემთხვევებში სპეციალური დანიშნულებით ტყითსარგებლობა, ამ მენეჯმენტის გეგმის VI დანართში მოცემული რეკომენდაციების თანახმად.

პ) ფუტკრის სკების განთავსება, თუ იგი არ იწვევს სხვა საქმიანობის შეფერხებას. ფუტკრის სკების განთავსების შემთხვევაში არ უნდა მოხდეს მცენარეების მოჭრა, ნიადაგის ზედაპირის მოსწორება ან სხვა სახით დამუშავება. ასევე სკების განთავსების ადგილები დაშორებული უნდა იყოს ძირითადი ტურისტული მარშრუტებიდან იმ მანძილზე, რომ საფრთხე არ შეექმნას ვიზიტორთა გადაადგილებას. სკების განთავსების დროს შესაძლოა მოეწყოს დროებითი ნაგებობა.

ჟ) ბუნებრივი პირობების გათვალისწინებით ადგილობრივი მოსახლეობის სასმელი წყლით უზრუნველყოფა;

რ) აქტიური დაცვის ღონისძიებების გატარება;

ს) კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა აქტივობები.

## თავი VI მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები

### მუხლი 32. პასუხისმგებლობა მენეჯმენტის გეგმის განხორციელებაზე

1. დაცული ტერიტორიების სააგენტო (სააგენტოს ცენტრალური აპარატი და მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია) პასუხისმგებელია მენეჯმენტის გეგმით გათვალისწინებული ღონისძიებების ორგანიზებასა და განხორციელებაზე, მათი განხორციელების მონიტორინგსა და მენეჯმენტის გეგმით გათვალისწინებული შედეგების მიღწევაზე.

2. მენეჯმენტის გეგმა სრულდება ყოველწლიური საოპერაციო გეგმის საშუალებით. ყოველწლიური საოპერაციო გეგმა შემუშავებული იქნება სამწლიანი პერიოდისათვის, განახლდება ყოველწლიურად და მოიცავს დეტალურ განსახორციელებელ ქმედებებს, კონკრეტული ქმედებებისთვის შემუშავებული ბიუჯეტის ჩათვლით.

3. სააგენტო უზრუნველყოფს სხვა ორგანიზაციებისა და ექსპერტების ჩართულობასა და თანამშრომლობას გარკვეული ღონისძიებების განხორციელებაში.

### მუხლი 33. მენეჯმენტის გეგმის პროგრამები

1. სიტუაციურმა ანალიზმა გამოავლინა შვიდი სხვადასხვა საკითხი, რომლებიც ასევე უზრუნველყოფენ მენეჯმენტის მიზნების პროგრამულ სტრუქტურას, ღონისძიებებსა და ზომებს, როგორცაა:

ა) დაცვა-პატრულირება;

ბ) ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და კვლევა-მონიტორინგი;

გ) ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება;

დ) ეკოტურიზმი;



ე) ეკოგანათლება;

ვ) კომუნიკაცია და საზოგადოებასთან ურთიერთობა;

ზ) ინფრასტრუქტურის განვითარება და მოვლა-შენარჩუნება;

თ) ადმინისტრაციის თანამშრომლების და ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერება.

2. შემდეგი მუხლები განსაზღვრავენ პროგრამის მიზნებს მენეჯმენტის თითოეული პროგრამისათვის. ამ ღონისძიებებისა და საქმიანობების ჩამონათვალი წარმოადგენს „პარამეტრების კალათას“, რომელიც უნდა შედგეს ყოველწლიური სამოქმედო გეგმის ფარგლებში. საგულისხმოა, რომ აღნიშნული სია არაა საბოლოო და უნდა შეივსოს და შესწორდეს, რათა მიღწეული იქნეს პროგრამის მიზნები.

**მუხლი 34. დაცვა-პატრულირება**

1. პატრულირებისა და დაცვის პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

ა) ეროვნული პარკის საკონსერვაციო ღირებულებების საფრთხეები რომლებიც გამომდინარეობს ბუნებრივი რესურსების უკანონო გამოყენებიდან, განსაკუთრებით გარეულ ცხოველებზე ბრაკონიერობისა და უკანონო ჭრებისგან;

ბ) ეროვნული პარკის დაცვისა და პატრულირების თანამშრომლების ადეკვატური ტრენინგისა და აღჭურვის უზრუნველყოფა.

2. პატრულირებასთან და დაცვასთან დაკავშირებული პროგრამის მიზნები შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.1	ეფექტური პატრულირების შექმნა განსაზღვრულ ადგილებში.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• შესაფერისი, დოკუმენტირებული პატრულირების პროგრამა არსებობს;</li> <li>• პატრულირების ანგარიშების არქივი არსებობს;</li> <li>• პატრულირების მონაცემები ადგილზეა ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მონაცემთა ბაზაში.</li> </ul>
პმ.2	დაცვის განყოფილების კვალიფიკაციის ამაღლება, რათა ეფექტურად განახორციელონ პატრულირება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• დაცვის განყოფილების თანამშრომლებს გავლილი აქვთ შესაბამისი ტრენინგები საველე აღჭურვილობის გამოყენებაში;</li> <li>• დაცვის განყოფილების თანამშრომლებს გავლილი აქვთ ტრენინგები სხვადასხვა უნარ-ჩვევის გასაუმჯობესებლად, სამუშაო აღწერილობიდან გამომდინარე.</li> </ul>
პმ.3	საჭირო ინვენტარის / აღჭურვილობის შესყიდვა, მოვლა და შეცვლა.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• პატრულირებისა და მონიტორინგისთვის ადეკვატური აღჭურვილობა ხელმისაწვდომია;</li> <li>• ბიუჯეტში გათვალისწინებულია თანხა აღჭურვილობის შენახვისა და ჩანაცვლებისთვის.</li> </ul>
პმ.4	ეროვნული პარკის ტერიტორიის დაცვა ადამიანების, ტრანსპორტისა და პირუტყვის უკანონო შეღწევით გამოწვეული ზარალისგან.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• უნებართვო შეღწევების შემთხვევების რაოდენობა შემცირებულია;</li> </ul>



3. დაცვისა და პატრულირების პროგრამის მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ღონისძიებებისა და ქმედებების გატარება:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.1	ეფექტური პატრულირების დაგეგმვა განსაზღვრულ ადგილებში.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· საპატრულო პროგრამების შექმნა, რომლებიც განსაზღვრავს დროს, თუ როდის უნდა ჩატარდეს პატრულირება და რას უნდა მიაქციონ ყურადღება რეინჯერებმა.</li> <li>· პატრულირების დაწერილი ანგარიშების გაცნობა, რათა ჩაიწეროს ყველა შესაბამისი ინფორმაცია პატრულირების დროს ჩატარებული დაკვირვებებიდან გამომდინარე.</li> <li>· დასვენების დღეებსა და ღამე პატრულირებისათვის დაწესდეს სახელფასო დანამატი.</li> </ul>
პმ.2	დაცვის განყოფილების კვალიფიკაციის ამაღლება პატრულირების ეფექტურად განხორციელებისათვის.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· უნდა მოხდეს დაცვის განყოფილების თანამშრომელთა გადამზადება შემდეგი მიმართულებებით: ეფექტური კანონდარსებობა, რაც დაკავშირებულია ბუნების კონსერვაციასთან, ეფექტური კომუნიკაცია, ჯარიმის დაკისრება, პირველადი დახმარება, ბუნებრივი მემკვიდრეობის პრეზერვაცია საზოგადოებისთვის, ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება, GPS-მოწყობილობები, ფოტოხაფანგების გამოყენება და სხვა.</li> </ul>
პმ.3	საჭირო ინვენტარის / აღჭურვილობის შესყიდვა, მოვლა და შეცვლა.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· დაგეგმვა და ბიუჯეტის განსაზღვრა შესაბამისი აღჭურვილობებისათვის ყოველწლიური საოპერაციო გეგმის ფარგლებში;</li> <li>· შემუშავდეს მოვლა-შენარჩუნების გრაფიკი არსებული აღჭურვილობებისათვის, მათ შორის საჭირო საბიუჯეტო უზრუნველყოფით და შესყიდვის მეთოდი ტექნიკური მომსახურებისთვის;</li> <li>· გაუმჯობესდეს ტრანსპორტირების შესაძლებლობები რეინჯერებისთვის – სულ ცოტა ერთი 4WD ავტომობილი და ერთი კვადროციკლი თითოეული უბნის რეინჯერისთვის;</li> <li>· განახლდეს, გაუმჯობესდეს და უზრუნველყოფილი იყოს გარე მოწყობილობები ყველა რეინჯერისათვის, მაგ: უფრო ეფექტური ფანარი, ციფრული კამერები, სათანადო ცეცხლსასროლი იარაღი თავდაცვისთვის, წყალგაუმტარი უნიფორმები, ჩექმები, ღამით ხედვის მოწყობილობები, პირველადი სამედიცინო დახმარების კომპლექტები, საველე სამზარეულოს კომპლექტი, ბინოკლები და ინსტრუმენტები ბილიკისა და ინფრასტრუქტურის</li> </ul>



		შენარჩუნებისთვის.  · თავშესაფრების მოწყობა შესაფერის ადგილებში რეინჯერებისთვის ორ-დღიანი და ღამის პატრულირებისთვის.
პმ.4	ეროვნული პარკის ტერიტორიის დაცვა ადამიანების, ტრანსპორტისა და პირუტყვის უკანონო შეღწევისგან გამოწვეული ზარალისგან	· შენარჩუნდეს ტყის ყველა გზა და ბილიკი კარგ მდგომარეობაში, რათა მოხდეს ეროზიის თავიდან აცილება;  · რეგულარულად შემოწმდეს და შენარჩუნდეს ძოვების და ტრანსპორტის უკანონო შეღწევის საწინააღმდეგო ბარიერები;  · გაკეთდეს მანიშნებლები ეროვნული პარკის ყველა ძირითად შესასვლელთან.

**მუხლი 35. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაცია და კვლევა**

1. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და კვლევის პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

- ა) ინფორმაციის ნაკლებობა ეროვნულ პარკში სახეობების გავრცელების შესახებ და შესაბამისად ეროვნული პარკის სხვადასხვა ნაწილების მნიშვნელობის შესახებ სახეობების კონსერვაციისთვის;
- ბ) ინფორმაციის ნაკლებობა სახეობათა პოპულაციებისა და ჰაბიტატების მდგომარეობის შესახებ;
- გ) სახეობათა პოპულაციებისა და ჰაბიტატების მდგომარეობის მონიტორინგისთვის სუსტი ან არარსებული გეგმები და მეთოდოლოგიები;
- დ) სახეობათა და ჰაბიტატების კონსერვაციის სტრატეგიების არარსებობა;
- ე) ეროვნული პარკის კონსერვაციული ღირებულებების საფრთხე უცხო ინვაზიური სახეობებისგან;
- ვ) ეროვნული პარკის კონსერვაციული ღირებულებების საფრთხე დაავადებებისგან.

2. სამეცნიერო კვლევასთან დაკავშირებით შემდეგი ორი სტრატეგია უნდა იქნეს გათვალისწინებული:

- ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ უნდა განახორციელოს და მხარი დაუჭიროს ისეთ კვლევას, რომელიც დაეხმარება ადმინისტრაციას ეროვნული პარკის მიზნების მიღწევაში;
- ბ) დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ ეროვნული პარკის ადმინისტრაციამ ნება უნდა დართოს ისეთი სახის კვლევის ჩატარებას, რომელიც მიმართულია ცოდნის გაფართოებისკენ, თუმცა არ აქვს უშუალო კავშირი ეროვნული პარკის ამოცანებთან და, რაც არ ახდენს ნეგატიურ გავლენას ეროვნული პარკის ბუნებრივ ღირებულებებზე (განსაკუთრებით მკაცრი დაცვის ზონაში).

3. ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და კვლევასთან დაკავშირებული პროგრამის მიზნები შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეულ იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.5	ეროვნული პარკის ბუნებრივი მახასიათებლების და მათი საკონსერვაციო ღირებულებების შესახებ ინფორმაციის მოგროვება ხელმისაწვდომი და შესაფერისი ფორმით, რათა ხელი შეეწყოს ეროვნული პარკის სათანადო კონსერვაციასა და პოპულარიზაციას.	· მონაცემები არსებობს ყველა საჭირო ინვენტარიდან;  · ყველა მიღებული მონაცემისთვის შეიქმნა მონაცემთა ბაზა;  · ბუნებრივი ღირებულებების შესახებ არსებობს საკმარისი ინფორმაცია ეროვნული პარკის ეფექტური კონსერვაციისა და მხარდაჭერისათვის.



პმ.6	საკვანძო ჰაბიტატების, სახეობებისა და სხვა საკონსერვაციო ინტერესის ფენომენთა კონსერვაციის პროგრამების შემუშავება და განხორციელება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· მონიტორინგისა და კვლევის მეთოდოლოგია შემუშავებულია;</li> <li>· საკვანძო ჰაბიტატები და სახეობები განსაზღვრულია. საკონსერვაციო პროგრამები შემუშავებულია და განხორციელებული;</li> <li>· თვალსაჩინო ხეები ინდენტიფიცირებულია და ხდება მათი მდგომარეობის მონიტორინგი.</li> </ul>
პმ.7	ბზის (Buxus Colchica) მდგომარეობის და სხვადასხვა დაავადების დინამიკის მონიტორინგი, რომლებიც აზიანებენ მას.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· ბზის დაავადებების შესახებ ჩატარდა შემდგომი კვლევები მტირალას ეროვნული პარკის ბზის ბუნებრივ ტყეებში.</li> <li>· ეროვნული პარკის გენოფონდიდან გენეტიკურად რეზისტენტული მცენარეული მასალის მოძიება და გავრცელება (მაგ: ბათუმის ბოტანიკური ბაღი).</li> </ul> <p>● ბზის მონიტორინგის გეგმა შემუშავებული და განხორციელებულია.</p>
პმ. 8	ინვაზიური სახეობების მონიტორინგი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· ინვაზიური სახეობების დოკუმენტირებული გეგმა არსებობს და ხორციელდება.</li> </ul>
პმ.9	კვლევით ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის განვითარება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· კვლევით ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის გაფართოება.</li> </ul>
პმ.10	დაცულ ტერიტორიაში კულტურულ მცენარეთა ველური მონათესავე სახეობების (ბუნებაში შეგროვებული და სამკურნალო მცენარეების ჩათვლით) იდენტიფიკაცია და გეგმების შექმნა მათი კონსერვაციისთვის.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· კულტურულ მცენარეთა ველური მონათესავე სახეობების (ბუნებაში შეგროვებული და სამკურნალო მცენარეების ჩათვლით) გავრცელების რუკა და საკონსერვაციო გეგმები არსებობს.</li> </ul>

4. პროგრამის მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ღონისძიებებისა და

ქმედებების გატარება:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.5	ეროვნული პარკის ბუნებრივი მახასიათებლებისა და მათი საკონსერვაციო ღირებულებების შესახებ ინფორმაციის მოგროვება ხელმისაწვდომი და შესაფერისი ფორმით, რათა მოხდეს ეროვნული პარკის სათანადო კონსერვაციისა და	<ul style="list-style-type: none"> <li>· განხორციელდეს ფაუნის, ფლორის, ჰაბიტატებისა და ტყის დეტალური ინვენტარიზაცია;</li> <li>· სახეობების კატეგორიზაცია მათი საკონსერვაციო ღირებულების მიხედვით.</li> </ul>





	პოპულარიზაციის ხელშეწყობა.	
პმ.6	საკვანძო ჰაბიტატების, სახეობებისა და სხვა საკონსერვაციო ინტერესის ფენომენტა კონსერვაციის პროგრამების შემუშავება და განხორციელება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>საკვანძო სახეობებისა და ჰაბიტატების საკონსერვაციო და მონიტორინგის პროგრამების შემუშავება და მათი განხორციელების დაწყება.</li> <li>გამოვლინდეს ასაკითა და ზომით გამორჩეული ხეები და გატარდეს სპეციალური ზომები ამ ხეების მათთვის ხელსაყრელ, ჯანსაღ პირობებში კონსერვაციისთვის.</li> <li>კვლევისა და მონიტორინგის ჩატარება სხვა მნიშვნელოვან საკითხებზე, როგორცაა - ინვაზიური უცხო სახეობები, კლიმატი და სხვა.</li> </ul>
პმ.7	ბზის ( <i>Buxus Colchica</i> ) მდგომარეობის და სხვადასხვა დაავადებების დინამიკის მონიტორინგი, რომლებიც აზიანებენ მას.	<ul style="list-style-type: none"> <li>ბზის დაავადებების კომპლექსური კვლევის შესაძლებლობების შესახებ მტირალას ეროვნული პარკის ბზის ბუნებრივ ტყეებში;</li> <li>შემუშავდეს და განხორციელდეს მონიტორინგის გეგმა ბზის (<i>Buxus colchica</i>) მდგომარეობისა და დაავადების დინამიკის შესახებ;</li> <li>• იდენტიფიცირება რეზისტენტული მცენარეების დაავადებასთან მიმართებაში გენეტიკური გენოფონდის შენარჩუნებისთვის.</li> </ul>
პმ.8	ინვაზიური სახეობების მონიტორინგი	<ul style="list-style-type: none"> <li>შემუშავდეს და განხორციელდეს ინვაზიური სახეობების მონიტორინგის გეგმა.</li> </ul>
პმ.9	კვლევით ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის განვითარება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>გამლიერდეს კონტაქტები უნივერსიტეტებსა და სხვა აკადემიურ ინსტიტუტებთან, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტსა და ბათუმის ბოტანიკურ ბაღს. მოხდეს მათთვის საკვლევი თემების შეთავაზება და ხელი შეეწყოს კვლევით საქმიანობას.</li> </ul>
პმ.10	დაცულ ტერიტორიაში კულტურულ მცენარეთა ველური მონათესავე სახეობების (ბუნებაში შეგროვებული და სამკურნალო მცენარეების ჩათვლით) იდენტიფიკაცია და გეგმების შექმნა მათი კონსერვაციისთვის.	<ul style="list-style-type: none"> <li>კულტურულ მცენარეთა ველური მონათესავე სახეობების (ბუნებაში შეგროვებული და სამკურნალო მცენარეების ჩათვლით) შესწავლა, რუკაზე დატანა და გეგმების შექმნა მათი კონსერვაციისთვის.</li> </ul>

**მუხლი 36. ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება**

- ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების პროგრამა მოიცავს შემდეგ საკითხებს:
  - ეროვნული პარკის მიმდებარე სოფლების მოსახლეობის განუწყვეტელი მოთხოვნა ხე-ტყესა და საშეშე მერქანზე;
  - თაფლის წარმოების მნიშვნელობა როგორც შემოსავლის წყარო ადგილობრივი მოსახლეობისთვის და ეროვნული პარკის როლი თაფლის წარმოების შემდგომ განვითარებაში.



2. ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენების პროგრამის მიზნებია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.11	ეროვნული პარკის ბუნებრივი რესურსების შეზღუდული გამოყენება, რათა მიმდებარე სოფლების მოსახლეობამ შეინარჩუნოს საცხოვრებელი პირობები.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· სოციალურ-ეკონომიკური კვლევის მონაცემები გვიჩვენებს, რომ მოსახლეობას აქვს ეროვნული პარკის ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის განცდა.</li> </ul>
პმ.12	ეროვნული პარკის ადმინისტრაციას აქვს შესაძლებლობა შეაგროვოს და შეაფასოს ბუნებრივი რესურსების მოხმარების მონიტორინგისთვის საჭირო ყველა მონაცემი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· ეროვნულ პარკში არსებობს GIS-ის მონაცემები და პროგრამა;</li> <li>· არსებობს მონაცემთა შეგროვებისა და კონსერვაციის მართვის მეთოდოლოგიები.</li> </ul>

3. მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ქმედებების და აქტივობების

განხორციელება:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.11	ეროვნული პარკის ბუნებრივი რესურსების შეზღუდული გამოყენება რათა მიმდებარე სოფლების მოსახლეობამ შეინარჩუნოს საცხოვრებელი პირობები	<ul style="list-style-type: none"> <li>· გაგრძელდეს შეშის გაცემა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ტრადიციული გამოყენების ზონიდან მენეჯმენტის გეგმით დადგენილ ფარგლებში;</li> <li>· სკების ჩადგმის წახალისება ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონაში.</li> </ul>
პმ.12	ეროვნული პარკის ადმინისტრაციას აქვს შესაძლებლობა შეაგროვოს და შეაფასოს ბუნებრივი რესურსების მოხმარების მონიტორინგისთვის საჭირო ყველა მონაცემი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· შეიქმნას და განხორციელდეს სისტემა ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისთვის საჭირო მონაცემების შეგროვების, შენახვისა და ანგარიშის წარმოებისთვის.</li> </ul>

**მუხლი 37. ეკოტურიზმი**

1. ეკოტურიზმის პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

- ა) არსებული ტურისტული შესაძლებლობების არაადეკვატური მოვლა-პატრონობა;
- ბ) სერვისის სუსტი სტანდარტები;
- გ) პროდუქტებისა და სერვისების პოტენციური მომწოდებლების სუსტი სამეწარმეო კულტურა;
- დ) ადგილობრივი პროდუქციის სუსტი მარკეტინგი და გაყიდვა;





ე) ეროვნულ პარკში ტურისტების რაოდენობის გაზრდის შესაძლებლობები, რაც გაზრდის ეროვნული პარკის მხარდაჭერას და ადგილობრივი მოსახლეობის პოტენციალს, მიიღონ შემოსავალი პროდუქტებისა და სერვისების შეთავაზებით.

2. ეკოტურიზმის პროგრამის მიზნები შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისთვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზნები თუ არა)
პმ.13	არსებული შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების გაუმჯობესება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• არსებული შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების სტანდარტი დამაკმაყოფილებელია;</li> <li>• ვიზიტორები გამოხატავენ კმაყოფილებას შესაძლებლობებით, პროდუქციითა და სერვისებით.</li> </ul>
პმ.14	დამატებითი შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების შექმნა კონცეფციის მიხედვით, რომელიც ითვალისწინებს განვითარების მოთხოვნებსა და ლიმიტებს.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• კონცეფცია არსებობს და შეესაბამება ეროვნული პარკის მოთხოვნილებების დონესა და გამტარუნარიობის შესაძლებლობებს;</li> <li>• კონცეფციის შესაბამისად შექმნილია დამატებითი შესაძლებლობები, პროდუქცია და სერვისები.</li> </ul>
პმ.15	სხვა სუბიექტების მიერ შემოთავაზებული პროდუქციისა და სერვისების გაუმჯობესების შესაძლებლობა.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ეროვნული პარკის დამხმარე ზონაში არსებული ობიექტები, რომლებიც ჩართული არიან ეკო-ტურისტულ საქმიანობაში, მათი სერვისი და პროდუქცია აკმაყოფილებს დაწესებულ სტანდარტებს.</li> </ul>
პმ. 16	მტირალას ეროვნული პარკის, როგორც ეკო-ტურისტული დანიშნულების ადგილის გაუმჯობესებული მარკეტინგი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ეროვნული პარკის, როგორც ეკო-ტურისტული დანიშნულების ადგილის შესახებ სარეკლამო ინფორმაცია უფრო ფართოდ ვრცელდება შესაბამისი მედია საშუალებებით.</li> </ul>
პმ. 17	ადგილობრივი მოსახლეობა გაზრდილ სარგებელს იღებს ეკო-ტურიზმიდან.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• სოციალურ-ეკონომიკური კვლევის მონაცემები აჩვენებს, რომ გაცილებით მეტი ოჯახი იღებს უფრო მეტ შემოსავალს ეკოტურიზმიდან.</li> </ul>

3. მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ქმედებებისა და

ღონისძიებების განხორციელება

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
		<ul style="list-style-type: none"> <li>• უნდა შემუშავდეს და განხორციელდეს</li> </ul>



არსებული შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების გაუმჯობესება.

არსებული ინფრასტრუქტურის მოვლისა და შენახვის გეგმა, მათ შორის: ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასთან ვიზიტორების მიერ გამოყენებული ტერიტორია, ვიზიტორთა ცენტრი ჩაქვისთავში, ტურისტული თავშესაფარი, ბილიკები, მათი ნიშნულები და საინფორმაციო დაფები, საპიკნიკე ადგილებისა და ცეცხლის დასანთები ადგილები, წყალმომარაგების ობიექტები და სხვა;

• ჩაქვისთავის ვიზიტორთა ცენტრის მიერ მოწოდებული სერვისების გაუმჯობესება შემდეგი მიმართულებებით:

ა) ვიზიტორთა ცენტრის თანამშრომლებს ჩაუტარდეთ ტრენინგი ინგლისურ ენაში;

ბ) განახლდეს და გაუმჯობესდეს გამოფენა;

გ) აშენდეს სპეციალური ბილიკი შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის;

დ) მომზადდეს და დარიგდეს ეროვნული პარკის უკეთესი ხარისხის რუკები.

• ეროვნული პარკის ადმინისტრაციასა და აჭარის ა/რ მთავრობას, ქობულეთის, ხელვაჩაურისა და ქედის მუნიციპალიტეტებსა და ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებს (მთა-ბარი) შორის დაარსდეს კოორდინაცია ტურიზმის პროდუქციასა და სერვისების, ტურიზმის მარკეტინგის თემებზე.

• მოიძებნოს საშუალება ეროვნული პარკის მიმართულებით რეგულარული ტრანსპორტის დანიშვნისა და მოსახერხებელი მისადგომი ადგილებისთვის ტურისტულ სეზონზე მაინც.

• გაუმჯობესდეს ეროვნულ პარკთან მისასვლელი გზები და აღიჭურვოს საკმარისი ტევადობის პარკინგის ტერიტორიებით იმ ადგილზე, საიდანაც იწყება ტურისტების ბილიკი.

• გადაიხედოს ტურისტებისთვის განკუთვნილი კითხვარი და შეიცვალოს საჭიროების მიხედვით.

• ჩამოშორდეს დაზიანებული ინფრასტრუქტურა დროულად.

• 4-6 ადამიანის ტევადობის უფრო მეტი თავშესაფრების მშენებლობა, რომელიც აღჭურვილი იქნება მხოლოდ ძირითადი აღჭურვილობით.

• შემუშავდეს და განხორციელდეს კონკრეტული საჭიროებების შეფასებისა და



პმ.14	დამატებითი შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების შექმნა კონცეფციის მიხედვით, რომელიც ითვალისწინებს განვითარების მოთხოვნებსა და ლიმიტებს.	<p>განვითარების ლიმიტების შედეგებზე დაყრდნობით, კონცეფცია უნდა მოიცავდეს:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>o ახალი საფეხმავლო ბილიკების (შემოთავაზება იხილეთ დანართში 2დ) მოწყობა, რათა მოხდეს რამდენიმე-დღიანი ტურებისა შეთავაზება;</li> <li>o დამატებითი ღამისთვის თავშესაფრების აშენებას 4-6 ადამიანის ტევადობით;</li> <li>o უფრო ხანგრძლივი დროით გაჩერებისთვის კოტეჯების მოწყობა.</li> </ul> <p>• ძირითადი ტურისტული სეზონის დადგომამდე წარედგინოს განახლებული ინფორმაცია ეროვნული პარკის შესახებ ტურისტულ სააგენტოებსა და საინფორმაციო ცენტრებს.</p>
პმ.15	სხვა აქტორების მიერ მოწოდებული შესაძლებლობების, პროდუქციისა და სერვისების გაუმჯობესება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ადგილობრივი მეწარმეებისა და სერვის პროვაიდერებისთვის სურსათის უსაფრთხოებისა და სერვისების სტანდარტების თემაზე ტრენინგების ჩატარების იდეის პოპულარიზაცია პარტნიორებთან.</li> </ul>
პმ.16	მტირალას ეროვნული პარკის, როგორც ტურისტული დანიშნულების ადგილის გაუმჯობესებული მარკეტინგი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• შემუშავდეს და განხორციელდეს ტურიზმის მარკეტინგის გეგმა.</li> </ul>
პმ.17	ადგილობრივი მოსახლეობა მეტ სარებელს იღებს ეკო-ტურიზმიდან.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ეკო-ტურიზმიდან შემოსავლის წარმოების შესაძლებლობების შესახებ ცნობიერების გაზრდის მიზნით ღონისძიებების ჩატარების იდეის პოპულარიზაცია პარტნიორებთან.</li> </ul>

**მუხლი 38. ეკოგანათლება**

1. ეკოგანათლების პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

- ა) ეროვნული პარკს გააჩნია ეკო-განათლების უფრო მეტი პოტენციალი, ვიდრე გამოყენებულია ამ მომენტისათვის.
- ბ) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ ორგანიზებული ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებები შეიძლება იყოს მრავალმხრივი, გაუმჯობესებული უკეთესი ეკოსაგანმანათლებლო მასალებითა და სკოლებთან და სკოლის მასწავლებლებთან მეტი ინტენსიური თანამშრომლობით.

2. ეკოგანათლებასთან დაკავშირებული პროგრამის მიზნები მდგომარეობს შემდეგში:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)



პმ.18	ადგილობრივი მოსახლეობის გაზრდილი ინფორმირებულობა ეროვნული პარკის ბუნების, ზოგადად ბუნების და მისი მნიშვნელობის შესახებ.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებზე მორგებული დოკუმენტირებული ეკოგანათლების გეგმა არსებობს და განხორციელება;</li> <li>· ეროვნული პარკის ადმინისტრაციაში არსებობს სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის განკუთვნილი ეკოსაგანმანათლებლო მასალები;</li> <li>· ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მიერ ორგანიზებულ ღონისძიებებში ჩართული სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფების რაოდენობა შეესაბამება გეგმას.</li> </ul>
-------	---	--

3. ღონისძიებები და ქმედებები, რომლებიც უნდა გატარდეს დასახული მიზნების მისაღწევად, შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.18	ადგილობრივი მოსახლეობის გაზრდილი ინფორმირებულობა ეროვნული პარკის ბუნების, ზოგადად ბუნების და მისი მნიშვნელობის შესახებ.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის განკუთვნილი ეკოსაგანმანათლებლო გეგმის შემუშავება და განხორციელება. გეგმა შეიძლება მოიცავდეს: <ul style="list-style-type: none"> <li>o ეკოსაგანმანათლებლო სემინარების ორგანიზება სკოლებსა და ბუნებაში;</li> <li>o საველე სემინარებისა და ეკობანაკების ორგანიზება, რომლებიც შედგება პრაქტიკული სამუშაოებისგან და თამაშებისგან;</li> <li>o შეიქმნას მცირე საგანმანათლებლო რესურს-ცენტრი ჩაქვში არსებულ ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის შენობაში;</li> <li>o ორგანიზება გაუკეთდეს გაცვლით პროგრამებს რეგიონის სკოლებისთვის;</li> <li>o ადგილობრივ სკოლებში საჩვენებლად გამოიფინოს ინფორმაცია ეროვნული პარკის შესახებ;</li> <li>o უზრუნველყოფილი იყოს მასწავლებელთათვის ტრენინგის ჩატარება ეროვნული პარკისა და ეკოგანათლების შესახებ რეგიონის სკოლებში. სკოლებში ბუნების კლუბების შექმნის მხარდაჭერა;</li> <li>o სოფლის ფესტივალების გამოყენება, სადაც შესაძლებელი იქნება ეკოსაგანმანათლებლო და საინფორმაციო მასალების გავრცელება ან ეკოსაგანმანათლებლო ღონისძიებების ჩატარება;</li> <li>o შეიქმნას ინტერაქტიული საგანმანათლებლო ბილიკი ეროვნულ პარკში;</li> </ul> </li> </ul>



· მომზადდეს ეკოსაგანმანათლებლო მასალები სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის ეკო-საგანმანათლებლო გეგმის განხორციელების მხარდასაჭერად.

**მუხლი 39. კომუნიკაცია და საზოგადოებასთან ურთიერთობა**

1. კომუნიკაციისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

ა) ადგილობრივი მოსახლეობის უკმაყოფილება ეროვნული პარკის შესაძლო უარყოფითი ზეგავლენის გამო მათ საარსებო წყაროზე;

ბ) ეროვნული პარკის ბუნებრივი რესურსების უკანონო გამოყენება

2. კომუნიკაციასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის პროგრამასთან დაკავშირებული მიზნები შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.19	ეროვნული პარკისა და მისი ადმინისტრაციის გაზრდილი მხარდაჭერა, განსაკუთრებით იმ ხალხის მიერ, რომელთა საარსებო წყაროებზე ზეგავლენას ახდენს ეროვნული პარკი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისთვის შემუშავებული დოკუმენტირებული საკომუნიკაციო და საზოგადოებასთან ურთიერთობის გეგმა არსებობს და ხორციელდება;</li> <li>· ყოველწლიური სოციალურ-ეკონომიკური კვლევის მონაცემები აჩვენებს ეროვნული პარკისა და ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის გაზრდილ მხარდაჭერას.</li> <li>· მცირდება ეროვნული პარკში წესების დარღვევის რაოდენობა.</li> </ul>

3. პროგრამის მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ღონისძიებებისა და ქმედებების გატარება:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.19	ეროვნული პარკისა და მისი ადმინისტრაციის მიმართ გაზრდილი მხარდაჭერა, გასაკუთრებით იმ ხალხის მიერ, რომელთა საარსებო წყაროებზე ზეგავლენას ახდენს ეროვნული პარკი.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· საკომუნიკაციო და საზოგადოებასთან ურთიერთობის გეგმის შემუშავება და განხორციელება. გეგმა უნდა მოიცავდეს: <ul style="list-style-type: none"> <li>o უფასო ტურების ორგანიზება მიმდებარე სოფლების მოსახლეობისთვის წელიწადში რამდენჯერმე;</li> <li>o შეიქმნას და პრეზენტაცია გაკეთდეს ეროვნული პარკის კომერციული რეკლამის ტელევიზიისა და რადიოს საშუალებით ფართო რეგიონული მასშტაბით.</li> <li>o საინფორმაციო მასალის შექმნა და გავრცელება, რომელიც აღწერს ეროვნული პარკის ღირებულებებს;</li> <li>o მტირალას ეროვნული პარკის შესახებ ინფორმაცია გამოქვეყნდეს ვებგვერდებზე.</li> </ul> </li> </ul>





**მუხლი 40. ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და მოვლის პროგრამა**

1. პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

- ა) მოვლა-შენარჩუნების გეგმის არარსებობა;
- ბ) არსებული ინფრასტრუქტურის მოვლა-შენარჩუნებისთვის არაადეკვატური დაფინანსება.

2. ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და მოვლასთან დაკავშირებული პროგრამის მიზნებია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.20	მტირალას ეროვნული პარკის ინფრასტრუქტურის მოვლის გეგმის შემუშავება და განხორციელება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• მოვლის გეგმა არსებობს და ხორციელდება.</li> </ul>
პმ.21	არსებული ინფრასტრუქტურის მოვლისთვის ადეკვატური ფინანსები ხელმისაწვდომია.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ადეკვატური ფინანსები გაწერილია ბიუჯეტში და გამოიყენება ინფრასტრუქტურის მოვლისათვის.</li> </ul>

3. ინფრასტრუქტურის განვითარებისა და მოვლის პროგრამის მიზნების

მისაღწევად შესაძლო ღონისძიებები და ქმედებები:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მოქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
პმ.20	მტირალას ეროვნული პარკის ინფრასტრუქტურის მოვლის გეგმის შემუშავება და განხორციელება.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• გეგმის შემუშავება რომელშიც ჩამოთვლილი იქნება რეგულარული და არარეგულარული ღონისძიებები არსებული ინფრასტრუქტურის შესანარჩუნებლად ფინანსური საჭიროებების ჩათვლით.</li> </ul>
პმ.21	უზრუნველყოფილია ადეკვატური ფინანსური რესურსები არსებული ინფრასტრუქტურის მოსავლელად.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• მოვლის გეგმის შესაბამისად გაიწეროს ბიუჯეტი ინფრასტრუქტურის შენარჩუნებისთვის.</li> </ul>

**მუხლი 42. ადმინისტრაციის თანამშრომლებისა და ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერება**

1. ადმინისტრაციის თანამშრომლებისა და ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერების პროგრამა შეეხება შემდეგ საკითხებს:

- ა) ეროვნული პარკის ადმინისტრაციას ესაჭიროება საშტატო ერთეულის გაზრდა;



ბ) ცოდნასა და უნარებში არსებული ხარვეზები რომლებიც ხელს უშლის ადმინისტრაციას მისი ზოგიერთი ფუნქციის ეფექტურად განხორციელებაში;

გ) სისტემებისა და პროცედურების არარსებობა ან მათი სისუსტე, რომლებიც ხელს უშლის ადმინისტრაციას მისი ზოგიერთი ფუნქციის ეფექტურად განხორციელებაში;

დ) აუცილებელი აღჭურვილობის ზოგიერთი ნივთის ნაკლებობა;

ე) ეროვნული პარკის მდგრადი დაფინანსება;

ვ) არსებულ და პოტენციურ ახალ პარტნიორებთან უფრო მჭიდრო და ეფექტური თანამშრომლობის საჭიროება.

2. ადმინისტრაციის თანამშრომლებისა და ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერების პროგრამის მიზნები შემდეგია:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მომქმედების ვადის დასასრულისთვის)	ინდიკატორები (რა უნდა გაიზომოს ან შემოწმდეს იმისათვის, რომ გავიგოთ, მიღწეული იქნა მიზანი თუ არა)
პმ.22	ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის თანამშრომლების შემადგენლობა შეესაბამება ადმინისტრაციის ფუნქციებსა და სამუშაოს რაოდენობას; თანამდებობები უკავიათ შესაბამისი კვალიფიკაციის და საკმარისი ცოდნისა და უნარების მქონე პირებს, რომლებიც თავიანთ ფუნქციებს ეფექტურად ასრულებენ.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· პერსონალის შესაბამისობა;</li> <li>· პერსონალს გააჩნია მათ მიერ თანამდებობებისთვის შესაფერისი კვალიფიკაცია, ცოდნა და უნარები.</li> </ul>
პმ. 23	ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისთვის გამოყოფილი რესურსები საკმარისია ყველა აუცილებელი საქმიანობის განსახორციელებლად.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· სახელმწიფო ბიუჯეტისა და სხვა წყაროების მიერ გამოყოფილი დაფინანსება საკმარისია.</li> </ul>
პმ. 24	დამყარდეს უფრო აქტიური თანამშრომლობა პარტნიორებთან.	<ul style="list-style-type: none"> <li>· ადმინისტრაციასა და სხვადასხვა პარტნიორს შორის ჩატარებული შეხვედრების რაოდენობა.</li> </ul>

3. პროგრამის მიზნების მისაღწევად საჭიროა შემდეგი ღონისძიებებისა და ქმედებების გატარება:

№	მიზანი (რისი მიღწევა გვსურს მენეჯმენტის გეგმის მომქმედების ვადის დასასრულისთვის)	სავარაუდო ღონისძიებები და ქმედებები (რა შეიძლება გაკეთდეს პროგრამის მიზნების მისაღწევად)
		<ul style="list-style-type: none"> <li>· გადაიხედოს და შესწორდეს საშტატო შემადგენლობა, რათა ის უკეთესად შეესაბამებოდეს ადმინისტრაციის ფუნქციებსა და დატვირთვას (მაგ: ეკოგანათლების სპეციალისტი).</li> <li>· გაუმჯობესდეს ადმინისტრაციის თანამშრომელთა კვალიფიკაცია, ცოდნა და გამოცდილება მიზნობრივი სამუშაო ტრენინგებით, მათ შორის შემდეგ თემებზე: <ul style="list-style-type: none"> <li>ა) ადამიანური რესურსების მართვა;</li> </ul> </li> </ul>





პმ.22	<p>ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია დაკომპლექტებულია თანამშრომლებით, რომლებიც შეესაბამებინან ადმინისტრაციის ფუნქციებსა და დატვირთვას; პოზიციები უკავიათ სათანადო კვალიფიკაციის, საკმარისი ცოდნისა და უნარ-ჩვევების მქონე ადამიანებს, რათა მათ შეძლონ თავიანთი ფუნქციების ეფექტურად განხორციელება.</p>	<p>ბ) ეკოლოგიის პრინციპები - ბუნებრივი რესურსების გამოყენებ და ა.შ.</p> <p>გ) ეკოგანათლება;</p> <p>დ) GIS პროგრამის გამოყენება, მაგალითად, აღრიცხვა და მონიტორინგი სახეობებისა და ჰაბიტატების ინფორმაციის შესახებ;</p> <p>ე) სახეობებისა და ჰაბიტატების მონიტორინგი;</p> <p>ვ) ინგლისური ენა;</p> <p>ზ) რუკების ამოცნობა;</p> <p>თ) ეფექტური კომუნიკაცია საზოგადოებასთან;</p> <p>ი) პირველადი დახმარება.</p>
პმ. 23	<p>ფინანსური რესურსები საკმარისია ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისათვის, რათა აწარმოოს ყველა საჭირო ღონისძიება.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• გაგრძელდეს თანამშრომლობა „კავკასიის ბუნების ფონდთან“</li> <li>• თანამშრომლობის დამყარება UNDP / GEF „აჭარის დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერა“ პროექტის ფარგლებში.</li> <li>• სხვა დაფინანსების წყაროების ძიება კონკრეტული ინვესტიციებისთვის.</li> </ul>
პმ. 24	<p>პარტნიორებთან დამყარდეს უფრო აქტიური თანამშრომლობა.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• დამყარდეს თანამშრომლობა ქობულეთის დაცულ ტერიტორიებთან, კინტრიშის დაცული ტერიტორიებისა და მაჭახელას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციებთან, რათა გამოვლინდეს, დაიგეგმოს და განხორციელდეს ერთობლივი ღონისძიებები, რომლებიც განსაკუთრებით დაკავშირებულია ეკო-ტურიზმთან, ეკო-განათლებასთან, კომუნიკაციასა და საზოგადოებასთან ურთიერთობასთან.</li> </ul>

**თავი VII**  
**მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგი**

**მუხლი 43. ინდიკატორები და მათი შერჩევის დასაბუთებული ახსნა-განმარტება**

პროგრამის მიზნებისთვის მენეჯმენტის გეგმის შესრულების ინდიკატორები აღწერილია VI თავში. მაჩვენებლები შეირჩა გაზომვის პრინციპების შესაბამისად (რაოდენობრივი და თვისებრივი).

**მუხლი 44. მონიტორინგი, რომელიც მოიცავს მენეჯმენტის გეგმის მიზნების პროგრესის მონიტორინგსაც**

1. მენეჯმენტის გეგმის მონიტორინგი ორიენტირებულია მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციისთვის ინფორმაციის მიწოდებაზე, რათა ხელი შეუწყოს უწყვეტ ადაპტურ მართვას. უწყვეტი ადაპტური მართვა არის მენეჯმენტის ქმედებებისა და ღონისძიებების გადახედვის პროცესი და ახალი ინფორმაციის მიღებისა და უკვე არსებული პრაქტიკის ფონზე.

2. ადმინისტრაცია განახორციელებს მონიტორინგს დროის სამი ინტერვალით:



ა) წლიური მონიტორინგი:

ყოველი წლის ივნისში მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია მოამზადებს ანგარიშს ქმედებებისა და საქმიანობების შესახებ, რომლებიც განხორციელდა და მოხდება მათი შედარება მენეჯმენტის გეგმის VI თავში გადმოცემულ ქმედებებთან და ღონისძიებებთან. ანგარიში უზრუნველყოფს სამწლიანი სამოქმედო გეგმის განხილვისა და განახლების საფუძველს, რომელიც თავის მხრივ წლიური ბიუჯეტის წარდგენის წინაპირობა იქნება;

ბ) მენეჯმენტის ეფექტურობის სამწლიანი მონიტორინგი:

მენეჯმენტის გეგმის განხორციელების მესამე და მეექვსე წლების დასასრულისკენ ადმინისტრაცია ჩაატარებს მენეჯმენტის ეფექტურობის შეფასებას მენეჯმენტის ეფექტიანობის გამოთვლის საშუალებით (METT).

გ) ყოვლისმომცველი მიმოხილვა:

მენეჯმენტის გეგმის მიმდინარეობის მეექვსე წელს ეროვნული პარკის ადმინისტრაცია განახორციელებს ყოვლისმომცველ, განახლებულ სიტუაციურ ანალიზს, მიზნებისა და ქმედებების მიმოხილვას. განახლებული სიტუაციის ანალიზი, მიმოხილული მიზნები და ქმედებები უზრუნველყოფს ახალი ექვსწლიანი მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების საფუძველს.

**დანართი**

**დანართი 1. მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების დროს გამოყენებული ინფორმაციის წყაროები**

**დანართი 2. რუკები**

- ა) მტირალას ეროვნული პარკის ადგილმდებარეობის, საზღვრებისა, და ინფრასტრუქტურის რუკა;
- ბ) მტირალას ეროვნული პარკის რესურსებით სარგებლობის რუკა;
- გ) მტირალას ეროვნული პარკის ზონირების რუკა;
- დ) მტირალას ეროვნული პარკის დამატებითი შესაძლო საფეხმავლო ბილიკების რუკა.

**დანართი 3. მტირალას ეროვნული პარკის ფლორის სახეობების სიები**

- ა) ფლორა;
- ბ) სოკოები.

**დანართი 4. მტირალას ეროვნული პარკის ფაუნის სახეობების სიები**

- ა) ძუძუმწოვრები;
- ბ) ფრინველები;
- გ) ქვეწარმავლები;
- დ) ამფიბიები;
- ე) თევზები;
- ვ) უხერხემლო ცხოველები.

**დანართი 5. მტირალას ეროვნული პარკის ზონის გეოგრაფიული კოორდინატები**

- ა) მტირალას ეროვნული პარკის მკაცრი დაცვის ზონის კოორდინატები;
- ბ) მტირალას ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონის კოორდინატები;
- გ) მტირალას ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ზონის კოორდინატები.



დანართი 1. მენეჯმენტის გეგმის შემუშავებისას გამოყენებული ინფორმაციის წყაროები

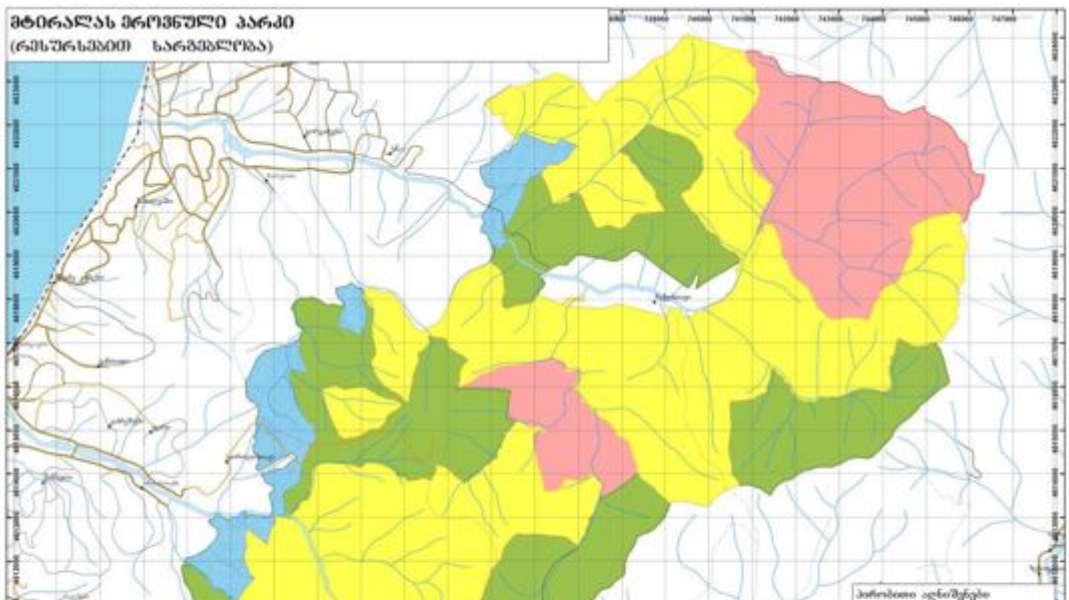
- Bukhnikashvili & Kandaurov 2002\*: Bukhnikashvili, A. & Kandaurov, A., 2002. The annotated list of mammals of Georgia. Proceedings of the Institute of Zoology, Tbilisi, XXI: 319-336
- Elanidze, 1983. Freshwater fish of Georgia. Tbilisi, Metsniereba (in Russian)
- E.Sh.Kvavadze, A.I. Pataridze 2002 List of Small-Bristly Worms (Annelida, Oligochaeta) of Georgia Vol XXI
- Mumladze, L., Tarkhnishvili, D., & Murtskhvaladze, M. (2013). Systematics and Evolutionary History of Large Endemic Snails from the Caucasus (*Helix buchii* and *H. goderdziana*)(Helicidae). American Malacological Bulletin, 31(2), 225-234.
- Boris Sket & Valerija Zakšek (2009). "European cave shrimp species (Decapoda: Caridea: Atyidae), redefined after a phylogenetic study; redefinition of some taxa, a new genus and four new Troglocaris species". Zoological Journal of the Linnean Society 155 (4): 786–818.

დანართი 2. რუკები

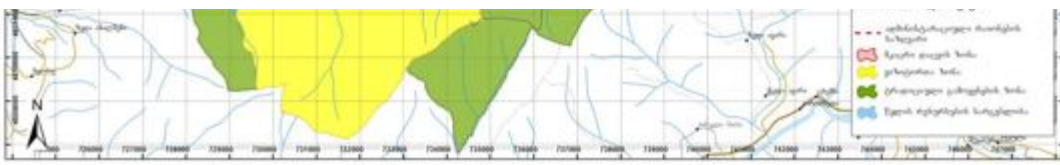
დანართი 2.ა) მტირალას ეროვნული პარკის ადგილმდებარეობის, საზღვრებისა და ინფრასტრუქტურის რუკა



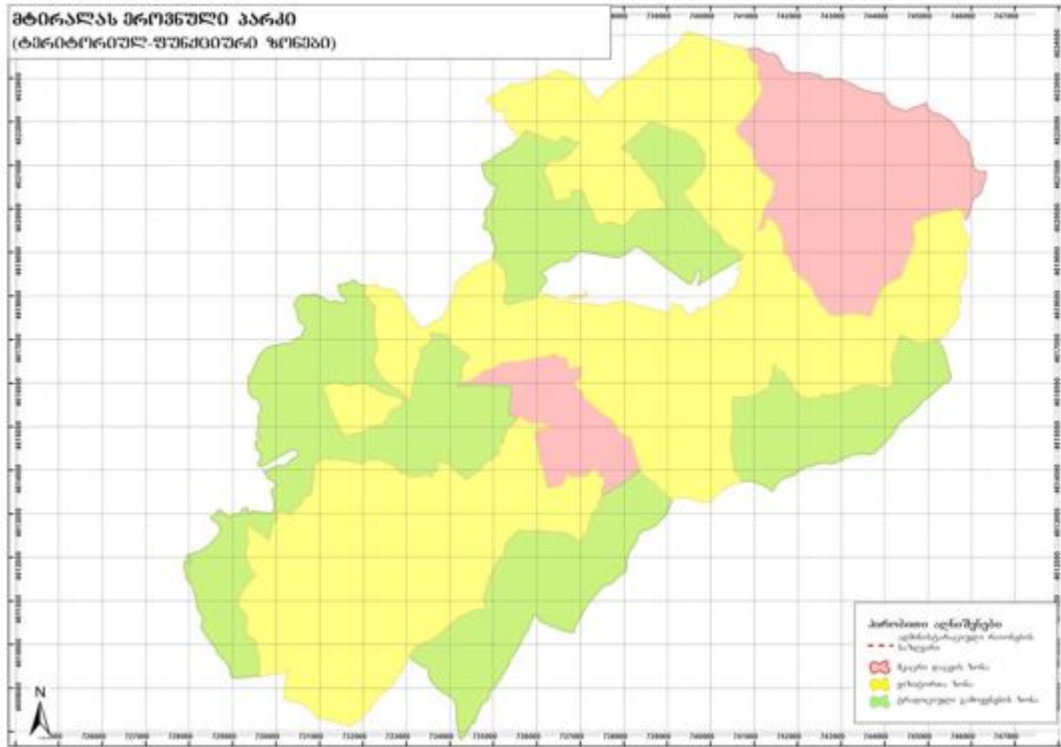
დანართი 2.ბ) მტირალას ეროვნული პარკის რესურსებით სარგებლობის რუკა



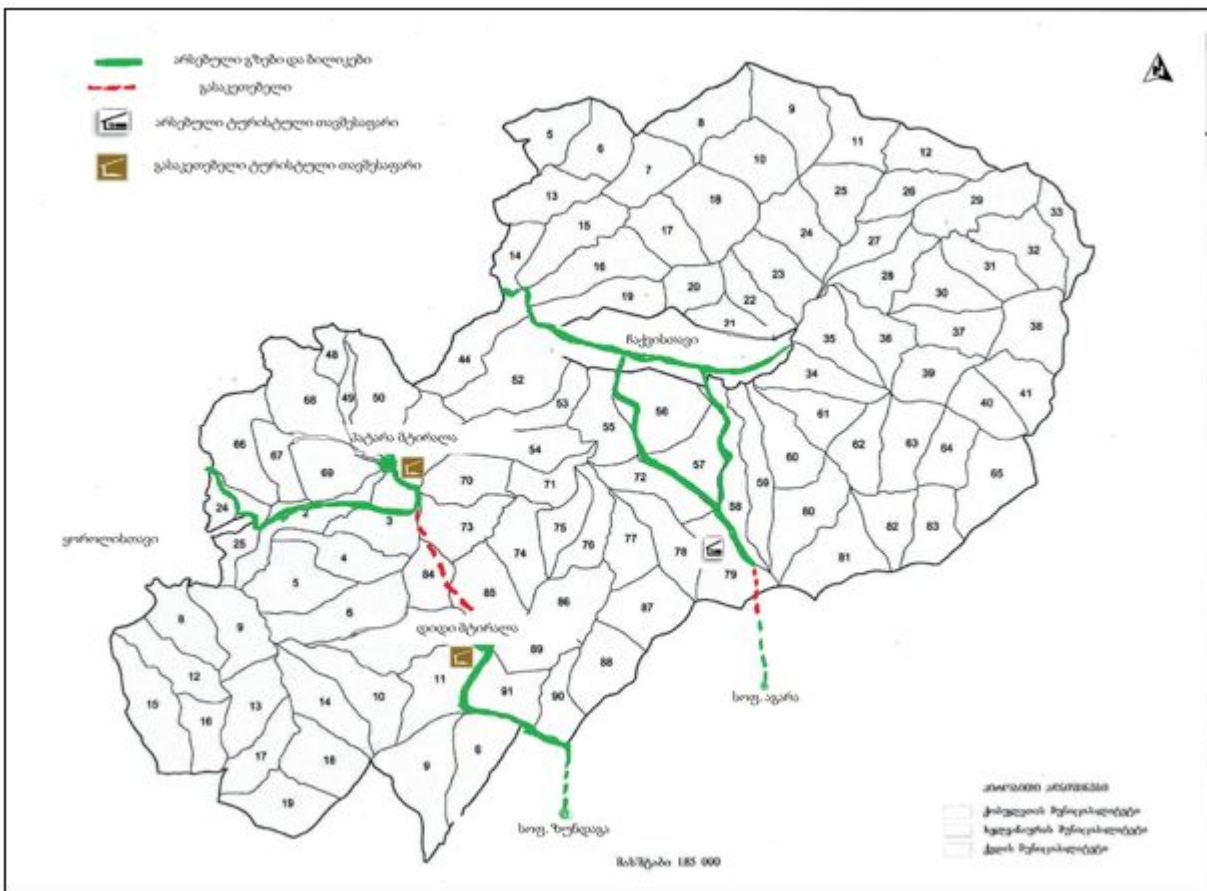




დანართი 2.გ) მტირალას ეროვნული პარკის ზონირების რუკა



დ) მტირალას ეროვნული პარკის დამატებითი შესაძლო საფეხმავლო ბილიკების რუკა



დანართი 3. მტირალას ეროვნული პარკის ფლორის სახეობების სიები

ა) ფლორა



ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
<i>Acalypha australis</i> L.	სამხრეთული აკალიფა				
<i>Acer campestre</i> L.	ჩვეულებრივი ნეკერჩხალი				
<i>Acer laetum</i> C.A.Mey.	ქორავი				
<i>Acer platanoides</i> L.	ლეკა				
<i>Aconogonon alpinum</i> (All.) Schur	–				
<i>Aegilops cylindrica</i> Host	–				
<i>Aegopodium podagraria</i> L.	მარიამსხალა				
<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	ბირკავა				
<i>Agrostemma githago</i> L.	ჭიოტა				
<i>Agrostis gigantea</i> Roth	გიგანტური ნამიკრეფია				
<i>Agrostis tenuis</i> Sibth.	ჩვეულებრივი ნამიკრეფია				
<i>Aira elegans</i> Gaudin [nom. illeg.]	–				
<i>Ajuga reptans</i> L.	მხოხავი პირწმინდა				
<i>Alcea transcaucasica</i> (Iljin) Iljin	–	✓	✓		
<i>Alliaria petiolata</i> (M. Bieb.) Cavara & Grande	ყუნწიანი ნივრისდედა				
<i>Allium rotundum</i> L.	ყანის ნიორი				
<i>Allium ursinum</i> L.	ღანძილი				
<i>Alnus barbata</i> C.A.Mey.	ჩვეულებრივი მურყანი		✓		
<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn.	შავი მურყანი				
<i>Alnus incana</i> (L.) Moench	ნაცარა მურყანი				
<i>Alopecurus aequalis</i> Sobol.	მელაკუდა				
<i>Amaranthus blitoides</i> S. Watson	ჯიჯლაყა				
<i>Amaranthus hybridus</i> L.	ჰიბრიდული ჯიჯლაყა				
<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) Rich.	–				
<i>Anagallis arvensis</i> L.	მინდვრის საპონელა				
<i>Anthemis tinctoria</i> L.	ირაგა				
<i>Arabis nordmanniana</i> Rupr.	–				
<i>Arctium lappa</i> L.	–				
<i>Arctium palladinii</i> (Marcow.) R.E.Fr. & al.	ოროვანდი		✓		



<i>Arenaria rotundifolia</i> M. Bieb.	-			
<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.	-			
<i>Argyrolobium biebersteinii</i> P.W.Ball	-			
<i>Aristolochia pontica</i> Lam.	პონტური ძირმწარა			
<i>Artemisia vulgaris</i> L.	მამულა			
<i>Arum albispatum</i> Steven ex Ledeb.	ნიუკა			
<i>Aruncus vulgaris</i> Raf.	მეკენძალა			
<i>Asperula caucasica</i> Pobed.	კავკასიური ჩიტისთვალა		✓	
<i>Asplenium adiantum-nigrum</i> L.	-			
<i>Asplenium septentrionale</i> (L.) Hoffm.	-			
<i>Asplenium trichomanes</i> L.	მამასწარა			
<i>Aster novae-angliae</i> L.	-			
<i>Aster novi-belgii</i> L.	-			
<i>Astragalus glycyphylloides</i> DC.	-			
<i>Astrodaucus orientalis</i> (L.) Drude	ღრიანქველა			
<i>Athyrium filix-femina</i> (L.) Roth	-			
<i>Atropa caucasica</i> Kreyer	შმაგა		✓	
<i>Barbarea vulgaris</i> R.Br.	-			
<i>Bellevalia paradoxa</i> (Fisch. & C. A. Mey.) Boiss.	-			
<i>Bellis perennis</i> L.	ზიზილა			
<i>Betonica macrantha</i> K.Koch	მთის ბარისპირა			
<i>Betula medwediewii</i> Regel	მეღვეღვეის არყი			
<i>Bidens bipinnatus</i> L.	-			
<i>Bidens tripartitus</i> L.	-			
<i>Blechnum spicant</i> (L.) Roth	-			
<i>Brassica campestris</i> L.	შალგი			
<i>Brunnera macrophylla</i> (Adams) I. M. Johnst.	ციურა			
<i>Bunias orientalis</i> L.	ხატოტი			
<i>Buxus colchica</i> Pojark.	კოლხური ზზა			
<i>Calamagrostis arundinacea</i> (L.) Roth	ბრძამი			
<i>Calamagrostis epigeios</i> (L.) Roth	ქასრა			





<i>Calamintha grandiflora</i> (L.) Moench	მთის პიტნა				
<i>Calamintha menthifolia</i> Host	-				
<i>Calamintha nepeta</i> (L.) Savi	-				
<i>Calystegia sepium</i> (L.) R. Br.	დიდი ხვართქლა, დედოფლის-კაბა				
<i>Calystegia silvatica</i> (Kit.) Griseb.	დიდი ხვართქლა				
<i>Campanula cordifolia</i> K. Koch	მაჩიტა				
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	წიწმატურა				
<i>Cardamine hirsuta</i> L.	ტყის წიწმატი				
<i>Cardamine impatiens</i> L.	-				
<i>Cardamine lazica</i> Boiss. & Balansa	-				
<i>Cardamine parviflora</i> L.	-				
<i>Cardamine pectinata</i> DC.	-				
<i>Cardamine tenera</i> C. A. Mey.	-				
<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.	-				
<i>Carex digitata</i> L.	-				
<i>Carex divulsa</i> Stokes	-				
<i>Carex latifrons</i> V.I.Krecz.	ოსლი		✓		
<i>Carex leporina</i> L.	-				
<i>Carex pendula</i> Huds.	ოსლი				
<i>Carex polyphylla</i> Kar. & Kir.	ოსლი				
<i>Carex remota</i> L.	ოსლი				LC
<i>Carex sylvatica</i> Huds.	ოსლი				
<i>Carpesium abrotanoides</i> L.	ოჩოპინტრე				
<i>Carpinus caucasica</i> Grossh.	კავკასიური რცხილა				
<i>Castanea sativa</i> Mill.	ჩვეულებრივი წაბლი			VU	
<i>Catabrosa aquatica</i> (L.) P. Beauv.	-				
<i>Centaurea salicifolia</i> Willd.	წითელი ღიღილო				
<i>Cephalanthera damasonium</i> (Mill.) Druce	-				
<i>Cephalanthera longifolia</i> (L.) Fritsch	-				
<i>Cephalaria procera</i> Fisch. & Avé-Lall.	-				
<i>Cerastium holosteoides</i> Fr.	-				
<i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	ბალი				
<i>Chaerophyllum aureum</i> L.	ყინტორა				



<i>Chamaecytisus hirsutissimus</i> (K. Koch) Czerep.	-				
<i>Chelidonium majus</i> L.	ქრისტესისხლა				
<i>Chenopodium album</i> L.	ნაცარქათამა				
<i>Chenopodium botrys</i> L.	-				
<i>Chenopodium foliosum</i> Asch.	ნაცარქათამა				
<i>Chrysosplenium dubium</i> Ser.	-				
<i>Cichorium intybus</i> L.	ვარდკაჭაჭა				
<i>Circaea alpina</i> L.	-				
<i>Circaea lutetiana</i> L.	თეთრძირა				
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	ნარი				
<i>Cirsium hypoleucum</i> DC.	ნარი				
<i>Cirsium imereticum</i> Boiss.	იმერული ნარი	✓	✓		LC
<i>Cirsium incanum</i> (S.G.Gmel.) Fisch.	თეთრი ნარი				
<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.	ნარი				
<i>Clematis vitalba</i> L.	კატაბარდა				
<i>Cleome iberica</i> DC.	-				
<i>Clinopodium umbrosum</i> (M. Bieb.) K. Koch	-				
<i>Clinopodium vulgare</i> L.	მოპიტნაო				
<i>Coeloglossum viride</i> (L.) Hartm.	-				
<i>Commelina communis</i> L.	-				
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	ხვართქლა				
<i>Convolvulus cantabrica</i> L.	-				
<i>Conyzanthus graminifolius</i> (Spreng.) Tamamsch.	-				
<i>Coronilla varia</i> L.	ყვავისფრჩხილა				
<i>Corydalis angustifolia</i> (M.Bieb.) DC.	ვართოფოთოლა ბუჩქისძირა				
<i>Corydalis caucasica</i> DC.	კავკასიური ბუჩქისძირა				
<i>Corylus avellana</i> L.	ჩვეულეზრივი თხილი				LC
<i>Corylus colchica</i> Albov	კოლხური თხილი				
<i>Corylus maxima</i> Mill.	ლომზარდიული თხილი				
<i>Cotoneaster integerrimus</i> Medik.	-				
<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S. Moore	-				



<i>Crepis rhoeadifolia</i> M. Bieb.	კიჭკიჭა			
<i>Crepis setosa</i> Haller f.	კიჭკიჭა			
<i>Crocus scharojanii</i> Rupr. var. <i>flavus</i> Lipsky	-			
<i>Crocus speciosus</i> M.Bieb.	სოსანი ზაფრანა			
<i>Cuscuta approximata</i> Bab.	აბრეშუმა			
<i>Cuscuta europaea</i> L.	ევროპული აბრეშუმა			
<i>Cyclamen adzharicum</i> Pobed.	აჭარული ყოჩივარდა			
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	გლერტა			
<i>Cynoglossum creticum</i> Mill.	ძაღლის ენა			
<i>Cynosurus cristatus</i> L.	თივაქერა			
<i>Cynosurus echinatus</i> L.	თავქოჩორა			
<i>Dactylis glomerata</i> L.	სათითურა			
<i>Dactylorhiza amblyoloba</i> (Nevski) Aver.	-			
<i>Daphne pontica</i> L.	მელიქაური			
<i>Datura stramonium</i> L.	ლემა			
<i>Daucus carota</i> L.	ფერისცვალა			
<i>Dentaria bulbifera</i> L.	ბოლქვიანი ტყისბოლოკა			
<i>Dentaria quinquefolia</i> M.Bieb.	ხუთფოთოლა ტყისბოლოკა			
<i>Digitalis schischkinii</i> Ivanina	შიშკინის ფუტკარა			
<i>Digitaria sanguinalis</i> (L.) Scop.	მწყერფეხა			
<i>Digitaria violascens</i> Link	მწყერფეხა			
<i>Diospyros lotus</i> L.	ჩვეულეზრივი ხურმა			LC
<i>Dipsacus pilosus</i> L.	-			
<i>Doronicum orientale</i> Hoffm.	ყვითელი გვირილა			
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	მთის ჩადუნა			
<i>Dryopteris oreades</i> Fomin	-			
<i>Dryopteris pseudomas</i> (Woll.) Holub & Pouzar	-			
<i>Duchesnea indica</i> (Jacks.) Focke	გველის მარწყვი			
<i>Echinochloa crus-galli</i> (L.) P.Beauv.	ბურჩხა			
<i>Echium vulgare</i> L.	ლურჯი ძირწითელა, ჩვეულეზრივი ძირწითელა			
<i>Epigaea gaultherioides</i> (Boiss. & Balansa) Takht.	-			



<i>Epilobium algidum</i> M. Bieb.	წყალნაწყენი				
<i>Epilobium hirsutum</i> L.	–				LC
<i>Epilobium lanceolatum</i> Sebast. & Mauri	წყალნაწყენი				
<i>Epilobium montanum</i> L.	მთის წყალნაწყენი				
<i>Epilobium prionophyllum</i> Hausskn.	–				
<i>Equisetum arvense</i> L.	შვიტა				
<i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.	–				
<i>Erigeron annuus</i> (L.) Pers.	–				
<i>Erigeron canadensis</i> L.	ცხენისკუდა				
<i>Erigeron orientalis</i> Boiss.	–				
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Her.	სავარცხელა				
<i>Erophila verna</i> (L.) Chevall.	–				
<i>Euonymus europaeus</i> L.	კიდობანა				
<i>Euonymus latifolius</i> (L.) Mill.	ტაბლაყურა				LC
<i>Euonymus leiophloeus</i> Steven	–				
<i>Eupatorium cannabinum</i> L.	ვარდკანაფა				
<i>Euphorbia amygdaloides</i> Lam. [nom. illeg.]	–				
<i>Euphorbia squamosa</i> Willd.	–				
<i>Euphorbia stricta</i> L.	–				
<i>Euphorbia villosa</i> Waldst. & Kit. ex Willd.	–				
<i>Euphrasia hirtella</i> Reut.	–				
<i>Euphrasia pectinata</i> Ten.	–				
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	აღმოსავლური წიფელი				
<i>Festuca drymeja</i> Mert. & W.D.J.Koch	–				
<i>Festuca gigantea</i> (L.) Vill.	წბილა				
<i>Festuca inarmata</i> Schur	–				
<i>Festuca pratensis</i> Huds.	მდელოს წივანა				
<i>Ficaria calthifolia</i> Rchb.	ჩაწყობილა ბაია				
<i>Ficaria grandiflora</i> Robert	ჩაწყობილა-ბაია				
<i>Ficus carica</i> L.	ლეღვი				LC
<i>Filago arvensis</i> L.	ნაცარა				



<i>Filago erioccephala</i> Guss.	ნაცარა			
<i>Fragaria vesca</i> L.	მარწყვი			
<i>Fragaria viridis</i> Duchesne	მწვანე მარწყვი			
<i>Frangula alnus</i> Mill.	ხეჭრელი			
<i>Fraxinus excelsior</i> L.	იფანი			
<i>Fritillaria dzhabavae</i> A. P. Khokhr.	ღვინა			
<i>Fritillaria latifolia</i> Willd.	ფართოფოთოლა ღვინა		✓	
<i>Gadellia lactiflora</i> (M. Bieb.) Schulkina	–		✓	
<i>Gagea alexeenkoana</i> Miscz.	ალექსენკოს ჩიტისთავა			
<i>Galanthus woronowii</i> Losinsk.	ვორონოვის თეთრყვავილა		✓	
<i>Galeobdolon luteum</i> Huds.	ყვითელი ჯინჭრის-დედა			
<i>Galeopsis bifida</i> Boenn.	–			
<i>Galeopsis ladanum</i> L.	თავცეცხლა			
<i>Galinsoga ciliata</i> (Raf.) S. F. Blake	–			
<i>Galinsoga parviflora</i> Cav.	–			
<i>Galium album</i> Mill.	ენდრონიკა			
<i>Galium articulatum</i> Lam.	ენდრონიკა			
<i>Galium humifusum</i> M. Bieb.	ენდრონიკა			
<i>Galium odoratum</i> (L.) Scop.	ენდრონიკა			
<i>Gentiana cruciata</i> L.	ნაღველა			
<i>Gentiana schistocalyx</i> (K. Koch) K. Koch	–			
<i>Geranium columbinum</i> L.	ქათმისკუჭა			
<i>Geranium robertianum</i> L.	უკმურა			
<i>Geranium rotundifolium</i> L.	–			
<i>Geum latilobum</i> Sommier & Levier	–			
<i>Geum urbanum</i> L.	ნიგეზისძირა			
<i>Glechoma hederacea</i> L.	ოშოშა			
<i>Gnaphalium affine</i> D. Don	–			
<i>Grossheimia polyphylla</i> (Nordm.) Holub	–		✓	
<i>Hedera colchica</i> (K. Koch) K. Koch	კოლხური სურო			
<i>Hedera helix</i> L.	ჩვეულებრივი სურო			
<i>Helichrysum polyphyllum</i> Ledeb.	ნეგო, უკვდავა			



<i>Helleborus caucasicus</i> A. Braun	ხარისბირა		✓		
<i>Hemarthria altissima</i> (Poir.) Stapf & C. E. Hubb.	–				
<i>Heracleum cyclocarpum</i> K. Koch	დიცი				
<i>Heracleum sosnowskyi</i> Manden.	ხევსურის დიცი		✓		
<i>Herniaria glabra</i> L.	ქაფუნა				
<i>Hesperis adzharica</i> Tzvelev	–				
<i>Hieracium adjarianum</i> (Peter) Üksip	ხარნუყა				
<i>Hieracium laevigatum</i> Willd.	ხარნუყა				
<i>Hieracium ovalifrons</i> (Woronow & Zahn) Üksip	ხარნუყა				
<i>Hieracium pilosella</i> L.	–				
<i>Holcus lanatus</i> L.	თავთეთრა				
<i>Hordelymus europaeus</i> (L.) Harz	–				
<i>Humulus lupulus</i> L.	სვია				
<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank & Mart.	–				
<i>Huynhia pulchra</i> (Roem. & Schult.) Greuter & Burdet	–		✓		
<i>Hydrocotyle ramiflora</i> Maxim.	–				
<i>Hyoscyamus niger</i> L.	ლენცოფა				
<i>Hypericum androsaemum</i> L.	კორობელა				
<i>Hypericum bupleuroides</i> Griseb.	კრაზანა				
<i>Hypochaeris radicata</i> L.	–				
<i>Hyssopus angustifolius</i> M. Bieb.	უსუპი				
<i>Ilex colchica</i> Pojark.	ბამგი, ჭყორი				
<i>Impatiens noli-tangere</i> L.	უკადრისა				
<i>Inula britannica</i> L.	მზიურა				
<i>Inula conyza</i> (Griess.) DC.	მზიურა				
<i>Inula helenium</i> L.	კულმუხო				
<i>Inula magnifica</i> Lipsky	მზიურა				
<i>Iris lazica</i> Albov	ლაზური ზამბახი				
<i>Juglans regia</i> L.	ჩვეულებრივი კაკლის ხე			VU	NT
<i>Juncus articulatus</i> L.	ჭილი				LC
<i>Juncus bufonius</i> L.	–				LC





<i>Juncus effusus</i> L.	-				LC
<i>Knautia involucrata</i> Sommier & Levier	-				
<i>Lamium album</i> L.	ჯინჭრის დედა				
<i>Lappula barbata</i> (M. Bieb.) Gv'cke	-				
<i>Lappula squarrosa</i> (Retz.) Dumort.	ჩიტის ბირკა				
<i>Lapsana grandiflora</i> M. Bieb.	-				
<i>Lapsana intermedia</i> M. Bieb.	-				
<i>Lasiagrostis bromoides</i> (L.) Nevski	-				
<i>Lathraea squamaria</i> L.	ჩაწყობილა				
<i>Lathyrus aureus</i> (Steven) D. Brändz	-				
<i>Lathyrus hirsutus</i> L.	-				LC
<i>Lathyrus laxiflorus</i> (Desf.) Kuntze	-				
<i>Lathyrus pratensis</i> L.	მდელოს მატკვარცანა				
<i>Laurocerasus officinalis</i> M. Roem.	წყავი				
<i>Laurus nobilis</i> L.	დაფნა, კეთილშობილი დაფნა			VU	
<i>Leontodon danubialis</i> Jacq.	-				
<i>Leontodon hispidus</i> L.	-				
<i>Leucanthemum vulgare</i> (Vaill.) Lam.	მინდვრის გვირილა				
<i>Ligustrum vulgare</i> L.	კვიდო				
<i>Lilium ponticum</i> K. Koch	პონტური შროშანი				
<i>Lilium szovitsianum</i> Fisch. & Avé-Lall.	მთის შროშანი				
<i>Linum trigynum</i> L.	სელი				
<i>Lithospermum officinale</i> L.	კაკბის-საკენკელა				
<i>Lonicera caprifolium</i> L.	ჯიქა				
<i>Lotus angustifolius</i> L.	კურდლისფრჩხილა				
<i>Lotus corniculatus</i> L.	-				
<i>Lotus tenuis</i> Willd.	კურდლისფრჩხილა				
<i>Luzula campestris</i> (L.) DC.	-				
<i>Luzula forsteri</i> (Sm.) DC.	-				
<i>Luzula multiflora</i> (Ehrh.) Lej.	მრავალყვავილა ისლურა				
<i>Luzula spicata</i> (L.) DC.	-				
<i>Lycopus europaeus</i> L.	-				



<i>Lysimachia verticillaris</i> Spreng.	ხახეთესლა				
<i>Lythrum salicaria</i> L.	ცოცხმაგარა				
<i>Malus orientalis</i> Uglitzk.	მაქალო				
<i>Malva neglecta</i> Wallr.	ბალბა				
<i>Malva sylvestris</i> L.	ბალბა				
<i>Matteuccia struthiopteris</i> (L.) Tod.	–				
<i>Medicago arabica</i> (L.) Huds.	არაბული იონჯა				
<i>Melampyrum alboffianum</i> Beauverd	სანთელა	✓	✓		
<i>Melampyrum caucasicum</i> Bunge	სანთელა		✓		
<i>Melampyrum elatius</i> (Boiss.) Soó	სანთელა		✓		
<i>Melampyrum stenophyllum</i> Boiss.	სანთელა		✓		
<i>Melandrium balansae</i> Boiss.	სასტევენა		✓		
<i>Melissa officinalis</i> L.	ბარამბო				
<i>Mentha aquatica</i> L.	ტენცო, წყლის პიტნა				
<i>Mentha longifolia</i> (L.) L.	ტყის პიტნა				
<i>Mentha pulegium</i> L.	ომბალო				
<i>Moehringia trinervia</i> (L.) Clairv.	წიფლისძირა				
<i>Morus alba</i> L.	თუთა				
<i>Morus nigra</i> L.	ხართუთა				
<i>Mulgedium petiolatum</i> K. Koch	–				
<i>Muscari szovitsianum</i> Baker	შოვიცის ყაზახა				
<i>Myosotis arvensis</i> (L.) Hill	–				
<i>Myosotis lazica</i> Popov	ლაზური კესანე, ცისანა		✓		NT
<i>Myosoton aquaticum</i> (L.) Moench	–				
<i>Narhecium balansae</i> Briq.	–		✓		DD
<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.	ჩიტბუდა				
<i>Oberna multifida</i> (Adams) Ikonn.	–				
<i>Oberna wallichiana</i> (Klotzsch) Ikonn.	–				
<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	–				
<i>Omalotheca sylvatica</i> (L.) Sch. Bip. & F. W. Schultz	–				
<i>Omphalodes cappadocica</i> (Willd.) DC.	–		✓		
<i>Onobrychis kemulariae</i> Chinth.	კემულარიას ესპარცეტი				



<i>Onobrychis meschetica</i> Grossh.	მესხური ესპარცეტი				
<i>Ononis arvensis</i> L.	ფშნის ეკალი				
<i>Onosma ambigena</i> subsp. <i>zurabianum</i> A.P. Khokhrjakov & M.T. Mazurenko	–				
<i>Ophioglossum lusitanicum</i> L.	ლუზიტანური გველის ენა				LC
<i>Oplismenus undulatifolius</i> (Ard.) P. Beauv.	მჭადა				
<i>Origanum vulgare</i> L.	თავშავა				
<i>Ornithogalum balansae</i> Boiss.	ძაღლნიორა				
<i>Ornithogalum woronowii</i> Krasch.	იმერული ძაღლნიორა				
<i>Orobanche ramosa</i> L.	თამბაქოს კელაპტარა				
<i>Osmanthus decorus</i> (Boiss. & Balansa) Kasapliligil	–				
<i>Pachyphragma macrophyllum</i> (Hoffm.) N.Busch	ხახია		✓		
<i>Paeonia caucasica</i> (Schipcz.) Schipcz.	კავკასიური იორდასალამი		✓		
<i>Paeonia macrophylla</i> (Albov) Lomakin	იორდასალამი				
<i>Paracynoglossum glochidiatum</i> (Benth.) Valdés	–				
<i>Paris incompleta</i> M.Bieb.	ხარისთვალა		✓		
<i>Paspalum dilatatum</i> Poir.	ლაკარტია				
<i>Pastinaca umbrosa</i> DC.	ძირთეთრა				
<i>Periploca graeca</i> L.	ღვედკეცი				
<i>Persicaria hydropiper</i> (L.) Delarbre	–				
<i>Persicaria lapathifolia</i> (L.) Delarbre	–				
<i>Petasites albus</i> (L.) Gaertn.	თეთრი ბუერა				
<i>Petrorhagia alpina</i> (Hablitz) P. W. Ball & Heywood	–				
<i>Petrorhagia saxifraga</i> (L.) Link	–				
<i>Peucedanum caucasicum</i> (M.Bieb.) K.Koch	კავკასიური ტყის კამა		✓		
<i>Peucedanum longifolium</i> Waldst. & Kit.	ტყის კამა				
<i>Phleum alpinum</i> L.	ალპური ტიმოთელა				LC
<i>Phleum phleoides</i> (L.) H.Karst.	–				
<i>Phleum pratense</i> L.	ტიმოთელა				
<i>Phyllitis scolopendrium</i> (L.) Newman	ორმის ენა				



<i>Physalis alkekengi</i> L.	ონტკოფა				
<i>Physalis ixocarpa</i> Hornem.	–				
<i>Phytolacca americana</i> L.	ჭიაფერა				
<i>Picea orientalis</i> (L.) Peterm.	აღმოსავლური ნაძვი				
<i>Pimpinella peregrina</i> L.	ანისული				
<i>Pimpinella saxifraga</i> L.	გვერედელა				
<i>Plantago lanceolata</i> L.	ლანცეტა მრავალძარღვა				
<i>Plantago major</i> L.	მრავალძარღვა				
<i>Poa bulbosa</i> L.	ბოლქვიანი თივაქასრა				
<i>Poa nemoralis</i> L.	ტყის თივაქასრა				
<i>Poa trivialis</i> L.	ჩვეულებრივი თივაქასრა				
<i>Polygala caucasica</i> Rupr.	კავკასიური წიწინაური		✓		
<i>Polygonatum glaberrimum</i> K.Koch	სვინტრი		✓		
<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.	სვინტრი				
<i>Polygonatum verticillatum</i> (L.) All.	მთის სვინტრი				
<i>Polygonum aviculare</i> L.	მატიტელა				
<i>Polypodium vulgare</i> L.	კილამურა				
<i>Polystichum braunii</i> (Spenn.) Fée	–				
<i>Polystichum setiferum</i> (Forssk.) Woynt.	–				
<i>Populus tremula</i> L.	ვერხვი				
<i>Potentilla micrantha</i> DC.	–				
<i>Potentilla recta</i> L.	–				
<i>Potentilla reptans</i> L.	მარწყვა-ბალახი				
<i>Primula megaseifolia</i> Boiss. & Balansa	ფურისულა				
<i>Primula sibthorpii</i> Hoffmanns.	ფურისულა				
<i>Prunella grandiflora</i> (L.) Scholler	–				
<i>Prunella laciniata</i> (L.) L.	–				
<i>Prunella vulgaris</i> L.	–				
<i>Prunus divaricata</i> Ledeb.	ტყემალი				
<i>Psoralea acaulis</i> Hoffm.	–				
<i>Pteridium tauricum</i> Grossh.	ეწრის გვიმრა				
<i>Pteris cretica</i> L.	ტაბელა				
					Lower



<i>Pterocarya pterocarpa</i> (Michx.) Kunth ex Iljinsk.	ლაფანი			VU	Risk/least concern ver 2.3
<i>Pulsatilla aurea</i> Juz.	–				
<i>Pulsatilla violacea</i> Rupr.	მედგარი		✓		
<i>Pycnus flavescens</i> (L.) Rchb.	–				
<i>Pyrethrum parthenifolium</i> Willd.	–				
<i>Pyrus balansae</i> Decne.	–				
<i>Pyrus caucasica</i> Fed.	პანტა				
<i>Quercus hartwissiana</i> Steven	კოლხური მუხა				
<i>Quercus imeretina</i> Steven ex Woronow	იმერული მუხა	✓	✓	VU	VU
<i>Quercus pontica</i> K.Koch	პონტური მუხა				
<i>Ranunculus brachylobus</i> Boiss. & Hohen.	ბაია				
<i>Ranunculus buhsei</i> Boiss.	–				
<i>Ranunculus bulbosus</i> L.	ბოლქვიანი ბაია				
<i>Ranunculus cappadocicus</i> Willd.	ბაია				
<i>Ranunculus chius</i> DC.	ბაია				
<i>Ranunculus grandiflorus</i> L.	ბაია		✓		
<i>Rhinanthus minor</i> L.	პატარა ხრიალა				
<i>Rhinanthus pectinatus</i> (Behrendsen) Vassilcz.	–				
<i>Rhododendron caucasicum</i> Pall.	დეკა		✓		
<i>Rhododendron luteum</i> Sweet	იელი				
<i>Rhododendron ponticum</i> L.	პონტური შქერი				
<i>Rhododendron ungerii</i> Trautv.	უნგერნის შქერი				
<i>Rhynchosorys elephas</i> (L.) Griseb.	საყურე				
<i>Robinia pseudoacacia</i> L.	ეკლის ხე, ცრუაკაცია				LC
<i>Rosa boissieri</i> Crép.	ასკილი				
<i>Rosa canina</i> L.	ასკილი				
<i>Rosa corymbifera</i> Borkh.	–				
<i>Rosa micrantha</i> Sm.	ასკილი				
<i>Rosa mollis</i> Sm.	–				



<i>Rostraria cristata</i> (L.) Tzvelev	-				
<i>Rubus buschii</i> (Rozanova) Grossh.	მაყვალი				
<i>Rubus caesius</i> L.	ძაღლმაყვალა				
<i>Rubus candicans</i> Rchb.	-				
<i>Rubus canescens</i> DC.	-				
<i>Rubus caucasicus</i> Focke	მაყვალი				
<i>Rubus hirtus</i> Waldst. & Kit.	მაყვალი				
<i>Rumex acetosella</i> L.	-				
<i>Rumex alpestris</i> Jacq.	-				
<i>Rumex alpinus</i> L.	მთის ღოღო				
<i>Rumex crispus</i> L.	ჩვეულებრივი ღოღო				
<i>Ruscus colchicus</i> Yeo	კოლხური მაყვალი				
<i>Ruscus ponticus</i> Woronow	თაგვისარა				
<i>Sagina apetala</i> Ard.	-				
<i>Sagina oxysepala</i> Boiss.	-				
<i>Sagina procumbens</i> L.	-				
<i>Sagina saginoides</i> (L.) Karst.	-				
<i>Salix alba</i> L.	წნორი				
<i>Salix caprea</i> L.	მდგნალი				
<i>Salix caucasica</i> Andersson	კავკასიური ტირიფი				
<i>Salvia glutinosa</i> L.	შალამანდილი				
<i>Salvia verticillata</i> L.	დაჯირა				
<i>Sambucus ebulus</i> L.	ანწლი				
<i>Sambucus nigra</i> L.	დიდგულა				
<i>Sanicula europaea</i> L.	ქრისტესბეჭედა				
<i>Saxifraga cartilaginea</i> Willd.	ფხიჯა, ქვატეხია		✓		
<i>Saxifraga cymbalaria</i> L.	-				
<i>Saxifraga repanda</i> Willd. ex Sternb.	ფხიჯა, ქვატეხია				
<i>Saxifraga sibirica</i> L.	ციმბირული ფხიჯა				
<i>Scilla monanthos</i> K. Koch	ცისტვალა				
<i>Scilla winogradowii</i> Sosn.	ვინოგრადოვის ცისტვალა	✓	✓		
<i>Scleropoa rigida</i> (L.) Griseb.	-				
<i>Scrophularia chrysantha</i> Jaub. & Spach	-				





<i>Scrophularia lunariifolia</i> Boiss. & Balansa	-				
<i>Scrophularia macrobotrys</i> Ledeb.	-				
<i>Scrophularia nodosa</i> L.	შავწამალა				
<i>Securigera orientalis</i> (Mill.) Lassen	-				
<i>Sedum caucasicum</i> (Grossh.) Boriss.	კლდისდუმა		✓		
<i>Sedum hispanicum</i> L.	-				
<i>Sedum stoloniferum</i> S.G.Gmel.	მსუქანა				
<i>Senecio rhombifolius</i> (Willd.) Sch.Bip.	რომბისებრფოთოლა თავყვითლა		✓		
<i>Senecio vernalis</i> Waldst. & Kit.	გაზაფხულის თავყვითელა				
<i>Senecio vulgaris</i> L.	თავყვითელა				
<i>Serratula quinquefolia</i> M.Bieb. ex Willd.	ირმისმხალა				
<i>Sherardia arvensis</i> L.	-				
<i>Siegesbeckia orientalis</i> L.	ბირკალუა				
<i>Silene italica</i> (L.) Pers.	-				
<i>Sisyrinchium septentrionale</i> E. P. Bicknell	-				
<i>Smilax excelsa</i> L.	ეკალიჭი				
<i>Solanum nigrum</i> L.	ძალყურძენა				
<i>Solidago virgaurea</i> L.	ოქროწკვპლა				
<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	დიჭა				
<i>Sonchus oleraceus</i> L.	-				
<i>Spiraea japonica</i> L. f.	-				
<i>Stachys annua</i> (L.) L.	დედაფუტკარა				
<i>Stachys atherocalyx</i> K.Koch	დედაფუტკარა				
<i>Stachys sylvatica</i> L.	ყვანჩალა				
<i>Stachys trapezuntea</i> Boiss.	დედაფუტკარა				
<i>Staphylea colchica</i> Steven	კოლხური ჯონჯოლი		✓	VU	
<i>Staphylea pinnata</i> L.	ჩვეულებრივი ჯონჯოლი				
<i>Stellaria holostea</i> L.	ტყის ჟუნჟრუკი				
<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	ჟუნჟრუკი				
<i>Swida australis</i> (C.A.Mey.) Pojark. ex Grossh.	შინდანწლა				



<i>Swida koenigii</i> (C. K. Schneid.) Pojark. ex Grossh.	-				
<i>Symphytum asperum</i> Lepech.	ლაშქარა		✓		
<i>Symphytum caucasicum</i> M.Bieb.	ლაშქარა		✓		
<i>Symphytum grandiflorum</i> DC.	თეთრყვავილა ლაშქარა, მხალშავა				
<i>Tamus communis</i> L.	ძაღლის სატაცური, მიხელტა				
<i>Taraxacum officinale</i> F. H. Wigg.	ბურბუმელა				
<i>Taxus baccata</i> L.	ურთხელი			VU	LC
<i>Telekia speciosa</i> (Schreb.) Baumg.	-				
<i>Tilia begoniifolia</i> Steven	ცაცხვი		✓		
<i>Tilia caucasica</i> Rupr.	ცაცხვი				
<i>Tordylium maximum</i> L.	-				
<i>Torilis arvensis</i> (Huds.) Link	-				
<i>Trifolium arvense</i> L.	ბურტყლა სამყურა				
<i>Trifolium caucasicum</i> Tausch	სამყურა				
<i>Trifolium glomeratum</i> L.	სამყურა				
<i>Trifolium hybridum</i> L.	სამყურა				
<i>Trifolium medium</i> L.	ტყის სამყურა				
<i>Trifolium pratense</i> L.	წითელი სამყურა				LC
<i>Trifolium repens</i> L.	სამყურა				
<i>Trigonella caerulea</i> (L.) Ser.	ულუმზო				
<i>Trigonella procumbens</i> (Besser) Rchb.	-				
<i>Trisetum flavescens</i> (L.) P.Beauv.	ოქროშვრია				
<i>Tussilago farfara</i> L.	ვირისტერფა				
<i>Ulmus glabra</i> Huds.	თელა			VU	
<i>Urtica dioica</i> L.	ჯინჭარი				
<i>Vaccinium arctostaphylos</i> L.	მაღალი მოცვი				
<i>Valerianella dentata</i> (L.) Pollich	-				
<i>Valerianella locusta</i> (L.) L'Herp.	მამა-სალათა				
<i>Veratrum lobelianum</i> Bernh.	-				
<i>Verbascum alpigenum</i> K. Koch	ქერიფქლა, გულსოსანა				
<i>Verbascum gnaphalodes</i> M. Bieb.	ქერიფქლა, გულსოსანა				
<i>Verbascum thapsus</i> L.	-				



<i>Verberna officinalis</i> L.	ცოცხანა, ცოცხობა				
<i>Veronica anagallis-aquatica</i> L.	წყლის ჩაღანდრი				LC
<i>Veronica filiformis</i> Sm.	–				
<i>Veronica hederifolia</i> L.	–				
<i>Veronica officinalis</i> L.	დედოფლისთითა				
<i>Veronica peduncularis</i> M.Bieb.	–				
<i>Veronica persica</i> Poir.	–				
<i>Veronica polita</i> Fr.	ჭიკარტი				
<i>Viburnum lantana</i> L.	უზანი				
<i>Viburnum opulus</i> L.	ძახველი				
<i>Viburnum orientale</i> Pall.	მლოზხანა				
<i>Vicia angustifolia</i> Reichard	ფართოფოთოლა ცერცველა				
<i>Vicia sepium</i> L.	–				
<i>Vicia tetrasperma</i> (L.) Schreb.	–				
<i>Vinca minor</i> L.	–				
<i>Viola alba</i> Besser	თეთრი ია				
<i>Viola arvensis</i> Murray	ყანის ია				
<i>Viscum album</i> L.	ფითრი				
<i>Xanthium strumarium</i> L.	ღორის ბირკა				
<i>Xanthium occidentale</i> Bertol.	–				

## ბ) სოკოები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN -ის წითელი ნუსხა
<i>Aescidium ranunculacearum</i> DC.	ჟანგა				
<i>Agaricus silvaticus</i> Schaeff.	ტყის ქამა				
<i>Agrocybe praecox</i> (Pers.) Fayod	ადრეულა აგროციბე				
<i>Amanita caesarea</i> (Scop.) Pers.	ნიყვი				
<i>Amanita citrina</i> Pers.	ბილწა სოკო				
<i>Amanita fulva</i> Fr.	წაბლისფერი ლივლივა				
<i>Amanita gemmata</i> (Fr.) Bertill.	ყვითელი ბილწა სოკო				
<i>Amanita muscaria</i> (L.) Lam.	ცადამაყვანა				
<i>Amanita pantherina</i> (DC.) Krombh.	თავჭედილა				
<i>Amanita rubescens</i> Pers.	მარწყვი				



<i>Amanita vaginata</i> (Bull.) Lam.	რუხი ლივლივა				
<i>Armillariella mellea</i> (Vahl) P. Karst.	მანჭკვალა				
<i>Astraeus hygrometricus</i> (Pers.) Morgan	მიწისვარსკვლავა				
<i>Boletus edulis</i> Bull.	დათვის სოკო				
<i>Boletus erythropus</i> Pers.	წითელფეხა მუხისძირა				
<i>Calocera viscosa</i> (Pers.) Fr.	-				
<i>Cantharellus cibarius</i> Fr.	მიქლიო (ქათამზარკალა)				
<i>Capnodium australe</i>					
<i>Capnodium personii</i>					
<i>Cenangium ferruginosum</i>					
<i>Ceratocystis ulmi</i> (Buisman) C. Moreau	-				
<i>Cerrena unicolor</i> (Bull.) Murrill	-				
<i>Cintractia caricis</i> (Pers.) Magnus	-				
<i>Claviceps microcephala</i> (Wallr.) Tul.	-				
<i>Claviceps paspali</i>					
<i>Clithris quercina</i> (Fr.) P. Karst.	-				
<i>Clitocybe gibba</i>					
<i>Clitocybe nebularis</i> (Batsch) P. Kumm.	მინდვრის სოკო				
<i>Clitopilus prunulus</i> (Scop.) P. Kumm.	ალუბლისძირა				
<i>Coleosporium campanulae</i>					
<i>Coleosporium inulae</i> Rabenh.	-				
<i>Coleosporium petasitis</i>					
<i>Coleosporium telekia</i> Thv.m.	-				
<i>Coleosporium tussilaginis</i> (Pers.) Lév.	-				
<i>Collybia confluens</i> (Pers.) P. Kumm.	-				
<i>Collybia dryophila</i> (Bull.) P. Kumm.	გაზაფხულის მანჭკვალა				
<i>Conocybe tenera</i> (Schaeff.) Fayod	-				
<i>Coprinus disseminatus</i> (Pers.) Gray	-				
<i>Coprinus micaceus</i> (Bull.) Fr.	მგლის სოკო				
<i>Coriolus hirsutus</i> (Wulfen) Pat.	-				
<i>Coriolus pubescens</i> (Schumach.) Quél.	-				
<i>Coriolus versicolor</i> (L.) Quél.	-				
<i>Coriolus zonatus</i> (Nees) Quél.	-				



<i>Craterellus cornucopioides</i> (L.) Pers.	ძაბრა სოკო			
<i>Crepidotus applanatus</i> (Pers.) P. Kumm.	-			
<i>Crepidotus mollis</i> (Schaeff.) Staude	-			
<i>Cronartium gentianeum</i>				
<i>Cyathus striatus</i> (Pers.) Fr.	ჩიტისბუდა			
<i>Daedalea quercina</i> (L.) Pers.	-			
<i>Daldinia concentrica</i> (Bolton) Ces. & De Not.	-			
<i>Dermatea acericola</i>				
<i>Diatrype stigma</i> (Hoffm.) Fr.	-			
<i>Entyloma crastophyllum</i>				
<i>Epichloe typhina</i> (Pers.) Tul. & C. Tul.	-			
<i>Erysiphe cichoracearum</i> DC.	ნაცროვანი სოკო			
<i>Erysiphe communis</i> (Wallr.) Schltdl.	ნაცროვანი სოკო			
<i>Erysiphe labiatarum</i> Chevall.	ნაცროვანი სოკო			
<i>Exobasidium discoideum</i> Ellis	-			
<i>Fistulina hepatica</i> (Schaeff.) With.	ღვიძლა სოკო			
<i>Flammulina velutipes</i> (Curtis) Singer	ზამთრის სოკო			
<i>Fomes fomentarius</i> (L.) Fr.	-			
<i>Fomitopsis pinicola</i> (Sw.) P. Karst.	-			
<i>Ganoderma applanatum</i> (Pers.) Pat.	-			
<i>Ganoderma lucidum</i> (Curtis) P. Karst.	-			
<i>Gnomonia leptostyla</i> (Fr.) Ces. & De Not.	-			
<i>Gymnosporangium clavariiforme</i> Dietel	ქანგა			
<i>Gymnosporangium confusum</i> Dietel	ქანგა			
<i>Gymnosporangium juniperinum</i> Shirai	ქანგა			
<i>Hebeloma crustuliniforme</i> (Bull.) Quél.	ცრუხრაშუნა			
<i>Helotium herbarum</i> (Pers.) Fr.	-			
<i>Hericium coralloides</i> (Scop.) Pers.	ირმისბაწარა			
<i>Hericium erinaceum</i> (Bull.) Pers.	გულა სოკო			
<i>Herneola auricula-judae</i>				
<i>Heterosphaeria patella</i> (Tode) Grev.	-			
<i>Hirschioporus pargamenus</i> (Fr.) Bondartsev & Singer	-			



<i>Hydnum repandum</i> L.	ირმისტუზა				
<i>Hymenochaete tabacina</i> (Sowerby) Lév.	–				
<i>Hypholoma fasciculare</i> (Huds.) P. Kumm.	მანჭკვალას მატყურა				
<i>Hypholoma sublateritium</i> (Schaeff.) Quél.	გრუმანჭკვალა				
<i>Hypoxyton coccineum</i> Bull.	–				
<i>Hypoxyton fuscum</i> (Pers.) Fr.	–				
<i>Hypoxyton serpens</i> (Pers.) J. Kickx f.	–				
<i>Inonotus cuticularis</i> (Bull.) P. Karst.	–				
<i>Irpex lacteus</i> (Fr.) Fr.	–				
<i>Kuehneromyces mutabilis</i> (Schaeff.) Singer & A.H. Sm.	ზაფხულის მანჭკვალა				
<i>Laccaria laccata</i> (Scop.) Cooke	მარტო				
<i>Lachnum bicolor</i> (Bull.) P. Karst.	–				
<i>Lactarius insulsus</i> (Fr.) Fr.	–				
<i>Lactarius piperatus</i> (L.) Pers.	არყა				
<i>Lactarius subdulcis</i> (Pers.) Gray	–				
<i>Lactarius vellereus</i> (Fr.) Fr.	სავარცხელა				
<i>Lactarius volemus</i> (Fr.) Fr.	ჭეჭკეტა				
<i>Laetiporus sulphureus</i> (Bull.) Murrill	ყვითელი აბედა				
<i>Lasiobotrys lonicerae</i> (Fr.) Kunze	–				
<i>Leccinum aurantiacum</i> (Bull.) Gray	ვერხვისძირა				
<i>Leccinum crocipodium</i> (Letell.) Watling	ბებერა სოკო				
<i>Leccinum griseum</i> (Quél.) Singer	რცხლისძირა				
<i>Lenzites betulina</i> (L.) Fr.	–				
<i>Leotia gelatinosa</i> Hill	–				
<i>Lepiota acutesquamosa</i> (Weinm.) P. Kumm.	ეკლებიანი ლეპიოტა				
<i>Lepiota clypeolaria</i> (Bull.) P. Kumm.	ვარისებრი ლეპიოტა				
<i>Lepiota naucina</i> (Fr.) P. Kumm.	წითელფირფიტა ლეპიოტა				
<i>Leptosphaeria doliolum</i> (Pers.) Ces. & De Not.	–				
<i>Lycoperdon perlatum</i> Pers.	ხორკლებიანი გუდაფშუკა				
<i>Lycoperdon pyriforme</i> Schaeff.	მსხლისებრი გუდაფშუკა				



<i>Macrolepiota procera</i> (Scop.) Singer	წეროსწვივა (მგზავრიო)				
<i>Macrolepiota rhacodes</i> (Vittad.) Singer	რბილობწითელა წეროსწვივა				
<i>Mamiania coryli</i> De Not.	-				
<i>Mamiania fimbriata</i> (Pers.) Ces. & De Not.	-				
<i>Marasmius alliaceus</i> (Jacq.) Fr.	სანელბელა				
<i>Marasmius androsaceus</i> (L.) Fr.	-				
<i>Melampsora allii</i> Kleb.	-				
<i>Melampsora salicina</i> Desm.	-				
<i>Melampsora tremulae</i> Tul. & C. Tul.	-				
<i>Microsphaera alphitoides</i> Griffon & Maubl.	-				
<i>Mycena alcalina</i> (Fr.) P. Kumm.	-				
<i>Mycena galericulata</i> (Scop.) Gray	ჩაჩისებრი მიცენა				
<i>Mycena polygramma</i> (Bull.) Gray	ფეხწიბოიანი მიცენა				
<i>Mycena pura</i> (Pers.) P. Kumm.	ლურჯი მიცენა				
<i>Mycosphaerella morifolia</i> (Pass.) Cruchet	-				
<i>Nectria cinnabarina</i> (Tode) Fr.	-				
<i>Nectria ditissima</i> Tul. & C. Tul.	-				
<i>Omphalina umbellifera</i> (L.) Quél.	-				
<i>Ophiobolus herpotrichus</i> (Fr.) Sacc.	-				
<i>Oudemansiella mucida</i> (Schrad.) Höhn.	ლორწოვანი მანჭკვალა				
<i>Oudemansiella platyphylla</i> (Pers.) M.M. Moser	განიერფირფიტინი უდემანსიელა				
<i>Oudemansiella radicata</i> (Relhan) Singer	ფეხფესვა უდემანსიელა				
<i>Panellus stipticus</i> (Bull.) P. Karst.	-				
<i>Panus rudis</i> Fr.	ყველის სოკო				
<i>Panus tigrinus</i> (Bull.) Singer	-				
<i>Paxillus atrotomentosus</i> (Batsch) Fr.	შავფეხა ღორის სოკო				
<i>Paxillus involutus</i> (Batsch) Fr.	ღორის სოკო				
<i>Phallus impudicus</i> L.	ქვეყნის გული				
<i>Phellinus ferruginosus</i> (Schrad.) Pat.	-				
<i>Phellinus igniarius</i> (L.) Quél.	-				
<i>Phellinus pomaceus</i> (Pers.) Maire	-				





<i>Phellinus tremulae</i> (Bondartsev) Bondartsev & P.N. Borisov	-				
<i>Pholiota aurivella</i> (Batsch) P. Kumm.	ოქროსფერი ქერცლოვანა				
<i>Pholiota squarrosa</i> (Vahl) P. Kumm.	ქერცლოვანა				
<i>Phragmidium disciflorum</i> (Tode) J. James	-				
<i>Phragmidium fragariastr</i> (DC.) J. Schröt.	-				
<i>Phragmidium potentillae</i> (Pers.) P. Karst.	-				
<i>Phragmidium rubi</i> (Pers.) G. Winter	-				
<i>Phragmidium rubi-ideaei</i> (DC.) P. Karst.	-				
<i>Phyllachora cynodontis</i> Niessl	-				
<i>Phyllachora trifolii</i>					
<i>Phyllactinia suffulta</i> (Rebent.) Sacc.	-				
<i>Phyllotopsis nidulans</i> (Pers.) Singer	-				
<i>Pleospora herbarum</i> P. Karst.	-				
<i>Pleurotus cornucopiae</i> (Paulet) Rolland	მაჩალო				
<i>Pleurotus ostreatus</i> (Jacq.) P. Kumm.	ხეთამხალი (კალმახა, ტყუბელა, წიფლის სოკო, ხის სოკო)				
<i>Pluteus atricapillus</i> (Batsch) Fayod	ირმის პლუტეუსი				
<i>Polyporus arcularius</i> Lázaro Ibiza	-				
<i>Polyporus coronatus</i> Rostk.	-				
<i>Polyporus picipes</i> Fr.	-				
<i>Polyporus squamosus</i> (Huds.) Fr.	ძერანა სოკო				
<i>Polyporus varius</i> Grev.	-				
<i>Psathyrella candolleana</i> (Fr.) Maire	-				
<i>Psathyrella hydrophila</i> (Bull.) Maire	-				
<i>Pseudopeziza medicaginis</i> (Lib.) Sacc.	-				
<i>Pseudopeziza trifolii</i> (Biv.) Fuckel	-				
<i>Puccinia buxi</i>					
<i>Puccinia centaureae</i> Mart.	ჟანგა				
<i>Puccinia chaerophylli</i> Purton	ჟანგა				
<i>Puccinia circaeae</i> Pers.	ჟანგა				
<i>Puccinia cirsii</i> Lasch	ჟანგა				
<i>Puccinia coronata</i> Corda	ჟანგა				



<i>Puccinia coronifera</i> Kleb.	ჟანგა				
<i>Puccinia gentianae</i> (F. Strauss) Link	ჟანგა				
<i>Puccinia graminis</i> Pers.	ჟანგა				
<i>Puccinia hieracii</i> (Röhl.) H. Mart.	ჟანგა				
<i>Puccinia jaceae</i> G.H. Otth	ჟანგა				
<i>Puccinia malvacearum</i> Bertero ex Mont.	ჟანგა				
<i>Puccinia menthae</i> Pers.	ჟანგა				
<i>Puccinia poae-nemoralis</i> G.H. Otth	ჟანგა				
<i>Puccinia striiformis</i> Westend.	ჟანგა				
<i>Puccinia taraxaci</i> Plowr.	ჟანგა				
<i>Puccinia triseti</i> Erikss.	ჟანგა				
<i>Puccinia triticina</i>					
<i>Pucciniastrum agrimoniae</i> (Dietel) Tranzschel	-				
<i>Rhytisma acerinum</i> (Pers.) Fr.	-				
<i>Rhytisma punctatum</i> (Pers.) Fr.	-				
<i>Rosellinia necatrix</i> Berl. ex Prill.	-				
<i>Rozites caperatus</i> (Pers.) P. Karst.	ქამასებრი				
<i>Russula adusta</i> (Pers.) Fr.	მურა სოკო				
<i>Russula aeruginea</i> Lindbl. ex Fr.	მტრედო				
<i>Russula cyanoxantha</i> (Schaeff.) Fr.	ღვინო				
<i>Russula delica</i> Fr.	ცხენისკბილა				
<i>Russula emetica</i> (Schaeff.) Pers.	ბღვანა				
<i>Russula lepida</i> Fr.	წითელკაბა (წითლი)				
<i>Russula lutea</i> (Huds.) Gray	ფქვილი				
<i>Russula virescens</i> (Schaeff.) Fr.	ხახვილი				
<i>Russula xerampelina</i> (Schaeff.) Fr.	არომატული ხრაშუნა				
<i>Sarcodon imbricatus</i> (L.) P. Karst.	ირემა სოკო				
<i>Schizophyllum commune</i> Fr.	-				
<i>Scleroderma aurantium</i> (L.) Pers.	ცრუ გუდაფუმუკა				
<i>Septotinia populiperda</i> Waterman & E.K. Cash	-				
<i>Serpula lacrimans</i> (Wulfen) J. Schröt.	-				



<i>Sparassis crispa</i> (Wulfen) Fr.	დაქაქო				
<i>Sphaerotheca fuliginea</i> (Schltld.) Pollacci	-				
<i>Sphaerotheca macularis</i> (Wallr.) Magnus	-				
<i>Sphaerotheca pannosa</i> (Wallr.) Lév.	-				
<i>Sphaerotheca tomentosa</i> G.H. Otth	-				
<i>Stereum hirsutum</i> (Willd.) Pers.	-				
<i>Stropharia aeruginosa</i> (Curtis) Quéf.	ლურჯ-მწვანე სტროფარია				
<i>Taphrina caerulescens</i> (Desm. & Mont.) Tul.	-				
<i>Tilletia decipiens</i>					
<i>Trametes gibbosa</i> (Pers.) Fr.	-				
<i>Tricholomopsis rutilans</i> (Schaeff.) Singer	-				
<i>Tubaria furfuracea</i> (Pers.) Gillet	-				
<i>Tympanis alnea</i> (Pers.) Fr.	-				
<i>Uncinula aceris</i> (DC.) Sacc.	ნაცროვანი სოკო				
<i>Uromyces dactylidis</i>	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces fabae</i> (Pers.) de Bary	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces fallens</i> (Arthur) Barthol.	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces minor</i> J. Schröt.	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces onobrychidis</i>	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces piri</i>	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces punctatus</i> J. Schröt.	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces rumicis</i> (Schumach.) G. Winter	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces solidaginis</i> (Sommerf.) Niessl	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces striatus</i> J. Schröt.	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces trifolii-repentis</i> Liro	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces valerianae</i> (Link) Lév.	გუდაფშუტა				
<i>Uromyces verruculosus</i> Berk. & Broome	გუდაფშუტა				
<i>Ustilago cynodontis</i>					
<i>Volvariella bombycina</i> (Schaeff.) Singer	-				
<i>Xerocomus chrysenteron</i> (Bull.) Quéf.	აბრეშუმისებრი ვოლვარიელა				
<i>Xerocomus subtomentosus</i> (L.) Quéf.	მწვანე ხავსის სოკო				
<i>Xylaria hypoxylon</i> (L.) Grev.	-				



<i>Xylaria polymorpha</i> (Pers.) Grev.	-				
<i>Zukalia setosa</i> Woron.	-				

**დანართი 4. მტირალას ეროვნული პარკის ფაუნის სახეობების სიები**

ა) ძუძუმწოვრები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
<i>Apodemus flavicollis ponticus</i> <sup>2</sup>	პონტოს ყვითელყელა თაგვი				LC
<i>Apodemus mystacinus</i> <sup>1</sup>	ფართოკბილა თაგვი				LC
<i>Apodemus uralensis</i> <sup>1</sup>	მცირე თაგვი				LC
<i>Apodemus whiterbyi</i> <sup>1</sup>	სტეპის თაგვი				LC
<i>Arvicola amphibius</i> <sup>1</sup>	წყლის მემინდვრია				LC
<i>Canis aureus</i> <sup>1</sup>	ტურა				LC
<i>Canis lupus</i> <sup>1</sup>	მგელი				LC
<i>Capreolus capreolus</i> <sup>1</sup>	მველი				LC
<i>Chionomys roberti</i> <sup>1</sup>	რობერტის მემინდვრია		✓		LC
<i>Crocidura suaveolens gueldenstaedtii</i> <sup>1</sup>	მცირე კბილთეთრა		ენდემური ქვესახეობა		LC
<i>Crocidura leucodon</i> <sup>1</sup>	თეთრმუცელა კბილთეთრა				LC
<i>Dryomys nitedula</i> <sup>1</sup>	ტყის ძილგუდა				LC
<i>Eptesicus serotinus</i> <sup>1</sup>	ჩვეულებრივი მეგვიანე				LC
<i>Erinaceus concolor</i> <sup>1</sup>	სამხრეთული თეთრგულა ზღარბი				LC
<i>Felis sylvestris</i> <sup>1</sup>	გარეული კატა				LC
<i>Glis glis</i> <sup>1</sup>	დიდი ძილგუდა				LC
<i>Lepus europaeus</i> <sup>1</sup>	კურდღელი				LC
<i>Lynx lynx</i> <sup>1</sup>	ფოცხვერი			CR	LC
<i>Martes foina</i> <sup>1</sup>	ქვის კვერნა				LC
<i>Martes martes</i> <sup>1</sup>	ტყის კვერნა				LC
<i>Meles meles</i> <sup>1</sup>	მაჩვი				LC
<i>Microtus majori</i> <sup>1</sup>	ბუჩქნარის მემინდვრია				LC
<i>Miniopterus schreibersii</i> <sup>1</sup>	ჩვეულებრივი ფრთაგრძელი				NT



<i>Mus musculus</i>	სახლის თაგვი				LC
<i>Myotis emarginatus</i> <sup>1</sup>	სამფერციბი მლამიობი				LC
<i>Myotis mystacinus</i> Kuhl. <sup>1</sup>	ულვაშა მლამიობი				LC
<i>Myotis nattereri</i> <sup>1</sup>	ნატერერის მლამიობი				LC
<i>Neomys teres</i> <sup>1</sup>	ამიერკავკასიური წყლის ბიგა		√		LC
<i>Nyctalus leisleri</i> <sup>1</sup>	მცირე მეღამურა				LC
<i>Nyctalus noctula</i> <sup>1</sup>	წითური მეღამურა				LC
<i>Pipistrellus nathusii</i> <sup>1</sup>	ტყის ღამორი				LC
<i>Pipistrellus pipistrelus</i> <sup>1</sup>	ჯუჯა ღამორი				LC
<i>Plecotus auritus</i> <sup>1</sup>	რუხი ყურა				LC
<i>Prometheomys schaposchnikovi</i> <sup>1</sup>	პრომეთეს მემინდვრია		√	VU	NT
<i>Rattus norvegicus</i> <sup>1</sup>	რუხი ვირთაგვა				LC
<i>Rattus rattus</i> <sup>1</sup>	შავი ვირთაგვა				LC
<i>Rhinolophus euryale</i> <sup>1</sup>	სამხრეთული ცხვირნალა			VU	NT
<i>Rhinolophus hipposideros</i> Bechtein. <sup>1</sup>	მცირე ცხვირნალა				LC
<i>Rhinolophus mehelyi</i> <sup>1</sup>	მეჰელის ცხვირნალა			VU	VU
<i>Rupicapra rupicapra</i> <sup>1</sup>	არჩვი			EN	LC
<i>Sciurus anomalus</i> <sup>1</sup>	კავკასიური ციყვი		√	VU	LC
<i>Sciurus vulgaris</i> <sup>1</sup>	წითელი ციყვი				LC
<i>Sorex raddei</i> <sup>1</sup>	რადეს ბიგა		√		LC
<i>Sorex satunini</i> <sup>1</sup>	კავკასიური ბიგა		√		LC
<i>Sorex volnuchini</i> <sup>1</sup>	პატარა ბიგა		√		LC
<i>Sus scrofa</i> <sup>1</sup>	გარეული ღორი				LC
<i>Talpa caucasica</i> <sup>1</sup>	კავკასიური თხუნელა		√		LC
<i>Talpa levantis</i> <sup>1</sup>	თხუნელა				LC
<i>Ursus arctos</i> <sup>1</sup>	მურა დათვი			EN	LC

1- ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.redlist.org](http://www.redlist.org)-ის მიხედვით

2 - ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.catalogueoflife.org](http://www.catalogueoflife.org)-ის მიხედვით.

ბ) ფრინველები



ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართველო	კავკასი	საქართველო	IUCN - ის წითელი ნუსხა	აღრიცხული Recorded	მობინადრე Resident	მობუდარი Breeding	მოზამთრე Wintering	მიგრანტი Migrant
<i>Accipiter brevipes</i>	კორცქვიტა			VU	LC	√				
<i>Accipiter gentilis</i>	ქორი				LC		√			
<i>Accipiter nisus</i>	მიმინო				LC		√			
<i>Aegolius funereus caucasicus</i>	ბუკიოტი			VU	LC		√			
<i>Aegithalos caudatus</i>	თოხიტარა				LC		√			
<i>Anthus trivialis</i>	ტყის მწყერჩირა				LC			√		
<i>Aquila clanga</i>	დიდი მყივანია არწივი			VU	VU	√				
<i>Asio otus otus</i>	ოლოლი				LC		√			
<i>Buteo buteo</i>	ჩვეულებრივი კაკაჩა				LC		√			
<i>Caprimulgus europaeus</i>	უფეხურა (ბოლოკარკაზი)				LC			√		
<i>Certhia familiaris</i>	ჩვეულებრივი მგლინავა				LC		√			
<i>Ciconia nigra</i>	შავი ყარყატი			VU	LC		√			
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	კულუმბური				LC		√			
<i>Columba oenas</i>	გულიო				LC		√			
<i>Columba palumbus</i>	ქედანი				LC		√			
<i>Corvus corax</i>	ყორანი				LC		√			
<i>Corvus corone</i>	რუხი ყვავი				LC		√			
<i>Cuculus canorus</i>	ჩვეულებრივი გუგული				LC			√		



<i>Dendrocopos major</i>	დიდი ჭრელი კოდალა				LC		√		
<i>Dendrocopos medius</i>	საშუალო ჭრელი კოდალა				LC		√		
<i>Dendrocopos minor</i>	მცირე ჭრელი კოდალა				LC		√		
<i>Dryocopus martius</i>	შავი კოდალა				LC		√		
<i>Erithacus rubecula</i>	გულწითელი				LC		√		
<i>Falco cherrug</i>	გავაზი		CR	EN		√			
<i>Falco vespertinus</i>	წითელფეხა შავარდენი		EN	NT		√			
<i>Ficedula parva</i>	მცირე მემატლია				LC			√	
<i>Fringilla coelebs</i>	ნიბლია				LC		√		
<i>Garrulus glandarius</i>	ჩხიკვი				LC		√		
<i>Haliaeetus albicilla</i>	თეთრკულა ფსოვი		EN	LC		√			
<i>Hieraaetus pennatus</i>	ჩია არწივი				LC		√		
<i>Jynx torquilla</i>	მაქცია				LC			√	
<i>Lanius collurio</i>	ჩვეულებრივი ღაქო				LC			√	
<i>Luscinia megarhynchos</i>	ჩვეულებრივი ბულბული				LC			√	
<i>Milvus migrans</i>	ძერა				LC		√		
<i>Motacilla alba</i>	წყალწყალა				LC			√	
<i>Motacilla cinerea</i>	ბძეწვია - რუხი ბოლოქანქარა				LC			√	
<i>Muscicapa striata</i>	ჭრელი მემატლია				LC			√	
<i>Oriolus oriolus</i>	მოლალური				LC			√	





<i>Otus scops</i>	წყრომი				LC		√		
<i>Parus ater</i>	შავი წივწივა				LC		√		
<i>Parus caeruleus</i>	წიწკანა				LC		√		
<i>Parus major</i>	დიდი წივწივა				LC		√		
<i>Parus palustris</i>	ჭაობის წივწივა				LC		√		
<i>Passer domesticus</i>	სახლის ბულურა				LC		√		
<i>Pernis apivorus</i>	კრაზანაჭამია				LC		√		
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	ჩვეულეზრივი ბოლოცეცხლა				LC		√		
<i>Phylloscopus collybita</i>	ჭედია ყარანა				LC		√		
<i>Phylloscopus nitidus</i>	მწვანე ჭივჭივი		√		NE		√		
<i>Picus viridis</i>	მწვანე კოდალა				LC		√		
<i>Prunella modularis</i>	ტყის ჭვინტაკა				LC		√		
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	სტვენია				LC		√		
<i>Sitta europaea</i>	ჩვეულეზრივი ცოცია				LC		√		
<i>Strix aluco</i>	ტყის ბუ				LC		√		
<i>Sylvia atricapilla</i>	შავთავა ასპუჯაკა				LC		√		
<i>Troglodytes troglodytes</i>	ჭინჭრაქა				LC		√		
<i>Turdus merula</i>	შავი შაშვი				LC		√		
<i>Turdus philomelos</i>	წრიპა შაშვი				LC		√		
<i>Turdus viscivorus</i>	ჩხართვი				LC		√		
<i>Upupa epops</i>	ოფოფი				LC		√		



<i>Uppa epops</i>	ოფოფი				LC			√		
ტაქსონომია ვებგვერდ- <a href="http://www.redlist.org">www.redlist.org</a> -ის მიხედვით										
Phylloscopus nitidus: ტაქსონომია ვებგვერდ- <a href="http://www.catalogueoflife.org">www.catalogueoflife.org</a> -ის მიხედვით										

გ) ქვეწარმავლები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
<i>Anguis colchica</i> <sup>2</sup>	ზოხმეჭა		√		NE
<i>Coronella austriaca</i> <sup>2</sup>	სპილენძა				NE
<i>Darevskia derjugini</i> <sup>1</sup>	ართვინის ხვლიკი		√		NT
<i>Darevskia clarkorum</i> <sup>3</sup>	თურქული ხვლიკი		√	EN	EN
<i>Darevskia parvula</i> <sup>1</sup>	წითელმუცელა ხვლიკი		√		LC
<i>Lacerta agilis</i> <sup>1</sup>	მარდი ხვლიკი				LC
<i>Natrix natrix</i> <sup>1</sup>	ჩვეულებრივი ანკარა				LR/LC
<i>Natrix tessellata</i> <sup>1</sup>	წყლის ანკარა				LC
<i>Zamenis longissimus</i> <sup>1</sup>	ესკულაპის მცურავი				LC

1- ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.redlist.org](http://www.redlist.org)-ის მიხედვით

2 - ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.catalogueoflife.org](http://www.catalogueoflife.org)-ის მიხედვით.

3 - ტაქსონომია Tarkhnishvili, 2012: <http://scholar.google.com/scholar?cluster=1336770439256601052&hl=en&inst=8697446408056752236&oi=scholar>-ის მიხედვით.

დ) ამფიბიები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
<i>Bufo verrucosissimus</i> <sup>1</sup>	კავკასიური გომბემო		√		NT
<i>Hyla orientalis</i> <sup>2</sup>	აღმოსავლური ვასაკა				LC
<i>Pelodytes caucasicus</i> <sup>1</sup>	კავკასიური ჯვარულა		√		NT



<i>Pelophylax ridibundus</i> <sup>1</sup>	ტბორის ბაყაყი				LC
<i>Rana macrocnemis</i> <sup>1</sup>	მცირეაზიური ბაყაყი				LC
<i>Ommatotriton ophryticus</i> <sup>1</sup>	მცირეაზიური ტრიტონი		ენდემური ქვესახეობა		NT
<i>Mertensiella caucasica</i> <sup>1</sup>	კავკასიური სალამანდრა		√	VU	VU

1- ტაქსონომია ვებგვერდ - [www.redlist.org](http://www.redlist.org)-ის მიხედვით

2 - ტაქსონომია ვებგვერდ - [www.catalogueoflife.org](http://www.catalogueoflife.org)-ის მიხედვით.

ე) თევზები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართვემ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართვემ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
<i>Alburnoides bipunctatus</i> <sup>1</sup>	ფრიტა				NE
<i>Alburnus chalcoides</i> <sup>3</sup>	შამაია				NE
<i>Barbus tauricus</i> <sup>4</sup>	კოლხური წვერა				NE
<i>Chondrostoma colchicum</i> <sup>3</sup>	ტობი		√		NE
<i>Cobitis taenia</i> <sup>1</sup>	გველანა				LC
<i>Gobio gobio</i> <sup>1</sup>	დასავლეთკავკასიური ციმორი				LC
<i>Gobius cephalarges constructor</i> <sup>3</sup>	კავკასიური ღორჯო		ენდემური კვესახეობა		NE
<i>Oxynoemacheilus angorae</i> <sup>3</sup>	ანკრის გოჭალა				NE
<i>Rhodeus sericeus</i>	ტაფელა				LC
<i>Salmo coruhensis</i> <sup>3</sup>	ჭოროხის კალმახი		√	VU <sup>4</sup>	NE
<i>Salmo labrax</i> <sup>1</sup>	ორაგული			VU	LC
<i>Salmo rizeensis</i> <sup>3</sup>	რიზეს კალმახი		√	VU <sup>4</sup>	NE
<i>Salmo trutta sensu Lato</i> <sup>2</sup>	მდინარის კალმახი			VU	LC
<i>Squalius cephalus</i> <sup>1</sup>	ქაშაპი				LC
<i>Varicorhinus sieboldi</i> <sup>3</sup>	კოლხური ხრამული		√	VU	NE



1- ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.redlist.org](http://www.redlist.org)-ის მიხედვით

2 - ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.fishbase.org](http://www.fishbase.org) -ის მიხედვით.

3 - ტაქსონომია ვებგვერდ- [www.biodiversity-georgia.net](http://www.biodiversity-georgia.net) -ის მიხედვით.

ვ) უხერხემლო ცხოველები

ლათინური სახელწოდება	ქართული სახელწოდება	საქართ. ენდემი	კავკას. ენდემი	საქართ. წითელი ნუსხა	IUCN-ის წითელი ნუსხა
OLYGOCHAETA					
<i>Allobophora kintrishiana</i> <sup>3</sup>	კინტრიშის ჭიაყელა	√		EN	EN
MOLLUSCA					
<i>Helix goderdziana</i> <sup>3</sup>	გოდერძის ჰელიქსი		√		EN
<i>Caucasotachea caligera</i> <sup>3</sup>			√		EN
HEXAPODA, Lepidoptera					
<i>Acherontia atropos</i> <sup>2</sup>	სფინქსი მკვდართავა			EN	EN
<i>Anthocharis gruneri</i> <sup>2</sup>	გრუნერის აისი		√	VU	EN
<i>Apocolotois smirnovi</i> <sup>2</sup>	სმირნოვის მზოგელა			VU	EN
<i>Brahmea ledereri</i> <sup>3</sup>	ლედერერის ბრამეა		√	RE	EN
<i>Panaxia dominula</i> <sup>2</sup>	დათუნელა-ქალბატონი			VU	EN
<i>Daphnis nerii</i> <sup>2</sup>	ოლენდრის სფინქსი			EN	EN
<i>Erebia hewistonii</i> <sup>2</sup>	ჰევისტონის ხავერდულა			VU	EN
<i>Erebia iranica</i> <sup>2</sup>	ირანული ხავერდულა			VU	EN
<i>Parnassius apollo</i> <sup>1</sup>	აპოლონი			VU	VU
<i>Parnassius nordmanni</i> <sup>2</sup>	კავკასიური აპოლონი		√	EN	EN
<i>Perisomena caecigena</i> <sup>2</sup>	მკრათვალეზიანი ფარშევანგთვალა			VU	EN



<i>Phassus shami</i> <sup>3</sup>	კავკასიური წმინდადგახვიარა		√	EN	EN
<i>Polyommatus daphnis</i> <sup>2</sup>	ცისფერა მელეაგრი			VU	EN
<i>Rethera komarovi</i> <sup>2</sup>	კომაროვის სფინქსი			VU	EN
<i>Zerynthia caucasica</i> <sup>1</sup>	კავკასიური ზერინთია		√	VU	VU
HEXAPODA, Coleoptera					
<i>Inotrechus injaevae</i> <sup>2</sup>	ინჯაევას ბზუალა		√	CR	EN
<i>Omophron limbatum</i> <sup>2</sup>	მრგვალი ბზუალა			EN	EN
<i>Rosalia alpina</i> <sup>1</sup>	ალპური ხარაბუზა			EN	VU
HEXAPODA, Hymenoptera					
<i>Bombus wurflenii</i> <sup>2</sup>	ალპური ბაზი			VU	EN
<i>Bombus lapidarius</i> <sup>2</sup>	ბაზი ერიოფორუსი			VU	EN
<i>Xylocopa violacea</i> <sup>2</sup>	იისფერი ქსილოკოპა			VU	EN
HEXAPODA, Odonata					
<i>Calopteryx splendens mingrelica</i> <sup>1</sup>	სამეგრელოს ტურფა		ენდემური ქვესახეობა	VU	LC

1- ტაქსონომია ვებგვერდი - [www.redlist.org](http://www.redlist.org)-ის მიხედვით

2 - ტაქსონომია ვებგვერდი - [www.fishbase.org](http://www.fishbase.org) -ის მიხედვით.

3 - ტაქსონომია ვებგვერდი - [www.biodiversity-georgia.net](http://www.biodiversity-georgia.net) -ის მიხედვით.

## დანართი 5. მტირალას ეროვნული პარკის ზონის გეოგრაფიული კოორდინატები

ა) მტირალას ეროვნული პარკის მკაცრი დაცვის ზონის კოორდინატები

№	X	Y	№	X	Y	№	X	Y	№	X	Y
1	741119	4623684	37	745043	4619845	73	741030	4621102	109	737164	4613888



2	741332	4623571	38	744814	4619745	74	740975	4621332	110	736920	4613846
3	741553	4623493	39	744650	4619578	75	740830	4621527	111	736680	4613859
4	741660	4623268	40	744707	4619336	76	740648	4621697	112	736553	4613649
5	741853	4623134	41	744651	4619096	77	740627	4621912	113	736310	4613598
6	742101	4623131	42	744544	4618870	78	740798	4622094	114	736194	4613772
7	742349	4623109	43	744454	4618637	79	740946	4622295	115	736145	4614016
8	742568	4623011	44	744346	4618416	80	741076	4622509	116	736061	4614251
9	742801	4622988	45	744120	4618310	81	741175	4622735	117	736026	4614498
10	743045	4622954	46	743940	4618142	82	741106	4622972	118	735974	4614742
11	743272	4622849	47	743832	4617920	83	741086	4623213	119	736032	4614953
12	743499	4622745	48	743735	4617690	84	740965	4623390	120	736264	4614994
13	743736	4622672	49	743687	4617520	85	740856	4623607	121	736052	4615081
14	743976	4622636	50	743378	4617582	86	741001	4623695	122	735806	4615105
15	744112	4622428	51	743133	4617584	87	736736	4616337	123	735589	4615199
16	744328	4622315	52	742887	4617548	88	736998	4616379	124	735373	4615269
17	744548	4622276	53	742671	4617660	89	737028	4616244	125	735382	4615483
18	744781	4622365	54	742509	4617814	90	736909	4616049	126	735398	4615731
19	744977	4622374	55	742398	4618038	91	736973	4615868	127	735371	4615909
20	745143	4622208	56	742283	4618259	92	737095	4615658	128	735123	4615939
21	745368	4622112	57	742093	4618421	93	737282	4615497	129	734873	4615953
22	745571	4621971	58	741912	4618591	94	737458	4615325	130	734624	4615955
23	745705	4621762	59	741831	4618823	95	737671	4615195	131	734374	4615952
24	745873	4621585	60	741681	4619018	96	737828	4615009	132	734173	4615922
25	745955	4621367	61	741667	4619265	97	737983	4614828	133	734405	4616046
26	746026	4621132	62	741588	4619501	98	738178	4614691	134	734624	4616165



27	746112	4620906	63	741460	4619714	99	738247	4614451	135	734830	4616299
28	746335	4620852	64	741262	4619716	100	738326	4614214	136	735062	4616383
29	746301	4620609	65	741149	4619521	101	738378	4614012	137	735285	4616466
30	746220	4620374	66	741136	4619644	102	738157	4613823	138	735533	4616492
31	746038	4620217	67	741197	4619885	103	737953	4613680	139	735779	4616535
32	745968	4619977	68	741295	4620110	104	737740	4613548	140	736021	4616593
33	745854	4619769	69	741420	4620323	105	737516	4613447	141	736267	4616630
34	745753	4619971	70	741474	4620560	106	737523	4613647	142	736486	4616618
35	745526	4619961	71	741322	4620739	107	737463	4613850	143	736671	4616576
36	745280	4619923	72	741129	4620890	108	737314	4614031			

ბ) მტირალას ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონის კოორდინატები

№	X	Y	№	X	Y	№	X	Y	№	X	Y
1	739665	4619982	109	732264	4617500	217	728585	4612946	325	740493	4615651
2	739814	4619801	110	732260	4617251	218	728700	4613093	326	740709	4615679
3	739955	4619597	111	732304	4617007	219	728948	4612935	327	740956	4615712
4	740168	4619472	112	732343	4616761	220	729169	4612997	328	741178	4615811
5	740288	4619260	113	732238	4616541	221	729349	4613116	329	741337	4615965
6	740494	4619122	114	732331	4616310	222	729483	4613061	330	741419	4616199
7	740683	4618987	115	732463	4616098	223	729657	4613029	331	741452	4616435
8	740706	4618864	116	732657	4615944	224	729896	4613006	332	741634	4616265
9	740417	4618695	117	732912	4615800	225	729959	4613235	333	741789	4616082
10	740198	4618574	118	733040	4615659	226	729891	4613529	334	741914	4615883





11	739776	4618306	119	733121	4615846	227	730012	4613671	335	742092	4615715
12	739718	4618265	120	733174	4616090	228	729812	4613815	336	742330	4615658
13	739694	4618564	121	733219	4616335	229	729760	4613990	337	742554	4615739
14	739577	4618354	122	733311	4616566	230	729982	4614077	338	742793	4615739
15	739744	4618595	123	733305	4616776	231	730221	4614115	339	743036	4615777
16	739203	4618501	124	733520	4616951	232	730409	4614275	340	743258	4615878
17	739492	4618283	125	733535	4617163	233	730422	4614493	341	743491	4615948
18	738599	4618946	126	733783	4617130	234	730267	4614412	342	743737	4615943
19	738317	4619134	127	733991	4617029	235	730042	4614306	343	744004	4615864
20	738176	4619069	128	734124	4616836	236	729830	4614173	344	744185	4615977
21	737969	4618930	129	734341	4616714	237	729612	4614106	345	744178	4616222
22	737728	4618908	130	734417	4616551	238	729656	4614295	346	744161	4616466
23	737482	4618954	131	734286	4616345	239	729554	4614473	347	744216	4616696
24	737236	4618999	132	734256	4616101	240	729573	4614696	348	744297	4616923
25	736990	4619044	133	734225	4615933	241	729557	4614861	349	744407	4617100
26	736807	4618876	134	734474	4615955	242	729609	4615103	350	744625	4616978
27	736719	4618793	135	734724	4615959	243	729635	4615341	351	738268	4612333
28	736367	4618711	136	734973	4615944	244	729599	4615575	352	738133	4612124
29	736083	4618549	137	735223	4615930	245	729421	4615723	353	738070	4611884
30	736224	4618374	138	735435	4615876	246	729365	4615954	354	738048	4611689
31	736113	4618216	139	735387	4615632	247	729396	4616174	355	737817	4611497
32	736001	4618004	140	735359	4615386	248	729504	4616393	356	737613	4611368
33	735793	4617896	141	735464	4615238	249	729603	4616622	357	737424	4611218
34	735548	4617851	142	735456	4615053	250	729778	4616799	358	737258	4611032
35	735307	4617807	143	735307	4614904	251	730015	4616870	359	737109	4610832



36	735248	4618023	144	735237	4614681	252	730260	4616912	360	736992	4610611
37	735291	4618260	145	735140	4614472	253	730471	4617027	361	736867	4610395
38	735264	4618508	146	735012	4614310	254	730625	4617196	362	736840	4610269
39	735156	4618727	147	734840	4614171	255	730580	4617383	363	736484	4610367
40	734987	4618895	148	734685	4614006	256	730492	4617596	364	736250	4610456
41	735051	4619126	149	734488	4613854	257	730418	4617816	365	736057	4610599
42	734963	4619354	150	734306	4613847	258	730578	4617999	366	735944	4610674
43	734823	4619537	151	734119	4614007	259	730804	4618028	367	735803	4610361
44	734836	4619735	152	733921	4614155	260	731040	4617972	368	735676	4610147
45	734815	4619972	153	733721	4614188	261	731259	4617857	369	735562	4609926
46	734942	4620171	154	733663	4613955	262	731495	4617846	370	735426	4609718
47	735049	4620391	155	733494	4613884	263	731574	4617960	371	735332	4609493
48	735022	4620562	156	733255	4613850	264	731439	4618162	372	735198	4609282
49	734834	4620703	157	733041	4613884	265	731587	4618287	373	735064	4609072
50	734750	4620937	158	732821	4613955	266	731803	4618357	374	734918	4608881
51	734885	4621096	159	732653	4614128	267	732014	4618246	375	734795	4608677
52	735073	4621238	160	732423	4614226	268	731407	4615065	376	734664	4608472
53	735283	4621372	161	732175	4614246	269	731527	4614859	377	734586	4608239
54	735466	4621505	162	731961	4614150	270	731754	4614833	378	734442	4608076
55	735624	4621648	163	731723	4614205	271	731998	4614883	379	734311	4607864
56	735787	4621810	164	731478	4614234	272	732214	4615009	380	734212	4607967
57	736009	4621702	165	731229	4614255	273	732449	4615062	381	734161	4608208
58	736242	4621614	166	730986	4614207	274	732569	4615270	382	734157	4608457
59	736475	4621557	167	730870	4613993	275	732750	4615434	383	734104	4608700
60	736676	4621659	168	730869	4613744	276	732942	4615583	384	733916	4608854



61	736903	4621554	169	730837	4613515	277	732726	4615704	385	733714	4608998
62	736864	4621415	170	730676	4613378	278	732488	4615767	386	733560	4609193
63	736718	4621219	171	730539	4613186	279	732268	4615878	387	733494	4609428
64	736506	4621095	172	730370	4613010	280	732046	4615991	388	733283	4609550
65	736272	4621055	173	730161	4613041	281	731798	4615963	389	733101	4609709
66	736160	4620840	174	730023	4612955	282	731559	4615962	390	733181	4609917
67	736276	4620619	175	729928	4612746	283	731328	4616003	391	733397	4610038
68	736359	4620383	176	729869	4612503	284	731100	4615910	392	733625	4610140
69	736444	4620186	177	729752	4612451	285	731168	4615677	393	733822	4610291
70	736673	4620246	178	729555	4612604	286	731253	4615442	394	734012	4610452
71	736774	4620391	179	729357	4612778	287	731347	4615210	395	734201	4610615
72	736997	4620440	180	729330	4612547	288	744847	4616931	396	734421	4610732
73	737135	4620253	181	729358	4612304	289	745087	4616986	397	734658	4610808
74	737236	4620028	182	729304	4612061	290	745263	4616926	398	734813	4610888
75	737332	4619798	183	729395	4611834	291	745374	4616704	399	734774	4611127
76	737501	4619653	184	729520	4611631	292	745443	4616464	400	734848	4611363
77	737742	4619701	185	729405	4611449	293	745508	4616223	401	734931	4611598
78	737979	4619630	186	729252	4611252	294	745520	4616085	402	735034	4611823
79	738168	4619776	187	729142	4611029	295	745232	4615876	403	735184	4612022
80	738330	4619960	188	729212	4610815	296	745043	4615711	404	735267	4612246
81	738578	4619981	189	729328	4610597	297	744850	4615555	405	735395	4612457
82	738826	4620008	190	729314	4610350	298	744690	4615364	406	735585	4612616
83	738953	4620098	191	729430	4610151	299	744495	4615208	407	735830	4612617
84	738810	4620302	192	729551	4609960	300	744311	4615042	408	736080	4612619
85	738735	4620536	193	729612	4609718	301	744190	4614824	409	736326	4612587



86	738574	4620724	194	729613	4609471	302	744014	4614647	410	736575	4612575
87	738421	4620920	195	729624	4609261	303	743842	4614466	411	736808	4612494
88	738276	4621115	196	729337	4609254	304	743627	4614370	412	737006	4612344
89	738136	4621309	197	729091	4609235	305	743378	4614377	413	737110	4612565
90	737937	4621405	198	728974	4609249	306	743142	4614302	414	737201	4612789
91	738127	4621564	199	728842	4609599	307	742917	4614195	415	737277	4613014
92	738311	4621728	200	728666	4609777	308	742673	4614170	416	737416	4613217
93	738489	4621902	201	728554	4609991	309	742427	4614137	417	737495	4613443
94	738691	4622004	202	728402	4610189	310	742188	4614076	418	737723	4613537
95	738923	4621916	203	728273	4610402	311	741980	4613939	419	737935	4613670
96	739153	4621820	204	728300	4610639	312	741752	4613848	420	738141	4613810
97	739388	4621751	205	728190	4610860	313	741547	4613710	421	738328	4613976
98	739603	4621632	206	728143	4611106	314	741406	4613522	422	738490	4613863
99	739753	4621437	207	728066	4611343	315	741200	4613662	423	738695	4613721
100	739858	4621225	208	727951	4611496	316	740963	4613741	424	738861	4613538
101	739863	4620975	209	727885	4611854	317	740716	4613737	425	739055	4613380
102	739744	4620759	210	728049	4611937	318	740581	4613941	426	739053	4613174
103	739596	4620562	211	727936	4611998	319	740525	4614166	427	738940	4612953
104	739391	4620431	212	728179	4612111	320	740475	4614410	428	738768	4612772
105	739466	4620218	213	728394	4612236	321	740458	4614657	429	738554	4612647
106	739621	4620021	214	728579	4612402	322	740492	4614905	430	738337	4612530
107	732147	4617942	215	728708	4612611	323	740511	4615153			
108	732290	4617746	216	728600	4612818	324	740486	4615402			

გ) მტირალას ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ზონის კოორდინატები



Nº	X	Y	Nº	X	Y	Nº	X	Y	Nº	X	Y
1	740831	4623685	113	738365	4614047	225	739456	4620478	337	736192	4613783
2	740909	4623450	114	738300	4614288	226	739628	4620636	338	736298	4613597
3	741099	4623293	115	738223	4614526	227	739790	4620824	339	736542	4613644
4	741073	4623047	116	738138	4614755	228	739863	4621056	340	736672	4613850
5	741165	4622818	117	737912	4614860	229	739853	4621301	341	736908	4613846
6	741115	4622583	118	737794	4615080	230	739711	4621505	342	737152	4613887
7	740990	4622366	119	737603	4615235	231	739543	4621686	343	737307	4614041
8	740849	4622160	120	737405	4615383	232	739319	4621793	344	737452	4613855
9	740685	4621972	121	737227	4615552	233	739077	4621846	345	737527	4613658
10	740580	4621865	122	737067	4615731	234	738845	4621935	346	737477	4613417
11	740774	4621587	123	736871	4615957	235	738618	4622011	347	737401	4613181
12	740943	4621404	124	737001	4616122	236	738428	4621849	348	737249	4612987
13	740980	4621167	125	737032	4616377	237	738254	4621671	349	737181	4612755
14	741081	4620951	126	736846	4616354	238	738064	4621516	350	737085	4612536
15	741258	4620793	127	736708	4616471	239	737979	4621368	351	736977	4612367
16	741447	4620629	128	736539	4616602	240	738183	4621248	352	736776	4612516
17	741428	4620406	129	736413	4616677	241	738340	4621066	353	736537	4612577
18	741332	4620184	130	736076	4616600	242	738464	4620852	354	736288	4612592
19	741209	4619967	131	735834	4616543	243	738636	4620673	355	736041	4612623
20	741167	4619722	132	735588	4616497	244	738770	4620464	356	735792	4612616
21	741074	4619490	133	735340	4616475	245	738858	4620238	357	735550	4612599
22	741261	4619633	134	735104	4616419	246	738993	4620035	358	735369	4612428
23	741395	4619766	135	734884	4616312	247	738747	4619993	359	735256	4612209
24	741551	4619575	136	734665	4616202	248	738498	4619975	360	735163	4611989



25	741651	4619347	137	734455	4616069	249	738264	4619915	361	735012	4611791
26	741672	4619100	138	734222	4616024	250	738113	4619718	362	734915	4611563
27	741792	4618896	139	734278	4616262	251	737899	4619640	363	734838	4611326
28	741872	4618663	140	734356	4616495	252	737662	4619704	364	734767	4611089
29	742028	4618473	141	734471	4616592	253	737421	4619660	365	734832	4610855
30	742224	4618317	142	734196	4616793	254	737299	4619871	366	734621	4610799
31	742361	4618112	143	734010	4616948	255	737188	4620093	367	734385	4610716
32	742474	4617890	144	733865	4617117	256	737100	4620325	368	734169	4610593
33	742630	4617706	145	733618	4617151	257	736917	4620440	369	733981	4610429
34	742826	4617561	146	733580	4617044	258	736802	4620316	370	733795	4610263
35	743073	4617567	147	733412	4616824	259	736604	4620206	371	733590	4610122
36	743318	4617597	148	733322	4616649	260	736408	4620221	372	733361	4610022
37	743563	4617555	149	733251	4616412	261	736337	4620461	373	733159	4609885
38	743718	4617630	150	733190	4616172	262	736242	4620692	374	733041	4609682
39	743805	4617864	151	733138	4615928	263	736173	4620918	375	732931	4609458
40	743920	4618083	152	733072	4615640	264	736337	4621099	376	732788	4609254
41	744068	4618276	153	733012	4615655	265	736576	4621128	377	732655	4609044
42	744291	4618388	154	732921	4615780	266	736778	4621271	378	732461	4608887
43	744434	4618578	155	732521	4616039	267	736924	4621468	379	732294	4608702
44	744518	4618814	156	732372	4616237	268	736828	4621584	380	732146	4608500
45	744630	4619037	157	732262	4616461	269	736598	4621670	381	731983	4608312
46	744691	4619277	158	732304	4616689	270	736401	4621562	382	731776	4608174
47	744662	4619517	159	732324	4616925	271	736167	4621643	383	731545	4608163
48	744761	4619713	160	732273	4617169	272	735934	4621732	384	731307	4608239
49	744986	4619820	161	732257	4617416	273	735713	4621785	385	731062	4608286



50	745219	4619908	162	732286	4617664	274	735593	4621586	386	730862	4608408
51	745465	4619950	163	732177	4617864	275	735474	4621786	387	730685	4608580
52	745697	4619997	164	732035	4618033	276	735314	4621977	388	730453	4608673
53	745818	4619814	165	732077	4618239	277	735275	4622196	389	730212	4608737
54	745790	4619628	166	732317	4618283	278	735215	4622251	390	730193	4608960
55	745909	4619414	167	732493	4618175	279	735007	4622311	391	730219	4609208
56	745940	4619171	168	732735	4618126	280	734832	4622484	392	730311	4609405
57	745875	4618941	169	732888	4617931	281	735024	4622617	393	730051	4609320
58	745881	4618691	170	732997	4617710	282	735241	4622740	394	729804	4609297
59	745872	4618444	171	733137	4617506	283	735443	4622884	395	729617	4609325
60	745739	4618236	172	733295	4617322	284	735687	4622896	396	729626	4609574
61	745739	4617994	173	733497	4617321	285	735921	4622967	397	729580	4609817
62	745687	4617771	174	733717	4617438	286	736153	4623050	398	729533	4610063
63	745705	4617538	175	733883	4617607	287	736381	4623149	399	729349	4610217
64	745556	4617342	176	733989	4617829	288	736618	4623146	400	729326	4610453
65	745431	4617130	177	734086	4618052	289	736840	4623041	401	729292	4610695
66	745225	4617025	178	734131	4618292	290	737063	4622938	402	729140	4610887
67	744999	4616948	179	734307	4618462	291	737178	4622721	403	729184	4611123
68	744751	4616930	180	734497	4618615	292	737348	4622538	404	729314	4611336
69	744526	4617036	181	734708	4618737	293	737529	4622620	405	729475	4611526
70	744341	4617050	182	734940	4618827	294	737696	4622794	406	729448	4611706
71	744280	4616810	183	735108	4618753	295	737886	4622955	407	729340	4611922
72	744188	4616595	184	735254	4618561	296	738112	4623041	408	729319	4612164
73	744152	4616354	185	735279	4618314	297	738329	4623159	409	729351	4612403
74	744198	4616109	186	735264	4618075	298	738522	4623317	410	729345	4612650





75	744091	4615914	187	735260	4617833	299	738699	4623492	411	729436	4612688
76	743871	4615927	188	735495	4617836	300	738930	4623583	412	729641	4612544
77	743622	4615952	189	735740	4617885	301	739145	4623710	413	729818	4612370
78	743380	4615923	190	735967	4617962	302	739310	4623895	414	729886	4612606
79	743165	4615816	191	736074	4618095	303	739462	4624072	415	729990	4612827
80	742924	4615760	192	736672	4617865	304	739702	4624011	416	730017	4613029
81	742684	4615732	193	736731	4617990	305	739936	4623922	417	730257	4613007
82	742461	4615672	194	736923	4618029	306	740176	4623853	418	730425	4613095
83	742216	4615662	195	737117	4618071	307	740412	4623774	419	730587	4613272
84	741997	4615778	196	737122	4617968	308	740658	4623733	420	730774	4613393
85	741878	4615992	197	736881	4617948	309	731646	4615935	421	730827	4613606
86	741727	4616174	198	736778	4617805	310	731892	4615978	422	730869	4613847
87	741543	4616335	199	737281	4617811	311	732132	4615954	423	730896	4614093
88	741431	4616333	200	737527	4617795	312	732350	4615833	424	731084	4614240
89	741379	4616091	201	737769	4617846	313	732573	4615726	425	731333	4614251
90	741302	4615863	202	737940	4617898	314	732814	4615668	426	731582	4614231
91	741080	4615751	203	738491	4617748	315	732877	4615521	427	731825	4614189
92	740842	4615697	204	739044	4617608	316	732667	4615387	428	732056	4614185
93	740593	4615678	205	739104	4617848	317	732545	4615180	429	732279	4614245
94	740488	4615536	206	739263	4617785	318	732364	4615031	430	732521	4614188
95	740495	4615287	207	739404	4617631	319	732131	4614963	431	732743	4614076
96	740512	4615038	208	739706	4617742	320	731907	4614859	432	732915	4613926
97	740475	4614791	209	739810	4617710	321	731665	4614812	433	733111	4613833
98	740458	4614542	210	740009	4617851	322	731475	4614926	434	733355	4613875
99	740510	4614300	211	740236	4617939	323	731370	4615153	435	733584	4613832



100	740525	4614051	212	740421	4618098	324	731275	4615384	436	733717	4614043
101	740659	4613856	213	740591	4618269	325	731189	4615618	437	733784	4614203
102	740596	4613711	214	740672	4618493	326	731097	4615851	438	734006	4614096
103	740372	4613602	215	740630	4618667	327	731268	4615986	439	734184	4613926
104	740170	4613457	216	740737	4618909	328	731501	4615983	440	734380	4613776
105	740027	4613260	217	740597	4619091	329	735797	4615111	441	734570	4613918
106	739784	4613286	218	740376	4619195	330	736040	4615080	442	734758	4614070
107	739543	4613351	219	740240	4619390	331	736258	4615002	443	734920	4614226
108	739295	4613377	220	740050	4619548	332	736044	4614954	444	735110	4614345
109	739119	4613323	221	739888	4619720	333	735971	4614754	445	735175	4614562
110	738880	4613523	222	739760	4619928	334	736023	4614510	446	735260	4614777
111	738716	4613710	223	739572	4620085	335	736058	4614262	447	735354	4614957
112	738508	4613848	224	739426	4620287	336	736140	4614027	448	735523	4615133

**დანართი 6: მერქნითი რესურსებით სარგებლობის რეკომენდაციები მტირალას ეროვნულ პარკში**

1.რამდენიმე წლის განმავლობაში დაცული ტერიტორიების სააგენტო, თავისი ტერიტორიული ერთეულის – მტირალას ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის მეშვეობით – გასცემდა შეშას ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონიდან, რათა ადგილობრივი მოსახლეობა უზრუნველყო საშეშე მერქნით. სააგენტო საშეშე მერქნით უზრუნველყოფას გააგრძელებს მანამ, სანამ მიმდებარედ მცხოვრებ მოსახლეობას არ ექნება შესაძლებლობა სხვა ხელმისაწვდომი ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებისა.

2. 2014 წელს განხორციელებული კვლევის შედეგების შესაბამისად, ტრადიციული გამოყენების ზონაში წლის განმავლობაში შესაძლოა მოიჭრას არაუმეტეს 2000 მ<sup>3</sup> -ისა. ადმინისტრაცია პირველ რიგში ტყეკაფში გამოყოფს წაქცეულ, ზეხმელ, მოთხრილ-მოტეხილს და მვნებლებისაგან დაზიანებულ ხეებს. ხე-ტყის აღრიცხვა ხდება ზაფხულზე ან შემოდგომაზე, სანამ დაიწყება შეშის გაცემის პერიოდი. ზეხმდგომი ხეები შეიძლება მოიჭრას მხოლოდ მას შემდეგ, რაც წაქცეული ხეების ლიმიტი ამოიწურება.

3. იმ შემთხვევაში, თუ ზეხმდგომი ხეები უნდა მოიჭრას საშეშე მერქნით უზრუნველყოფის მიზნით, რათა შენარჩუნდეს ტყის ეკოსისტემა, ადმინისტრაცია ირჩევს ხეებს შემდეგი სახელმძღვანელო წესების შესაბამისად:

ა) სულ ცოტა 10 ხე მაინც უნდა იდგეს ერთ ჰა-ზე, რათა ტყემ მიაღწიოს ასაკს და დაბერდეს ბუნებრივად; ზემოთ ხსენებულ ხეებს შორის უნდა შეიტანონ ყველაზე დიდი მოცულობის ან/და ფულუროიანი ხეები (მონიშნონ), რათა მკვდარ ხეებზე დამოკიდებულ უხერხემლო ცხოველთა სახეობების ბიომრავალფეროვნებასა და მოზუდარ ფრინველებს საფრთხე არ შეექმნათ. მას შემდეგ, რაც ზეხმდგომი მომწიფებული ხეების რაოდენობა დაიკლებს და 10-ზე ნაკლები დარჩება თითოეულ კვარტალში, ამ შემთხვევაში, სულ ცოტა 10 ინდივიდი ხე უნდა შეირჩეს, რომლებიც დომინანტურია კორომში და აღარ უნდა მოხდეს მათი მოჭრა, თუმცა შესაძლებელია მოიჭრას სუბდომინანტური სახეობები, რომლებიც მიმართული იქნება დომინანტური ხეების ზრდასა და განვითარებაზე.

ბ) 0.06 ჰა-ზე დიდი ზომის ახალი ღიობების (ხეების გარეშე დარჩენილი ადგილები) შექმნა ან ამჟამინდელის გაფართოება იგივე ლიმიტის ზემოთ დაუშვებელია. აღნიშნული ლიმიტი შეიძლება გაიზარდოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ემსახურება კონსერვაციის მიზნებს, როგორცაა, მაგ: სანიტარიული ჭრები.



გ) ნებისმიერი პოტენციურ დაგეგმილ ჭრას წინ უნდა უსწრებდეს ტყის არსებული მდგომარეობის შეფასება (ფულუროიანი ხეების არსებობა, წითელი ნუსხის სახეობების გავრცელება).

დ) ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისთვის მნიშვნელოვანი ადგილები (წითელი ნუსხის სახეობების და მოზუდარი ფრინველების არსებობის არეალები) უნდა განისაზღვროს და გამოირიცხოს ყოველგვარი ჭრებისგან ან უნდა მიენიჭოს განსაკუთრებული რეჟიმი (ჭრის დრო, ჭრების ნაკლები ინტენსივობა, დაბერებული ხეების დიდი რაოდენობა);

ე) ყველა დაგეგმილი ჭრა უნდა ჩატარდეს 15 აგვისტოდან 1 მარტს შორის პერიოდში, რათა თავიდან ავიცილოთ მოზუდარი ფრინველებისა და ცხოველების შეწუხება მათი გამრავლების პერიოდში.

ვ) დაგეგმილმა ჭრამ არ უნდა გამოიწვიოს ხეების სარტყლის სახეობების შემადგენლობებში ცვლილება (ძირითადი სახეობების პროპორციების ჩათვლით), გარდა არაადგილობრივი სახეობებისა და სხვა აღდგენითი ღონისძიებების შემთხვევისა.

ზ) ტყის მენეჯმენტის ღონისძიებებს შედეგად არ უნდა მოჰყვეს ძირითადი სატყეო გზების ნიადაგების ეროზია;

თ) პრიორიტეტი უნდა იყოს ის მონაკვეთები, სადაც ადგილი აქვს ბუნებრივ რეგენერაციას დაგეგმილი ჭრებისთვის, რათა შეიქმნას კარგი პირობები ხეების ახალი თაობის განვითარებისთვის.

ი) ჭრები თანაბრად უნდა იყოს განაწილებული ხელმისაწვდომი ტყეების მთელ ტერიტორიაზე. ინდივიდუალური ღიობების საბურველი უნდა იყოს თითოეულისგან მინიმალურ მანძილზე დაშორებული, რაც უნდა შეესაბამებოდეს კორომის საშუალო სიმაღლეს.

